MILAN BEGOVIĆ

HRVATSKI DIOGENES

SAVREMENI HRVATSKI PISCI

REDOVITA IZDANJA DRUŠTVA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U ZAGREBU / KNJIGA PEDESET I PETA / MILAN BEGOVIĆ: HRVATSKI DIOGENES / NAKLADA DRUŠTVA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA / TISAK MERKANTILE, ZAGREB / CIJENA BROŠIRANO DIN 30.-, UVEZANO DIN 40.- / UREDJUJU UREDNICI »SAVREMENIKA« / LISTOPAD 1928.

MILAN BEGOVIĆ

HRVATSKI DIOGENES

Historička komedija iz polovice XVIII. vijeka
u pet činova

Po romanu Augusta Šenoe.

ZAGREB 1928.

STJEPANU RADIĆU

na mučenički grob ovo nekoliko stranica hrvatske prošlosti polaže

M. B.

LICA:

ANTUN pl. JANKOVIĆ-BRIBIRSKI
Grof ADAM BAĆAN
Grofica TEREZA, njegova žena
Barun VJENCESLAV KLEEFELD, obrstar
Barunica MARGARETA, njegova žena
AMÉLIE, njihova kći
Barunica JULIJANA SERMAGE
Barun TROILO, njezin sin
Grofica ANKA, njegova žena
BELIZAR pl. PAKIĆ, krajiški kapetan
RUŽICA DELIĆEVA
FRUZIKA pl. FEJERVARY
Barun ANTUN BERGEN, kapetan
ŠANDOR SZABO, lajtnant
Grof KRSTO ORŠIĆ
Prepošt ČEGETEK
FRANJO TAUSI, biskup zagrebački
BALTAZAR KRČELIĆ, kanonik
Groj LJUDEVIT ERDÖDY, banski namjesnik
Grof JOSIP, njegov sin
Grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ, general
STJEPAN PATAČIĆ
FRAN PATAČIĆ
NIKOLA ŠKRLEC
FRAN KUŠEVIĆ
Barun MALENIĆ
ANTUN BEDEKOVIĆ

VUK ZELAČIČIĆ
KRSTO STOLNIKOVIĆ
IVAN KUKULJEVIĆ, kanonik
GJURO POGLEDIĆ
VUK JELAČIĆ
Poručnik GREGOROCI
Majstor MIJO MAGIĆ, kovač
MARICA, njegova kći
JOSIP JURATOVIĆ
JANKO, Jankovićev sluga
BENJAMIN, vlasuljar
BABIKA, u službi kod Magića
Kapucin JEROLIM
Komornik grofice Baćan
SAMUEL, žitar
PANCRAZIO, PROTASIO, Dva lakaja — u službi grofa Baćana
JANOŠ, primaš
CIGANI.

MASKE: Amor, Psihe, Kalabrez, Dimnjačar, Dezdemona Turčin, Koludrica, Androklo, Kokot, Patka, Tri Gracije, Kastor, Poluks, Merkur, Mars, Herkules, Ganimed, Jupiter, Pastiri i pastirice. Glumci.

Radnja se zbiva polovicom XVIII. vijeka u Zagrebu, samo drugi čin u Šestinama.

PRVI ČIN

Scena: Kabinet u Jankovićevu stanu. Stil pokućstva, tapeta, slika, ogledala: marijaterezijanski. Strop na svodove. Po stolovima knjige i papiri. Vrata. Tapetna vrata. Prozor sa okruglim pločicama, na ulicu.

(Kad se digne zastor MIJO MAGIĆ, *kovač i bravar, zabavljen je oko jednog lustera od kovanog željeza, koji ima biti obješen na strop. Pri tome mu pomaže njegov kalfa* JOSIP JURATOVIĆ*)*.

MIJO: Dajte, Josipe, svinite još i ove ostale listiće ovako... Dobro ste to izmislili...

JOSIP: Drago mi je, vaša milosti, da vam je pravo tako.

MIJO: Pa i jest. Ruka vam je lagana, kao da ste učili zlatariju.

JOSIP: Vidio sam ja mnogo takvih stvari. U Belgiji. Nisam se ja tamo samo tukao. Gledao sam dobro sve šta spada u moj zanat.

MIJO: A lijepih je tamo stvari — a?

JOSIP: Jest, vaša milosti, lijepih! Prerisao sam gdjekoje, a neke i upamtio. Prekrasne svijećnjake u gradskoj kući u Gentu. Ključanice na vratima palača. I rešetke kao čipke...

MIJO: No — tako je dobro... Sad gore s njim!

JOSIP: Još samo ovaj...

MIJO: A znate li vi, mladi Juratoviću, koji je danas dan? Dvije su nedjelje prošle što ste k meni došli. I danas će se sastati plemeniti ceh da ocijeni vaše djelo i da vas proglasi pravim cehovskim majstorom... Bilo u sto dobrih časa!

JOSIP: Hvala vašoj milosti!

MIJO: Samo nek nam od kuće jave, kad dodju poslanici od plemenitog ceha... Al sad naprijed... *(Uhvati za luster).* Dižite...

(U taj se čas začuje vani ženska vika, oni se trgnu).

JOSIP: Marica!

MIJO: Marica!

(Prije nego oni dodju do izlaza, upane MARICA *u sobu sva prestrašena, a za njom* JANKO*).*

MARICA *(baci se ocu u naručaj i zaplače).* Tata!

MIJO: Šta je?

JOSIP *(Janku):* Šta se je dogodilo?

JANKO: Ja sam upravo bio na hodniku, vrata su bila otvorena, a na jednom uleti majstorska djevica i sva drhćući od straha zapita za majstora... Nisam dospio ni da odgovorim, proletila je kraj mene...

MIJO: Al šta je... govori...

MARICA *(još uvijek ozbudjena):* Ah, tatice, strašno...

MIJO: Umiri se... Šta je?

MARICA: Mati me je poslala da vam javim, da su došla po vas cehovska gospoda. » Tata je kod velemožnog preko — skoči tamo, nek odmah dodje.« Kad sam iz Mesničke ulazila u Visoku ulicu stane preda me visok, suh oficir... šiljaste brade, žutih očiju...

MIJO: Oficir? Mlad?

MARICA: Ne, vaših godina... čini mi se...

MIJO: Pukovnik?

MARICA: Jest — tako nekako.

JANKO: Aha — Kleefeld!

MIJO: Kleefeld!

JOSIP: Barun Kleefeld! Tako je on radio i u Belgiji.

MIJO: Kako?

JOSIP: Nijedna djevojka nije imala mira od njega... Bogme, da mu se ne dogodi kao ono u Gentu, kad je neki gradjanin na nj nauškao pse..

MIJO *(Marici):* Šta ti je učinio?

MARICA *(koja se medjutim sabrala):* Ustavio me na sred puta. »Znate li vi, lijepa djevice« — reče, »da ja ovuda radi vas prolazim?« — »Ne znam, gospodine« — odgovorim ja. »Ja vas nisam nikad vidila.«

— »Zašto onda imate vaše lijepe oči?« — reče on »Da vidim onoga tko je meni drag«. — *(Pri tom pogleda neopaženo na Juratovića).*

MIJO *(nestrpljivo):* A dalje...

MARICA: »Ono je vaša bašta preko, mlada djevice« — reče on — »sjedite li katkad sami tamo?« — »Sjedim i stojim tamo vrlo često, gospodine!« — odgovorim ja. »A nemate li psa u bašti...«

JOSIP: Aha! Stari zec!

JANKO *(se smije, u to se začuje iz odaje Jankovićevo zvonce, a Janko se trgne i odleti van).* Velemožni!

MIJO *(Marici):* Pa onda...

MARICA *(stidno):* Onda... onda... sam mu rekla: »Zbogom, gospodine«... i poletila u Benetačku ulicu, a on za mnom, i sve nešto govori, govori, i prestigao me upravo kraj Sermage-ove kuće. »Pustite me, gospodine«, rečem ja, »meni se žuri, imam važnog posla kod velemožnog gospodina Jankovića...« — »Ah, gle, gle« — nasmije se on — »zna mudri »f r a n c m a ç o n« — i tri put je rekao tu nerazumljivu riječ — »zna on šta je lijepo i slatko...« Pri tom me primi iza glave i htio me je...

JOSIP: Životinja!

MIJO: Je li moguće!

MARICA: Al ja sam se prignula i izmakla. Poletio je za mnom i dovikivao: — »Do vidjenja«... Hvala bogu, što sam tu!

MIJO: Valja se čuvati. Ti se ne ćeš više maknuti iz kuće, jesi li čula? Ja sad idem do cehovske gospode, a vi, Josipe, kad objesite ovaj svijećnjak, otpratite Maricu kući, a onda požurite, jer vas čekamo. Zbogom. *(Ode).*

(Joso i Marica ostaju za čas nijemi. Ona se ogleda par puta po sobi i baci mu se u naručaj. Dug, nijem zagrljaj. U to se pojavi JANKOVIĆ *na vratima, lulicom u ruci, u modroj, svilenoj, srebrnim cvijećem vezenoj haljini, bijelim svilenim čarapama, svijetlim izrezanim cipelama, ostane razdragano začudjen i gleda na zagrljeni par. Iza njega* JANKO, *i on nasmijan gleda bez riječi ljubavnike. Pauza).*

JANKOVIĆ *(jovijalno)*: A tko se to a m b r a s i r a u mojoj kući?

JOSIP i MARICA *(se naglo otrgnu)*.

JANKOVIĆ *(smijuć se, a Janko za njim)*: Nastavite... nastavite...

MARICA *(poleti na stranu i postidjeno, pokrije lice)*.

JOSIP: Oprostite, velemožni...

JANKOVIĆ: Šta se stidite, djevice! Ta niste bili u za grljaju staroga Kleefelda! Nastavite... No... još jedanput...

JOSIP: Velemožni...

JANKOVIĆ *(uporno)*: Velim, još jedanput!

JANKO *(iza Jankovićevih ledja gestu postidjenoj Marici neka zagrli Josipa)*.

JOSIP *(hoće i ne će)*: Ali, velemožni...

JANKOVIĆ: Odmah...

JOSIP *(primi Maricu i ona se sva u neprilici baci na njegovu grud)*.

JANKOVIĆ: T r è s b i e n! — Djeco, to vam izvrsno reusira! E l l e e s t a d o r a b l e! *(Uživa u gledanju toga zagrljaja, a onda podje do svijećnjaka, našto se mladi razdvoje)*: Je li već gotovo?

JOSIP: Sve je u redu, velemožni. Samo da ga objesimo. *(Janku)* Janko...

JANKOVIĆ: A l l o n s! A gdje je majstor Miško?

JOSIP *(popne se na ljestve koje tu stoje)*: Pozvali su ga hitno u ceh... *(Janku)*: Dodajte mi...

JANKOVIĆ *(podje do Marice)*: Čujem, da vi potajno konverzirate sa obrstarima i kavalirima i varate ovog vašeg devotnog mladića...

MARICA: Vaša milosti... *(Ona udari u plač)*.

JANKOVIĆ: C h a r m a n t e! C h a r m a n t e! Al nemojte plakati. Već ćemo mi onog Seladona kazniti.. Smijat ćete se već... To jest. Smijte se! No, no, smijte se... Dakle n o m d e... Hahaha!

MARICA *(se kroz suze smije — na to prihvate i ona dvojica, koji su već objesili svijećnjak i svi se smiju skupa)*.

JOSIP *(sidje i pokaže na viseći svijećnjak)*: Kako vam se dopada, velemožni?

JANKOVIĆ: Tko? Obrstar? A ne, svijećnjak. T r è s b i e n. *(Marici)*: Kako se zove ona stara žena što služi kod vas?

MARICA: Babika, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Pošaljite Babiku večeras k meni. A onda ćemo aranžirati malu sitnu intrigu. Delektirat će se cijeli Zagreb! A pemski obrstar ne će više kujonirat hrvatske djevojke. A sada — adieu, djeco!

JOSIP: Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ *(Josipu)*: A vi mladiću, čuvajte vašu djevicu i čim prije: pred oltar! Ja sam je držao na krstu, ja ću joj kumovati i kod vjenčanja... A kumovat ću vam i kasnije, ako vam bude reusiralo... *(Izgura ih na polje)*. Pozdravite mi majstora Miška i majstoricu Katu. *(Gleda za njima)*. Adieu! *(Okrene se Janku)*: Benjamin! *(Janko otvori druga vrata i udje* VLASULJAR BENJAMIN, *noseći svoja utensilija i toaletni Jankovićev ogrtač od bijeloga muslina. Pomogne Jankoviću u ogrtač. Janković sjedne, a vlasuljar mu uredjuje glavu. Janko izadje)*.

JANKOVIĆ: Čiju si glavu danas već maltretirao, m o n c h e r Benjamin? *(Izgovara čitavo vrijeme »Benžamen«)*.

BENJAMIN: Danas imam čast, velemožni, držati u svojoj ruci prve zagrebačke glave... *(Dok dijalog traje, on radi svoj posao. Malen je, mršav, dugonos, komičan tip)*.

JANKOVIĆ: Ne će ti se umoriti ruka, Benjamin! Nisu teške! Pa da nisu ataširane za vrat, kolike bi odletjele u zrak... A šta se to sprema u našem Zagrebu?

BENJAMIN: Pa ne zna vaša velemožnost? Soareja. Soareja u Šestinama kod barunice Sermage.

JANKOVIĆ: Ah, da, da. J e m'e n s o u v i e n s... G r a n d e r é c o n c i l i a t i o n f a m i l i è r e.

BENJAMIN: Tako nekako, velemožni!

JANKOVIĆ: Kad ideš Kleefeldovima?

BENJAMIN: Odmah odavle, velemožni!

JANKOVIĆ: Tako mi je drago! Da mi nisi nikad došao poslije nego što si bio kod gospodina obrstara! Njegova je perika prljavija od jezika njegove žene.

Et puis, mon cher Benjamin, imam za te jednu vrlo diskretnu misiju.

BENJAMIN: Ako sam joj samo dorastao, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Une mission diplomatique!

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: Une petite intrigue!

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: Kad budeš čistio obrstarovu glavu, spomeni mu onako iz daleka Maricu Magićevu...

BENJAMIN: Šta? Marica... To nije moguće...

JANKOVIĆ: Šta se revoltiraš, Benjamin? Ta ne misliš valjda da bi poštena zagrebačka kći... Al Kleefeld se vrti oko nje...

BENJAMIN: To je zlo! Oficiri ne pardoniraju...

JANKOVIĆ: Za to slušaj. Spomeni mu Maricu. Pa slušaj šta će reći. Kaži mu, da ne bi bilo teško, samo kad bi se moglo predobiti staru Babiku... I tako dalje... i tako dalje... kako ti već znaš... *(U to je vlasuljar svršio svoj posao, pomogao Jankoviću iz ogrtača).*

BENJAMIN: Jesam li ikad, vaša milosti, štogod pokvario?

JANKOVIĆ *(zazvoni srebrnim zvoncem):* Ne, ne, Benjamin... *(Janko udje).* Daj mu talir, Janko, a meni čokoladu...

JANKO: Njegova milost grof Oršić.

JANKOVIĆ: Reci mu nek udje. Onda dvije čokolade. Adieu, Benjamin, donesi dobre vijesti. *(Janko i vlasuljar izadju, Janković odpuhnjuje prah i rukom čisti svoju haljinu. Pogleda se u veliko venecijansko zrcalo, a u to udje grof* KRSTO ORŠIĆ, *pristar gospodin, srednjeg stasa, okrugle glave, podrezanih brkova, u crnom hrvatskom odijelu. Ostavi kapu i štap na stolac i podje k Jankoviću).*

ORŠIĆ: Servus, servus Magnifice! Kako živiš? Kako se zabavljaš? Avantire, uvijek avantire... Eh, he, he... *(Prijeti prstom malicijozno i sjede u velik naslonjač).*

JANKOVIĆ: Kolika čast i sreća, cher ami...

ORŠIĆ: Okani se francuskih komplimenata, amice, i reci mi lijepo hrvatski: dobar dan! Sinoć sam došao sa Slavetića i evo me odmah k tebi, da ti otvoreno kažem dvije tri...

JANKOVIĆ *(ceremonijozno):* Slušam te devotno, illustrissime!

ORŠIĆ: Dragi moj Antune, reci mi šta je s tobom? Kakav si ti čovjek?

JANKOVIĆ: Zašto?

ORŠIĆ: Zašto? Zašto? *(Sve se više uzrujava).* Pameti imaš, novaca imaš, znaš gledati, umovati, govoriti — ti bi mogao prvi biti u saborima, u našem životu, pa šta radiš? Živiš sam kao fratar, čitaš, pušiš, plešeš, loviš zeceve, srne i lijepe žene... Kakav si ti čovjek? Šta si?

JANKOVIĆ: Hrvat.

ORŠIĆ: Hrvat, Hrvat u toj francuskoj maškaradi?

JANKOVIĆ *(sjedne vis-à-vis Oršiću, medju njima stol):* Hrvat — ili ako hoćeš: Diogenes?

ORŠIĆ: U toj svilenoj haljini? U koliko se sjećam, jezuiti su nas učili, da je Diogenes bio nekakav odrpani filozof, koji je stanovao u bačvi... *(Janko unese čokolade, stavi ih pred gospodu i ode).*

JANKOVIĆ: Čuješ, illustrissime, ako te je iko k meni poslao da me pridobiješ za ovu ili onu stranku...

ORŠIĆ *(plane):* Zar je Oršiću-Slavetićkom potrebno da bude čiji doušnik ili mešetar?

JANKOVIĆ *(mirno, pijucne čokolade):* To mi je drago. Onda ti se mogu povjeriti. Mene je spopala neka tuga, neka dosada kad gledam šta se sve u našoj državi dogadja. *(Oršić se nasmiješi).* Nemoj se smijati. Tako jest. Ponajprije uzmi tu nesretnu svadju s Kaptolom: sabor šalje svoju deputaciju u Beč, a Kaptol svoju, pa se medjusobno ruže i grde kod dvora...

ORŠIĆ *(opet se smije):* Amice...

JANKOVIĆ: Sad ja govorim. *(Pijucne opet čokolade).* Druga je nesreća Krajiški Štatut. Pobjesnio bih, kad pomislim kako ste se dali prevariti od Nijemca Kleefelda, koji se je kao stjenica ugnjezdio u regni-

kolarnoj kući! Obećali su vam, da će sabor imenovati krajiške oficire, da će ih kraljica plaćati... I primili ste štatut »unanimiter«. Pa šta je bilo? Ni jednog generala Hrvata, ni jednog višeg oficira..., a Hrvatska plaća sve... E n f i n, šta je taj štatut? Nož kojim se naša stara kraljevina dijeli na komade. Stranci zauzeše sva bolja mjesta. Ban Madžar, biskup Erdeljac, na čelu Krajine Nijemac — a gdje je danas Hrvat u Hrvatskoj? *(Šuteći posrknu Oršić iz svoje šalice).* Sad šutiš, amice — a? Sad se ne smiješ?

ORŠIĆ: Pa šta si se onda zatvorio u svoje duplje i ne govoriš tako ondje gdje treba?

JANKOVIĆ: Kao da bi mene itko poslušao! Plemići mi vele da sam Jezuita. Jezuite da sam f r a n c m a ç o n. Nijemci da sam stara hrvatska tikva, a Hrvati da sam francuska lutka. Ali ja sam, grofe, Diogenes i tražim svojom lampom... *(Pijucne opet).*

ORŠIĆ: Koga?

JANKOVIĆ *(snažno):* Hrvate! Hrvate koji bi jedanput mogli zaboraviti na svoju korist i mogli razumjeti da je najljepše ono što čovjek učini za svoju zemlju i za čovječanstvo. Tražio sam — i nisam ništa našao. Zavukoh se u svoju bačvu i, pušeći lulu, gledam iz prikrajka vaše komedije i tragedije, ja, hrvatski Diogenes! I uživam što vam se mogu nasmijati od srca, jer ne ću da plačem, kad znam da će doći pametniji od vas, koji će popraviti ono što ste vi sagriješili. Onda ne će trebati Diogenesa, koji bi tražili Hrvatsku i Hrvate, jer Hrvatska će biti i ostati. Prirodni se zakon ne da ustaviti...

ORŠIĆ *(pogleda ga u čudu):* Ti si u istinu f r a n c m a ç o n!

JANKOVIĆ: I f r a n c m a ç o n i licumjerac, luda pod spodobom pametna čovjeka, mudrac pod maskom komedijaša. Francez odijelom, Hrvat dušom...

ORŠIĆ: Ne ćeš dakle nikako da izadješ u svijet?

JANKOVIĆ: Ne ću.

ORŠIĆ: Nikad?

JANKOVIĆ: Nisam rekao nikad. *(Digne se).* Ja sada samo vrebam, al dodje li prilika, provalit ću iz zasjede i udariti po prstima one, koji hoće da ugrabe ono što im ne pripada.

ORŠIĆ: A onda?

JANKOVIĆ: Opet natrag i vrebati dalje.

ORŠIĆ: A ako tebe tko ošine?

JANKOVIĆ: Ja sam neranjiv, m o n a m i...

ORŠIĆ: S u m m a s u m m a r u m: ja sam luda što se ovdje s tobom uzalud razgovaram *(Digne se).*

JANKOVIĆ: To ti samo tako veliš. Al ipak si rado kod mene. Ti ćeš i popodne doći amo na partiju šaha i lulicu duhana.

ORŠIĆ: Pa bene, amice. Neka te voda nosi. Pripravi šah i lulu. To bistri duh. *(Uzimlje šešir i štap).* Sad zbogom, Lucifere moj!

JANKOVIĆ: A d i e u s a n s a d i e u! *(Mala pauza. Janković podje još jednom do zrcala, pogleda se, podje do stola, zazvoni.)*

JANKO *(udje i čeka na vratima zapovijed).*

JANKOVIĆ: Šešir i štap.

(U isti čas zazveknuše ostruge pred vratima i u sobu naglo upane BELIZAR PAKIĆ*, u odori kapetana banskih krajišnika. Visok, okretan, lijep mladić. Zelena dolama s krznom i gajtanima, uske crvene pantalone, visoke čižme. Bijela vlasulja s perčinom. Crni brčići. U ruci prišiljeni kalpak s perjanicom. On skupi noge, pukne mamuzama i pokloni se bez riječi pred Jankovićem.)*

JANKOVIĆ *(u čudu):* Belizar! Dobro mi došao! *(Ogrli ga i poljubi).*

BELIZAR: Da ste zdravo, milostivi moj prijatelju...

JANKOVIĆ: Sad te više ne puštam! Zbaci mundur i prtljagu Boga Marsa... pa pripovijedaj! Htio sam izići — ali sad ću ostati kod kuće... *(Okrene se Janku):* Janko! Donesi kućnu haljinu za mladog gospodina. Onda dvije lule i bocu bordoa... *(Janko odleti, a Janković nastavi):* Gle, takog oficira nema čitava kraljevina!

BELIZAR: Zbunjujete me, magnifice!

JANKOVIĆ: Ah, šta — pusti da ti se divim! Lijep si! Junak si!

BELIZAR: Jeste li primili moje pismo?...
JANKOVIĆ: Jesam; al pismo je pismo, kratko, stegnuto. ti ćeš to meni već opširnije ispričati.
BELIZAR: Ako vam se baš hoće... Uostalom ima šta i da se priča.. *(Medjutim je skidao sablju i dolamu).*
JANKO *(udje, donese vino, lule, postavi sve na stol, pruži kućnu haljinu i pomogne Belizaru da je navuče, zatim uzme skinute stvari, prebaci ih preko ruke).*
JANKOVIĆ: Priredi sobe mladom gospodinu!
JANKO *(podje sa stvarima k izlazu).*
BELIZAR: Prijatelju, čekaj! Nešto si zaboravio! *(Uhvati svoju periku za perčin i baci je na Janka, koji je dočeka i u zraku primi za perčin, pa prebaci hladnokrvno preko ramena).* Dosta sam se toga bijesa nanosio! Oprostite, magnifice! *(Uzimlje i puni lulu).*
JANKOVIĆ *(natače vino):* Pa ti si u svojoj kući. Belizare! — Još jednom: Dobro mi došao!
BELIZAR: *(čašom u ruci):* Živjeli, dobrotvore moj!
JANKOVIĆ: A sad mi pričaj, šta je bilo u kraljičinom taboru!
BELIZAR: Držeći se tačno vaših uputa, magnifice, dodjoh u Ptuj, gdje je već sve bilo sakupljeno i čekalo kraljicu. Tamo sam našao Rauchova zeta, Vojkovića, od koga sam čuo sve potankosti. Reče mi da je tamo došlo mnogo hrvatske gospode: i ban i biskupi, namjesnici, kanonici i mnogi drugi. Predstavio sam se odma obrstaru Kleefeldu i mladom glinskom obrstaru Adamu Baćanu.
JANKOVIĆ: Eh, lako mu je kad mu je stric ban!
BELIZAR:Kleefelda sam poznavao još iz Belgije. Sladak i gladak, bio je vrlo ljubezan, pitao za vas, preporučao mi da budem pobožan i moralan.
JANKOVIĆ: T i e n s! c'e s t d r ô l e!
BELIZAR: A on je u Belgiji štipao djevojčice u crkvi!
JANKOVIĆ: I u Zagrebu — na ulici!
BELIZAR: Stari magarac! Oh pardon, magnifice!
JANKOVIĆ: Ništa, ništa, sinko! Bilo je od srca!
BELIZAR: Samo da mu ne prisjedne!
JANKOVIĆ: Pobrinut ćemo se i za to. A mladi Baćan?

BELIZAR: Bilo me je stid, kad sam vidio tko je moj komandant! Kržljav, golobrad, blijed, plah, suh.
JANKOVIĆ: Da, da, m o n c h e r! Bit će on i više. Zašto je Hrvatska tu? Da se na njoj tove gladni vuci, da plaća poreze, da daje mladost za vojsku...
BELIZAR: Dočekao me u svilenoj spavaćoj haljini, pružio mi tri prsta i rekao kroz nos: »Drago mi je da vas vidim, dragi Pakiću? Jeste li ambrasirali mnogo lijepih bečkinja? Kako žito u Hrvatskoj? Promislite, magnifice, obrstar žitar!
JANKOVIĆ: To ti je ono, m o n a m i! Naše žito, naša kuruza, naše pare, naše žene... Al kako je bilo pred kraljicom?
BELIZAR: Već sam vam u pismu opisao svu paradu. I kako su se naši proslavili! To je bio triumf, magnifice! Sve nam je klicalo. Kraljica je sve nas kavalerijske oficire pozvala u šator. Krv mi je zaigrala kad sam klekao pred lijepu kraljevsku gospodju, i primio njezinu bijelu, sitnu ruku. »Vi ste vodili prvi eskadron glinskih konjanika — reče kraljica — junački ste se ponijeli!« Onda se okrene k banu: »Gospodine bane, ja želim da g. Pakić postane kapetanom, a ja ću mu uvijek biti sklona«.
JANKOVIĆ: Bravo, m o n c h e r!
BELIZAR: I svi su mi gratulirali: i ban i generali i ostala gospoda. U isti čas pridje k meni krasna gospodja, pruži mi buket cvijeća: »Primite gospodine kapetane ovo cvijeće. To je moja gratulacija. Ja sam Terezija grofica Baćan, vaša obrstarica«.
JANKOVIĆ: Oho! L a b e l l e T h é r è s e! Q u e l l e c h a n c e!
BELIZAR: Društvo je onda kliknulo: »Vivat Pakić!« A kapetan Vojković, koji je bio kraj mene, prišapnu mi: »Grofica Terezija još je milostivija od Marije Terezije!« U isti čas osjetio sam kako me je netko uzeo ispod ruke. Baćanka me odvede do prozora i tu je stala razgovarati sa mnom.
JANKOVIĆ: O čemu?
BELIZAR: Kompliment za komplimentom. A glas joj je nježan, mekan... a rukom mi je stiskala podlakticu... I morao sam joj se zakleti...

JANKOVIĆ: Zašto?

BELIZAR: Da ću se boriti proti svim intrigama što se ovdje vode proti Hrvatskoj, da ću vjerno služiti banu... a uostalom, da će mi sve opširnije reći u Zagrebu.

JANKOVIĆ: Kada?

BELIZAR: Sutra me očekuje...

JANKOVIĆ: Al ti valjda ne ćeš prije k Baćanki nego k svojoj kumi Julijani? Danas je u Šestinama velika svečanost. Pomirila se je stara Sermažica sa sinom. Sav će Zagreb biti tamo. Pa bio ti umoran bogzna kako, noblesse oblige.

BELIZAR: Svakako, magnifice...

JANKOVIĆ: Ti znaš, da ja ne idem nikamo. Al možda ću doći kasnije, kad se gosti ponešto razidju... Ja se sa starom Sermažicom mogu do zore razgovarati. Quel esprit! Quelle noblesse! Plus de bon sens — nego čitav naš sabor! Slušaj, šta će ti ona reći za lijepu Tereziju!

BELIZAR: Kao da vas je strah za me, magnifice? Al kunem vam se...

JANKOVIĆ: Ne radi se ovdje samo o lijepoj ženi, mon ami! Baćanki služi njezina ljepota... u one svrhe, za koje njezin muž nema dosta pameti. Me comprends-tu? I zato, čuvaj se. Ti si mlad, bogat jak i odvažan, pa valja da se sam postaviš na pravo mjesto, a ne da ti ga drugi odredjuju. Znaš li ti tko ti je prijatelj, a tko neprijatelj? Znaš li, koja ti je dužnost? Vidiš li šta se oko nas dogadja?

BELIZAR: Mnogo sam o tom ovih dana razmišljao, vaša pisma su mi u koječem otvorila oči, a evo me sada ovdje i ja vam se potpuno predajem. Slijedit ću vas i slušati...

JANKOVIĆ: Jest, mon cher Belizar! Ja ne ću da ti budeš kakvi su drugi. Tvoj slavni stric prepustio te je mojoj brizi i ostavio mi je u baštinu da od tebe učinim čovjeka. Ja nemam nikoga na svijetu i živim samo za te. Moj je ideal da postaneš čovjek pravog hrvatskog srca i novog naprednog duha. Ne egoist i gramzljivac, ne lakouman chevalier i puzavac karijerist nego borac i radnik, samostalan u osjećaju čist u shvaćanju... *(Digne se):* Daj mi ruku!

BELIZAR *(digne se i pruži Jankoviću ruku):* Ne ćete se nikad razočarati u meni, magnifice!

JANKOVIĆ: A onda još nešto. Da, da... Bez familije nema pravoga života. Meni nije bila dosudjena ta sreća. Al pustimo ce conte d'antan. Ostani još neko vrijeme časnikom... al ne za uvijek. Jer na koncu konca: za koga se mi Hrvati bijemo po dalekim ratnim poljima? Bolje je orati naše tlo i čuvati naša stada i namirati ih onima, koji će jednom slobodni živjeti i slobodi služiti.

BELIZAR: Dobro vas razumijem, moj dobri i milostivi prijatelju...

JANKOVIĆ: Et surtout: čuvaj se žena!

BELIZAR: Vi ćete mi biti na pomoći!

JANKOVIĆ: Samo: ako mi se budeš potpuno povjeravao.

JANKO *(udje).*

JANKOVIĆ: Šta je?

JANKO: Magićeva Babika, vaša milosti.

JANKOVIĆ *(Janku):* Dovedi je ovamo. *(Belizaru).* A sada, mon cher, podji gore i odmori se do ručka.

JANKO *uvede* BABIKU, *i ode. Janković pokaže Belizaru Babiku):* C'est ma dernière liaison...

BELIZAR: Bonne chance! *(Smijući se, izadje).*

JANKOVIĆ *(energično zaokrene naslonjač i ponudi Babiki):* Sjedi, draga Babika!

BABIKA *(mala, zgrbljena, žmigava, raskuštrana starica. Ima u njoj nešto od vještice. Prije nego šta progovori, miče ustima i vilicama, a onda pištavim glasom prska riječi kroz zube. U drhtavim rukama vječno nosi nekakvo zamusano pletivo sa velikim drvenim iglama. Plaho sjeda i nespretno se uvali u naslonjač, al odmah nastavlja plesti.):* Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ *(medjutim, zaklonivši tijelom stol, izvadi iz džepa dukat, baci ga u jednu čašu i napuni čašu vinom. Onda je uzme i donese Babiki):* Babika, ja znam, da voliš dobru kapljicu!

BABIKA *(primi drhtavom rukom čašu):* Dobra kapljica pomladjuje! U vaše zdravlje, vaša milosti! *(Počne da pije.)*

JANKOVIĆ *(se okrene, dodje do prozora ali tako da vidi Babiku u ogledalu. Čeka s posmijehom šta će biti.)*

BABIKA *(pije, al domalo ugleda zlatnik na dnu čaše, prestane, pogleda dobro u čašu, onda naglo ispije ostatak, pogleda plaho na Jankovića, i, držeći da je neopažena, izvuče prstom novac iz čaše. Položi čašu na stol, obriše dukat u pregači, i onda u prvi čas ne zna šta bi s njim: bi li ga turila u njedra ili dala Jankoviću. Napokon se odluči, stavi ga neopazice na stol i pokrije ga čašom.)*

JANKOVIĆ *(okrene se, kao da nije ništa vidio):* Dobro vino, Babika!

BABIKA: Zlatna kapljica, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Još jednu?... *(Uzimlje drugu čašu, stavi novi dukat, sve kao prije.)*

BABIKA: Druga čaša nova radost, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Na dobro prijateljstvo, stara! *(Prinese joj čašu.)*

BABIKA *(ispije naglo, izvadi dukat kao i prije, obriše ga, stavi na stol i pokrije čašom.)*

JANKOVIĆ *(kao gore):* I treću?

BABIKA: Treća čaša, prava ludost, vaša milosti. *(Kad joj je Janković, stavivši dukat u treću čašu, natočio i pružio vino, ona se digne, ispije, ne izvadi dukat, nego položi čašu uz one druge dvije i reče:* Meni se već muti od ovog vina, vaša milosti! Mislit će ljudi da je Babika pijanica. *(Podje k izlazu.)*

JANKOVIĆ: Kamo, Babika?

BABIKA: Nek nas dragi bog očuva od napasti! *(Hoće da podje.)*

JANKOVIĆ: Ne, ne, stara! Sjedi. Poštena si. Vino si ispila, talog si ostavila. Al čije je vino, njegov je i talog. *(Digne čašu i istrese i treći dukat na stol).* Uzmi Tvoja su sva tri dukata — ali triputa valja da zavežeš svoj jezik...

BABIKA *(ga gleda začudjeno i samo miče ustima.)*

JANKOVIĆ: Slušaj dobro. Ti znaš za vlasuljara Benjamina *(Izgovoreno hrvatski)*...

Zastor.

DRUGI ČIN

U dvoru Julijane Sermage u Šestinama. Sala u parteru izgledom u baštu i izlazom na terasu. Vrata lijevo i desno. Tapetna vrata lijevo.

(Kroz veliki otvor u pozadini vidi se u baštu osvijetljenu mjesečinom. Topla, proljetna noć. Čuje se muzika, koja na mahove prestane. Kad se otvore vrata dopire na pozornicu razgovor gostiju, koji upravo svršavaju večeru. Kucanje čaša. Kad se digne zastor — pozornica za čas prazna. Onda izadje RUŽICA sama s desna, ostavi vrata za sobom otvorena, podje na terasu, ustavi se i gleda u srebreni prostor, sanjareći časak. Domalo proviri za njom barun BERGEN, gleda kud je otišla, kad je opazi, podje nonšalantno napred, kao da je slučajno tuda prolazio, dodje iza nje i pokrije joj rukama oči).

BERGEN *(karikira glas):* Devinnez.

RUŽICA *(ostane za časak):* Ja vas znam.

BERGEN: Je m'appelle?

RUŽICA *(za trenutak šuti, onda hoće da se otrgne):* Pustite me...

BERGEN: Non, non, je vous tiens. Vous me connaissez?

RUŽICA: Pustite me, vikat ću...

BERGEN *(naravnim glasom):* No, no... *(Pusti je).* Eto... Vous êtez libre!

RUŽICA *(srdita):* Ja ne volim takve šale, gospodine barune. *(Hoće da se vrati otkud je došla).*

BERGEN: Ali, ne, ne, Demoiselle! Ja vas ne puštam. To je najnovija šala kod nas u Beču.

RUŽICA: Može biti kod vas u Beču, al kod nas u Zagrebu...

BERGEN: Kod vas u Zagrebu moda je još malo divlja.

RUŽICA *(žešće):* Vaša je moda samo grditi Zagreb, — ipak rado dolazite amo i izrabljujete Hrvatsku i Zagreb.

BERGEN: Kako ste šarmantni kad se srdite.

RUŽICA: Pustite me...

BERGEN: Al ja znam zašto ste otišli od stola i došli amo...

RUŽICA: Vi ne znate ništa, gospodine barune. Došla sam da udahnem malo zraka. Tamo je prevruće...

BERGEN: Od pogleda gospodina kapetana...

RUŽICA: Lažete!

BERGEN: Vidite, kod nas u Beču, ne bi nikad jedna Demoiselle tako govorila...

RUŽICA: Al kod nas u Zagrebu, kako vidite, govori.

BERGEN: I prije kad sam vam zatvorio oči, bili ste iz početka mirni, jer ste mislili, da je to neko drugi, a ne ja.

RUŽICA: Mislila sam da je neko domaći. A sad idem, možda me teta traži...

BERGEN *(gleda ju uznesen):* Gracieuse, cette petite!

RUŽICA *(nakloni se ironično):* Adieu, Monsieur!

BERGEN: Embrassez-moi!

RUŽICA: Kod nas se u Zagrebu govori hrvatski...

BERGEN: To je isto na svakom jeziku. *(Hoće da je poljubi).*

RUŽICA: I ovo! *(Pljusne ga i poleti prama izlazu otkuda je došla).*

PREPOŠT ČEGETEK *(stupi na izlaz tako da mu Ružica skoro pane na veliki trbuh. On je obujmi rukom, a drugom je blagosivlje. Ona, preneražena i postidjena, ostane uza nj):* Pax tecum, puella castissima!

RUŽICA: Oprostite, prečasni...

KLEEFELD *(pokaže se odmah za Čegetkom i vidjevši Ružicu uza nj):* Et ne nos inducas in tentationem.

BERGEN: Amen! *(Smijeh).*

ČEGETEK: Pustite mi dijete na miru, vi, bezbožnici! *(Pomiluje je po glavi):* Idi, idi, traži te teta Julijana! *(Ružica ode).*

KLEEFELD: Tko je ova mala?

ČEGETEK: To vam je sekretarica stare barunice. Neka plemkinja, sirota, koju je Sermažica uzela k sebi. Ona joj upravlja čitavim imanjem.

KLEEFELD: Znate, da su ove vaše Hrvatice zbilja ljepotice.

BERGEN: Samo bez gracije, bez vatre. Kod nas u Beču...

ČEGETEK: Ja vam ne želim, mladi gospodine, da okušate ovu vatru.

KLEEFELD: Možda je već i okušao, pa se opekao.

BERGEN: Jurišali smo mi i na jače tvrdjave.

ČEGETEK: Ako ovu osvojite dobit ćete od mene 25 cekina.

KLEEFELD: I od mene.

BERGEN: Pristajem. *(Pruža ruku Čegeteku).* Još večeras!

ČEGETEK: A ako budete odbijeni?

BERGEN: Ja vama 50!

ČEGETEK *(Kleefeldu):* Presjecite, barune!

KLEEFELD *(presiječe):* Kapetane, sad na posao!

ČEGETEK: Fortes adjuvat ipsa Venus!

BERGEN: Ne razumijem, reverendissime, ali bit će da je tako! *(Nakloni se i udalji).*

ČEGETEK: Recite mi, molim vas, koga ima za kuma ovaj renomist?

KLEEFELD: Protežira ga nekakav dvorski gospodin. Čujem da su ga htjeli napraviti diplomatom, al onda su se dosjetili, da za to još nije dosta glup... *(Podju u baštu).*

ČEGETEK: Pa su od njega napravili oficira! *(Izlaze).*

(U taj mah ulazi JULIJANA SERMAGE sa kanonikom BALTAZAROM KRČELIĆEM. Ona je daleko u šesdesetim godinama, ali se drži dobro i kreće se prilično živo. Snaga, um, ponos, energija odsijevaju iz njenog punog, rumenog lica sa sijevajućim očima. Odjevena u crnu svilu, na glavi nosi

crnu kapicu ispod koje proviruju srebrenaste vitice).

SERMAŽICA *(držeći Krčelića pod rukom, koji ju vodi do velikog naslonjača, temperamentno):* Ujest ću ja Raucha i čitavu njegovu družinu za srce!

KRČELIĆ *(tip elegantnoga, nestalnoga al umnoga abbé-a. Ništa jezuitskoga nema u njemu, ali prilično tašt i karijerista).* Jak je on, milostiva kumo, i treba sve sile sakupiti da ga se oslabi.

SERMAŽICA: Govorite tiše. Ne vjerujem ja mnogima ovdje. *(Medjutim je sjela u naslonjač, a Krčelić joj turi nožni jastučić pod noge, obuvene u papuče).* Rekli ste, malo prije, da nastojim Kleefelda privezati uz nas. Meni je taj Nijemac nesimpatičan.

KRČELIĆ: Ali je kod dvora persona gratissima. A onda zar je ban naš čovjek, Hrvat?

SERMAŽICA: Čekat će Hrvati, na žalost, još dugo, dok budu njihovi ljudi s njima upravljali. To je prokletstvo na nama!

KRČELIĆ: Pravo velite, milostiva kumo. Ali sad je glavno da mi ojačamo našu stranku i da dodjemo do većine u saboru. Onda su sva beneficija za nas...

SERMAŽICA: Nije meni za beneficija. Ja hoću da se oslobodim onog lakomca Raucha, koji mi podgriza život i hoće da mi otme moje. Vaša ideja nije loša.

KRČELIĆ: S tom ženitbom predobili bi bogatog Pakića za nas i Kleefelda, koji i onako hoće da bude ovdje domaći.

SERMAŽICA: Ali Pakić! Mlad, strastven, svojeglav kakav jest, ne će zacijelo iz taštine pristati da uzme Kleefeldovu kćer!

KRČELIĆ: Valjalo bi da ga ona zagrije i predobije...

SERMAŽICA *(smije se od srca):* Ah, ah, ah, reverendissime, ta draga Amèlie, ta pospana Genovefa! Koga bi ona mogla zagrijati sa onim ribljim očima i ravnim prsima kao moj dlan?

KRČELIĆ: Ali je vrlo pametna.

SERMAŽICA: I ja sam pametna, dragi prijatelju, pa mi vrag ne će da se za me zagrije... Ne treba ženama učenosti, nego mladosti, šarma, gracije... Pamet joj samo treba da sve to izrabi u svoju korist... Car c'est tout un art que de savoir charmer les hommes...

KRČELIĆ: Ali Pakić je neiskusan, mlad...

SERMAŽICA: Da, nevješta se mušica zaplete i u najslabiju mrežu. To mi je jedina nada. Osim toga Belizar je moje kumče... Tiho, eto ih.

(U taj čas se pokažu na vratima barunica MARGARETA KLEEFELD, obrstarica, odjevena u haljini od svijetle zelene svile, načičkanoj crvenim vrpcama, sličnim vrpcama načičkana joj je i visoka nabijeljena kosa. Uz nju s jedne strane ide njezina kćerka AMELIE, visoka, uskih ramena, spuštenih suhih ruku niz žutu haljinu, koja upravo visi na njoj. Na njenom dugačkom voskolikom licu vidjelo se neko drijemno nehajstvo, mramorna hladnoća, bez osjećaja. Svjetložute oči su skoro nepomične, čelo visoko, al kad joj se tko približi i reče prijaznu riječ, prisili se ona na umiljat smiješak, a oči joj zasinu kao mački. S druge strane uz Kleefeldicu dolazi banski namjestnik LJUDEVIT grof ERDÖDY, *savršen aristokrat.)*

SERMAŽICA *(drugim tonom):* A propos, reverendissime. Adam Baćan je opet kod biskupa...

KRČELIĆ: To jest, milostiva kumo, on je u biskupskom dvoru, jer biskupa nema.

SERMAŽICA *(pokaže Kleefeldici mjesto kraj sebe):* Ovdje, kraj mene, chère baronne!

KLEEFELDICA: Merci, Madame la baronne! Upravo mi je gospodin banski namjestnik htio pokazati vašu baštu.

SERMAŽICA *(Ameliji):* Chère Amélie, dodjite časkom amo!

AMÉLIE: Molim, gospodjo barunice! *(Pristupi k njoj).*

SERMAŽICA: Kako vam se dopada u Zagrebu?

AMÉLIE: Ja se svagdje dobro snalazim, gdje su ljudi tako dobri i pametni kao vi, gospodjo barunice!

SERMAŽICA: I vi se zacijelo ovdje mnogima svidjate. No, sad podjite u vrt, a kasnije ću poslati k vama moje kumče kapetana Pakića, da vam pokaže moje ruže! Au revoir, ma petite!

(Amélie podje k majci, koja se razgovara pred izlazom u vrt, s banskim namjesnikom. On se okrene k Sermažici).

NAMJESNIK: Odmah ćemo se vratiti, barunice! *(Izadju svi troje u baštu).*

KRČELIĆ: Baćan je doveo četrdeset slugu i sad se sve to tamo gosti i časti do mile volje.

SERMAŽICA: A je li i lijepa Terezija s njim?

KRČELIĆ: Pa radi nje i jest sva ta četa slugu i dvorkinja.

(U ovaj čas ulaze tri mlada kapetana: PAKIĆ, BERGEN i JOSIP grof ERDÖDY, sin banskog namjesnika. Pakić i Erdödy, odjeveni u zelenoj uniformi oficira krajišnika. Bergen ima još na sebi bijelu uniformu regulaške pukovnije baruna Molke, premda je sad već oficir u novo uredjenoj krajiškoj četi obrstara Kleefelda. On je obrijan, lice široko, plosnat nos. Oko usana uvijek ironičan posmijeh. Hvastavac, ohol, samouvjeren, plitak. Oni ulaze u razgovoru, pri čemu se ističe Bergen).

ERDÖDY: Šta veli mala Amélie, barune?

PAKIĆ: Izgleda da se niste baš oduševili njezinim susjedstvom!

BERGEN: Al za to se ona oduševljava za Robinzona Cruzoe!

SERMAŽICA: Tko bi od mlade gospode bio tako dobar pa mi pozvao malu Ružicu?

SVA TRI KAPETANA *(stave se u stav i reknu):* Na zapovijed! *(Okrenu se i nestane ih za čas).*

SERMAŽICA: Al jedan, samo jedan... *(Medjutim su oni nestali):* Jeste li ih vidjeli?

KRČELIĆ: Kako su hitri!

SERMAŽICA *(namjerno):* Za Ružicom bi poletjele i svetije noge od oficirskih!

KRČELIĆ: I malo dalje, milostiva gospodjo kumo!

SERMAŽICA: Al ja ću već tu mladu gospodu iskušati...

(U taj čas ulazi RUŽICA, a za njom sva TRI KAVALIRA vrlo presirana, da se ona jedva može obraniti).

PAKIĆ: Traži vas, gospodja barunica!

ERDÖDY: Moli vas, gospodja barunica!

BERGEN: Zove vas, gospodja barunica!

RUŽICA: Čula sam! Čula sam! *(Podje i stane uz Sermažicu).*

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN *(zajedno u redu front pred barunicom):* Gospodjica je ovdje, gospodjo barunice!

SERMAŽICA: Hvala, Messieurs, hvala! A sad još jedno: jedan od vas neka ostane, pa će opet otpratiti Ružicu gore. A druga dva gospodina potražit će u bašti prečasnog Čegeteka i dovest će mi ga ovamo... *(Kavaliri se ne miču.)*

SERMAŽICA *(Krčeliću):* Šta velite na to, reverendissime? *(Smije se).*

KRČELIĆ: No, i ja bih radije pratio ovu malu damu, nego po vašem velikom vrtu tražio debelog kanonika!

BERGEN: Nek odluči gospodjica! Tako bi se učinilo kod nas u Beču.

RUŽICA: Kod vas u Beču, barune, izabrala bih vas, ali kod nas u Zagrebu... Hrvata.

KRČELIĆ: Al tu su dva!

SERMAŽICA: Dakle — koga od te dvojice?

RUŽICA *(neodlučna):* Koga? Koga? *(Dosjeti se, izvuče iz prsiju jednu kesicu sa novcem).* Oprostite... ovo je moj kućni novac... *(Izvadi jedan srebrnjak).* Evo talir! *(Udari s njim po jednom stoliću).* Gospodo: kraljica ili grb!

KRČELIĆ: Bravo, bravissimo!...

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN *(skoče sva tri do stolića k Ružici):* Dobro je! Evo nas!

REŽICA *(Bergenu):* Barune, vi ste isključeni iz igre! Vi ste samo svjedok!

BERGEN: Drugo mi ne preostaje...

RUŽICA *(pruža talir Erdödy-u):* Grofe!

ERDÖDY *(uzme talir i baci ga na stol):* Grb!

RUŽICA *(Pakiću):* Sad vi, Belizare!

PAKIĆ *(baca talir):* Evo!

RUŽICA *(se prigne):* Grb!

BERGEN: Molim, ponovite igru...

RUŽICA: Ponovimo, al pazite, gospodo, ako budete ovako bacali morat ću ići sama. *(Daje Erdödy-u novac).*

BERGEN: Ili sa mnom!

ERDÖDY *(baca):* Grb!

RUŽICA *(pogleda):* Grb!

BERMAŽICA *(Krčeliću):* E l l e e s t d é l i c i e u s e!

RUŽICA *(s emfazom ironično, dajući novac Belizaru):* Gospodine...

PAKIĆ *(baca):* Kraljica!

RUŽICA *(pogleda):* Kraljica!

BERGEN *(Erdödy-u):* Moj dragi, idemo mi k našem kanoniku...

SERMAŽICA *(Bergenu i Erdödy-u):* Da, da, i do desetak minuta budite svi ovdje. *(Bergen i Erdödy odu. Krčeliću):* A vas, reverendissime, molim, da odete tamo *(Pokazuje na vrata)* i zovnite ostalu gospodu ovamo sa mojim sinom zajedno. Kad počne muzika nek su svi ovdje.

KRČELIĆ *(digne se):* Troilo i grof Oršić morat će prekinuti svoj piket.

SERMAŽICA: Mogu nastaviti kasnije. *(Krčelić ode. Belizaru):* Belizar, ti ostani par časaka kod mene. Sad kad ovdje nema nikoga. Ti, Ružica, podji gore i donesi mi onu manju kasetu iz mog sekretera... *(Ružica ode).* Sjedi, Belizar!

BELIZAR *(sjede kraj nje):* Hvala, milostiva kumo. Što zapovijedate?

SERMAŽICA: A gdje ti je tutor, gospodin Janković? Zašto nije došao?

BELIZAR: Vaša milost zna da on ne polazi nikakovih društava!

SERMAŽICA: Da, da, taj hrvatski Diogenes ne ide nikud iz svoje bačve, čita samo bezbožne knjige i ruši dragoga Boga sa prijestolja.

BELIZAR: On vas vrlo štuje, milostiva kumo. Reče još da bi se mogao večeras, prije svršetka zabave, kad se gosti razidju, ovamo navratiti. On ne voli sve te naše politike i stranke...

SERMAŽICA: Ne volim ih ni ja, sinko moj! Ali vlast...

vlast... Tko ima vlast, taj se jedino može očuvati razbojnika...

BELIZAR: Gospodin Janković misli da je kod nas drukčije: da su baš najveći razbojnici oni koji drže vlast u rukama.

SERMAŽICA: Možda i nema krivo. Al o politici ćemo govorit drugi put. Sad ću samo da te prekorim, m o n c h e r, da ti kažem, kako si lakouman... živiš uzalud... ne misliš, da čovjek nije stvoren da vodi život pustinjaka i samoživca, kao tvoj tutor. On je velik egoist!

BELIZAR: On, milostiva kumo? Vi ste prestrogi s njim. On ne mari svijeta, ali čini mnogo dobra.

SERMAŽICA: Ti imaš pravo što tako o njemu govoriš. Ali vratimo se na naš razgovor. Zašto se ne ženiš?

BELIZAR: To je malko previše »ex abrupto«, milostiva kumo! Ja o ženitbi nisam uopće još ni mislio.

SERMAŽICA: Sad ne znam je si li odviše zao ili odviše dobar, m o n c h e r! Al ti se moraš ženiti! Brak je za mladog muškarca neophodno potreban pogotovo u današnje vrijeme. Prije svega konzervira mladost, onda čuva zdravlje, sili vas na štednju, brani vas od žena, odgaja vas, oplemenjuje, disciplinira. U jednu riječ: brak je čuvar duše i tijela. On spasava smisao za dužnost i regulira strast. Nije, naravno, mnogo amizantan, ali u njemu si nad ženom gospodar, inače si rob žena. Brak je dakle sloboda. L a l i b e r t é p u r e! Hoćeš li dakle biti rob?

BELIZAR: Nikad!

SERMAŽICA: Onda: ženi se!

BELIZAR: Ne branim se. Al nisam još ni jednu zavolio. Bez ljubavi...

SERMAŽICA: Čekala sam na tu riječ, m o n c h e r! Ali — šta misliš, šta znači kad rečeš jednoj mladoj i lijepoj ženi: »Ja vas ljubim?« Kažeš joj to, jer joj ne smiješ reći: »Ja vas želim!« Za to koju god ženu možeš poželiti, možeš je i ljubiti. Nedavno mi je pisala naša ambasaderica iz Pariza, kako je jedan moderni filozof definirao ljubav: »Ljubav je izmjena dviju kaprisa i doticaj dviju koža«. Sad je glavno,

mon cher Belizar, da se kapriciraš za jedno gracijozno i nevino stvorenje, koje ima finu, glatku, bijelu kožu. Samo je pitanje, jesi li se već za koju kaprisirao?

BELIZAR: Nisam.

SERMAŽICA: Eh, bien. Onda ću ti ja pomoći. Kako ti se svidja baronesa Amélie?

BELIZAR: Ne poznam je. Nisam s njom ni riječi progovorio.

SERMAŽICA: Ali si je vidio?

BELIZAR: Tudjinci su se zavukli u čitav naš život, zašto da se zavuku i u našu familiju?

SERMAŽICA: Baš u familiji to ne smeta. Zar to mora uvijek biti na »ić« i »vić«. Nek se krv križa. Uzmi je, pa će biti »ićka« i »vićka«. Gledaj mene. Sermage! To dolazi iz Franceske, otkuda li. Jesam li ja tudja? Pa molim te, katkad je takov »ić« i »vić« gora hulja nego kakav stranac. Dakle?

BELIZAR: Ne, ne, milostiva kumo, ja se ne mogu na to odlučiti tako brzo. Dajte mi malo vremena. Pa i moj tutor...

SERMAŽICA: Janković? Pa on mi je sam govorio, kako bi te rado vidio oženjena. Al dobro, dajem ti kratak rok. Medjutim jedno mi moraš obećati...

BELIZAR: Zapovijedajte.

SERMAŽICA: Večeras moraš govoriti s baronesom...

BELIZAR: Hoću.

SERMAŽICA: Ljubezno?

BELIZAR: Ljubezno.

SERMAŽICA: Parole d'honneur?

BELIZAR: Parole d'honneur! *(Poljubi joj ruku i ode u baštu).*

(U isti čas udje BARUNICA KLEEFELD, *koju Belizar propusti da udje, ona podje radoznalo k Sermažici):*

KLEEFELDICA: Eh, bien, chère baronne?

SERMAŽICA: Le premier fort est attaqué!

KLEEFELDICA: Et les chances?

SERMAŽICA: La forteresse est bien armée, mais elle sera prise.

KLEEFELDICA: Možda druga ljubav?

SERMAŽICA: Nipošto. Plah je i stidljiv.

KLEEFELDICA *(nasmije se):* C'est presque ridicule! Un officier des hussards aux allures d'une pucelle!

SERMAŽICA: Prepustite vi to meni, draga barunice. Ja se razumijem u diplomaciju.

(Ulazi RUŽICA *s kasetom).*

SERMAŽICA: Ostavi, dijete, ovdje. Onda reci neka se dade znak da svi dodju ovamo. *(Ružica izadje i do malo se čuje glas gonga.)*

(Onda započnu ulaziti gosti iz bašte i iz odaja. Iz bašte svi oni koji su prije tamo otišli. Iz odaja grof ORŠIĆ, TROILO SERMAGE, *njegova žena* ANKA, *komesar vojne krajine* STJEPKO PATAČIĆ, *poručnici* GREGOROCI *i* JELAČIĆ. RUŽICA *stane iza Sermažice, desno Sermažici sjede* KLEEFELDICA, *lijevo* KRČELIĆ. KLEEFELD *stane uz Anku Sermage, do nje* TROILO *u razgovoru s* BANSKIM NAMJESTNIKOM. *Još nekoliko djevojaka i mladića. Sve je u očekivanju. Napokon se digne)*

KRČELIĆ: U ime naše vrlo ljubazne domaćice, molim poštovane goste na posluh.

SERMAŽICA: Mesdames! Messiers! Dobro došli, dragi gosti, u ovu kuću, koja je dosada bila prazna i tiha. Prije nego umrem, htjela sam da u nju udje mladost i veselje. Ja sam stara, al mnogo sam pretrpjela i mnogo sam se borila. Možda sam u tom životu štošta i zlo učinila, ali ja znam samo za jedno što hoću da popravim. Svi znate kako se je moj sin Troilo po drugi put oženio i uzeo, protiv moje volje, udovicu Keglevićku, ovu moju lijepu snahu. *(Pokaže na Anku).* Bila sam ohola, lakoma i htjela sam da uzme drugu, bogatu. A kad nije htio, odbila sam ih od sebe. Ali oni su živjeli pošteno na malom imanju, gdje mu je ona u bijedi rodila sina. I ovo me je osvijestilo. To nije moglo podnijeti moje srce. *(Anki i Troilu):* Djeco, sgriješila sam! Dodjite, oprostite mi! Ja vas ljubim i blagosivljem! *(Troilo i Anka pridjoše k staroj, klekoše preda nju, a ona se*

spusti na koljena i izljubi s njima. Onda se digne ona i oni, pa reče stara Anki uzevši iz Ružičinih ruku kasetu): Anka, kćerko moja! Oprosti mi! Sve ću ja popraviti. Ti nisi bila bogata, al sada jesi, jer sve je ovo tvoje i Troilovo. Ja ne ću ništa za se. Mene kao da već i nema. A ovo drago kamenje, staro i prastaro, sveta uspomena moje majke i pramajke nek je tvoje. *(Stavi joj ga o vrat).* Nosi ga u sreći i radosti do konca života. *(Onda se okrene gostima i reče glasno):* Mesdames! Messieurs! Mi se pomirismo, a vi se veselite!

GOSTI *(kliknu):* Vivat Julijana Sermage!

(Vani glazba. Vatrometi. Bengalska rasvjeta).

SERMAŽICA *(kad su se gosti oko nje skupili i rukovali):* Hvala! Hvala! *(Gosti se jednako rukuju sa Troilom i Ankom).*

SERMAŽICA *(uhvati Kleefelda pod ruku):* Gospodo, izvolite u baštu, da pogledate moju venecijansku noć. *Izlazi najprije stariji svijet. Gospoda nude ruku damama. Mladji ostaju. Kad je Amélie htjela poći s majkom, Belizar joj reče):*

BELIZAR: Ostanite s mladima, Mademoiselle!

RUŽICA: Jest, jest... mi ćemo aranžirati kakvu igru.

AMELIE *(istodobno Belizaru):* Merci, drage volje. *(Ostavi majku i ostane).*

JELAČIĆ: Gospodjica Ružica, bit će nam vodja!

SVI: Bravo! Bravo!

BERGEN: Šta ćemo igrati? Kod nas u Beču...

RUŽICA: Igra li se »slijepog miša« kod vas u Beču?...

ERDÖDY: Jest, jest, slijepog miša...

BERGEN: A imam li pravo poljubiti onu damu, koju ulovim?

SVI *(prasnu u smijeh).*

GREGOROCI: Barun Bergen misli da sve mlade dame jedva čekaju na njegov poljubac!

RUŽICA: Tako je kod nas u Beču! *(Smijeh).*

BELIZAR *(Amélie-ji):* Volite li, baroneso, ovakve zabave?

AMÉLIE: Volim. Zašto ne? Samo ja po naravi nisam mnogo vesela.

RUŽICA: No dakle... Naprijed! Svi za mnom u romantičnu noć! *(Mlado društvo pohrli van za Ružicom.*

Belizar vodeći pod rukom Amélie. Drugi mladići vode ostale djevojke. Bergen i Jelačić ostanu posljednji).

JELAČIĆ: Šta veliš za Ružicu, mon cher!

BERGEN: Rustikalna ljepota, bez gracije.

JELAČIĆ: Al bi ju ipak poljubio!

BERGEN: I poljubit ću je!

JELAČIĆ: U igri?

BERGEN: Sve je igra, mon ami!

JELAČIĆ: Pazi, ne šali se. Ovdje nisi u Beču!

BERGEN: Allons, allons, ne gubimo vremena! *(Odu. Nastaje mala pauza. U pozadini vide se vatrometi, muzika, žamor, govor, klicanje. Najednom se postave pred izlazom bašte dvije muške silhuete, koje promatraju prizor u bašti. Malko ostanu, a onda dolaze u salon. Sad se razaznaju:* TROILO *i mladi grof* FRAN PATAČIĆ. *Troilo se ogleda po salonu i povuče Patačića).*

TROILO: Ovdje nas niko ne čuje. Slušaj.

PATAČIĆ: Zapovijedaj.

TROILO: Prije neg svrši zabava iščezni. Možeš i prije. Imaš li dobra konja?

PATAČIĆ: Pa znaš, moja Belinda!

TROILO: K Maleniću — u Kurilovac! Prije zore si tamo. Najavi naš dolazak.

PATAČIĆ: Tko dolazi?

TROILO: Stari Škrlec, Kušević, Bedeković, Stolniković i još nas dva tri.

PATAČIĆ: Janković?

TROILO: Ja ću ga dovesti. On još ne zna.

PATAČIĆ *(kao da je opazio nešto):* Pst!

TROILO *(tiše):* Šta je? *(I on pogleda na zastor što pokriva jednu nišu).*

PATAČIĆ: Neko nas prisluškuje. *(Skoči i hoće da trgne zastor).* Tko je tu?

BENJAMIN *(pokaže glavu kroz zastor tajinstveno):* Felix Croatia!

PATAČIĆ i TROILO *(u smijehu):* Benjamin! Šta radiš ovdje?

BENJAMIN: Služba, vaše milosti!

TROILO: U vrtu će biti više prilike.

BENJAMIN: Malo ovdje — malo tamo! Neko ide. *(Išče-
zne iza zastora).*

TROILO: Naš Argus. Ni u bračnoj sobi nisi od njega si-
guran! Do vidjenja sutra! *(Ode u baštu).*

PATAČIĆ *(ode hitro na drugu stranu).*

(Ulaze u razgovoru AMELIE *i* BELIZAR).

BELIZAR: Ovdje nije tako hladno, kao u bašti.

AMÉLIE: Jest, sjedimo ovdje. Tamo je previše bučno.
Demoiselle Ružica je takodjer malko bučna.

BELIZAR: To je naš temperament, baroneso. Ona će se
srditi što ne igramo.

AMÉLIE: Ja ne volim ove divlje igre. Ja se radije raz-
govaram.

BELIZAR: Vi ste mirni po naravi. I to je lijepo. Kako
vam se svidja ova naša zemlja? Romantična?

AMÉLIE: Svaka je zemlja romantična za čovjeka, koji
ima sentimenta i fantazije. Nekom je dosta i mala
posudica kalopera, pa mu se čini da je čitava bašta.
Mali ribnjak, kao da je veliko more.

BELIZAR: Bi li rado ostali ovdje? *(Sjedne u jedan ugao
na sofa).*

AMÉLIE: Djevojke ostaju svagdje rado, gdje je njihova
sreća.

BELIZAR: Kakva sreća?

AMÉLIE: Mon dieu, sreća! Ispitujete me kao djačića,
cher capitaine!

BELIZAR: Od radoznalosti, baroneso. Izgleda mi, da
mnogo razmišljate, da niste kao što su druge.

AMÉLIE: Mlada gospoda imaju uvijek tu frazu. Misle da
nam ugadjaju kad vele da nismo kao druge djevoj-
ke. Al ja držim, da smo mi sve jednake u našim že-
ljama i snima.

BELIZAR: Ne vjerujem. Ima ih praktičnih, koje ništa ne
sanjaju. Samo čekaju i računaju. Druge opet izgra-
djuju svoj ideal: čekaju i sanjaju...

AMÉLIE: I onda obično dolazi deziluzija.

BELIZAR Ljepša je svakako deziluzija, nego pogrješan
račun.

AMÉLIE: Vi ste poeta, dragi kapetane!

(Na ulaz bane u letu RUŽICA, *za njom* BERGEN,
*kad su već u salonu, on je uhvati oko pasa i hoće
da je poljubi. Oni ne vide Belizara i Amélie, koji
zašute, kad čuju buku, a onda se Belizar digne).*

BERGEN: Kod nas u Beču, svaka liaison počimlje
sa jednom ćuškom! Hoću revanš!

RUŽICA: Vi ste drzoviti! Barune! Vikat ću!

BERGEN: Ah, šta mi je stalo! Vičite! Mi smo u igri!

RUŽICA: Pustite me! Zvat ću barunicu!

BERGEN: Blamirat ćete se vi, a ne ja. Hoću revanš!

RUŽICA *(uleti potpuno u sobu i vidi Belizara i Amélie.
Zbuni se).*

BERGEN *(za njom, al ga ustavi glas Belizara).*

BELIZAR: Stanite, barune! Šta je to?

AMÉLIE *(se digne, interesom promatra scenu).*

BERGEN: Ah, mon ami, ova vaša hrvatska guščica ne
zna šta je igra. Kod nas u Beču...

BELIZAR: Vi ste u Beču kao i u Zagrebu jedna hulja!

BERGEN: Oho, monsieur Belizar!

RUŽICA *(gleda raskolačeno Belizara).*

BELIZAR: Vi ste hulja! Gospodjice Ružice, dajte mi
ključ!

RUŽICA *(prestrašeno):* Zašto ključ?

BELIZAR: Ključ za naše sablje!

AMÉLIE *(Belizaru):* Kapetane, šta radite, šta se miješa-
te u tudje posle?

BELIZAR: Pardon, baroneso. To je moj posao. Ružice,
ključ.

RUŽICA: Ne dam.

BELIZAR: Jeste li vi Hrvatica?

RUŽICA *(se trgne i preda ključ).*

BERGEN *(prama Amélie):* Ne izgleda li vam malko ču-
dnovat ovaj sentiment gospodina Belizara za ovu
krjeposnu gospojicu?

AMÉLIE *(srdito):* Vi ste glupan, Bergen!

BELIZAR: Glupan i hulja, baroneso. *(Bergenu):* Jeste li
spremni?

BERGEN: Eh, bien. Kada?

BELIZAR: Odmah. U šumi za dvorcem. *(Pokažu se na
vratima* GREGOROCI, JELAČIĆ *i* ERDÖDY).

ERDÖDY: Gdje ste?

JELAČIĆ: Posvuda vas tražimo.

GREGOROCI: Odnijeli ste nam dame.
BELIZAR *(Erdödy-u):* Josipe, ostani sa baronesom, a gospoda poručnici Gregoroci i Jelačić bit će nam sekundanti.
ERDÖDY: Belizar!
BELIZAR: Da, jedan mali obračun sa barunom Bergenom. Drznika valja naučiti da poštuje zemlju u kojoj živi.
ERDÖDY: Sjeti se mandata proti dvoboju.
BELIZAR: Proti poštenju naroda nema mandata. Gospodo, podjimo. Ružice, odvedite nas u sobu gdje su naše sablje.
AMÉLIE *(Belizaru):* Kapetane, još jednu riječ!
BELIZAR: Za sada hvala, baroneso!

(Ružica prestravljena, podje prva desno, za njom odlučan Belizar, za njim ironično prkosan Bergen onda Gregoroci i Jelačić).

AMÉLIE: Grofe, to moramo spriječiti! Odvedite me mojoj majci. Meni je zlo...
ERDÖDY: Baroneso! Sjedite... *(On ju primi i odvede do naslonjača).*
AMÉLIE: Strašno... To ne će svršiti dobro! *(Klone).*
ERDÖDY: Baroneso! *(Iza pauze. Izvadi iz džepa malu flašicu mirisne soli).* Udahnite! *(Ona nepomična).* Baroneso...
AMÉLIE *(digne se naglo).* Odvedite me... *(Uhvati se za njegovu ruku).* Znate li gdje je moja mama?
ERDÖDY: Stvar se ne da zapriječiti, baroneso. Polako. *(Odlaze u baštu. Pauza. Vani muzika. Vatromet. Opći žamor. U taj čas udje s lijeva* JANKOVIĆ *ogleda se, da ga tko nije vidio, proviri oprezno u baštu, u to kroz zastor proviri glava Benjamina).* —
BENJAMIN *(prigušeno):* F e l i x C r o a t i a!
JANKOVIĆ *(okrećući se):* F e l i x! *(Opazi Benjamina).* Ah, ti si tu Benjamin! Sve u redu?
BENJAMIN *(stupi u salon).* Nesreća, magnifice. Kapetan se Belizar u ovaj čas duelira...
JANKOVIĆ *(trgne se, naglo):* S kim?
BENJAMIN: S barunom Bergenom. U šumi iza dvorca.
JANKOVIĆ: Poludili su! Gdje su drugi?

BENJAMIN: Sve je u bašti.
JANKOVIĆ: Ostani tamo! *(Pokaže na nišu. Onda izadje kud je i došao. Malo zatim uleti* RUŽICA, *sama, sva uzbudjena i baca se jecajući na sofa. Nakon male pauze, upane u salon s desna* BELIZAR, *okrvavljenom rukom. Ružica se trgne i kad ga vidi skoči, poleti mu u susret).*
RUŽICA: Živi ste! Hvala bogu!
BELIZAR: Ranjen sam. Zamotajte mi nečim ranu...
RUŽICA *(sva drhće):* Strašno! *(Uzme svoju maramu i zamata mu drhćućim rukama ruku).* Bila sam sakrivena u drveću. Nisam vas vidila, samo sam čula da je neko pao, a Gregoroci je rekao: »Mrtav je!«
BELIZAR: Dobio je što je tražio!
RUŽICA: Mislila sam da ste vi poginuli. *(Vadi vrpcu iz glave i veže povez).* Do grada će biti dobro!
BELIZAR *(pruži joj ranjenu ruku):* Hvala, Ružice... Kad ova ruka ozdravi zahvalit će vam se drukčije!
RUŽICA *(drži bojazljivo njegovu ruku):* Hvala vama, gospodine kapetane, što ste se onako zauzeli za me! *(Spontano se prigne i poljubi mu ruku).*
BELIZAR *(je uhvati za kose, ona se uspravi. On je pogleda živo u oči, kraj njenih usta):* Žao bi vam bilo da sam poginuo?
RUŽICA *(gleda ga ravno u oči):* Ja to ne bih preživjela!
BELIZAR *(se prigne nad njezina usta i poljubi je. U to naglo zašuti vani muzika, a čuje se žamor glasova, koji se približuju. Ružica i Belizar se odmaknu jedno od drugoga. U dvoranu nagrnu* SVI *iz bašte, prva* SERMAŽICA, *za njom uzbudjena* KLEEFELDICA *i svi ostali. Belizar blijed i nijem stoji i čeka.* GREGOROCI *udje s desna).*
SERMAŽICA *(kojoj Ružica priskoči i pridrži je):* Belizar, za ime Boga!
KLEEFELD: A Bergen?
GREGOROCI: Mrtav! *(Opća konsternacija).*
KLEEFELD *(lupi srdito nogom).*
BELIZAR *(Sermažici):* Oprostite, barunice kumo, ali morao sam tako. Kaznio sam stranca, koji nas je podlo uvrijedio. Žalim, što je mrtav, al kriv je sam!

BANSKI NAMJESNIK *(stupi pred Belizara):* Gospodine kapetane, vi znate za kraljevski mandat, kojim je duel zabranjen, vi znate kako se povreda toga mandata strogo kazni. Vi ste se duelirali, ubili ste svoga druga i pogazili kraljevsku zapovijed — vi vojnik, kapetan —

BELIZAR *(odlučno):* Da, uzvišeni gospodine, ja znam za mandat, znam šta me čeka, ali da ima i sto mandata, sto puta bih učinio ono isto, što sam učinio, da se nadje drznik sličan kapetanu. Al da mi vi, milostiva kumo ne zamjerite što sam vam lijepu slavu pokvario, a vi, svijetla gospodo, da me ne držite za nemirnjaka i izazivača, reći ću vam zašto sam kapetana Bergena sastavio sa crnom zemljom. Taj tudjinac uvrijedio je ovu plemenitu gospodjicu i sve naše djevojke podlim i prostim riječima. Sad neka me odsude, al ovdje mi bar priznajte da sam pravo uradio.

SERMAŽICA: Pravo si učinio, Belizare. Hvala ti za moju Ružicu!

BELIZAR *(poljubi joj ruku):* Hvala vama, milostiva kumo! To mi je dosta.

ČEGETEK *(tiho Kleefeldu):* Izgubili smo 50 cekina!

KLEEFELD: Ne bi ih platio ni da je ostao živ!

BANSKI NAMJESNIK: Gospodine kapetane, ne odobravam surovosti vašega druga, al vi ste teško povrijedili zakon i morate pred sud. Predajte mi mač i zadajte mi riječ, da ne ćete izaći iz vašega stana, dok vas ne pozove pred sebe vrhovni auditor banske krajine.

BELIZAR: Dajem vam riječ! *(Preda mu sablju).*

BANSKI NAMJESNIK: Kad se gosti razidju, onda podjite vašoj kući. *(Okrene se k Gregoroci-ju).* Odvedite nas na mjesto čina, gospodine poručniče! *(Kleefeldu).* Da pogledamo tamo, gospodine pukovniče?

KLEEFELD: Svakako, gospodine grofe.

BANSKI NAMJESNIK: Medjutim će i štovano društvo biti spremno na odlazak. *(Gregoroci ode prvi desno, a za njim Kleefeld i Banski Namjesnik).*

SERMAŽICA: Molim gospodo izvolite se malko odmoriti... *(Ružici).* Dodji bliže, dijete! *(Uhvati je pod ruku i onda Kleefeldici, polazeći zajedno desno. Amélie za njima blijeda).* To je velika nesreća, c h e r e b a r o n n e! Valja ga spasiti!

KLEEFELDICA: I spasit ćemo ga.

SERMAŽICA: Pustite neka ostali odu, vi ostanite. Janković je u dvoru.

KLEEFELDICA: Zašto ga nema?

SERMAŽICA: Čeka, kao obično, da svi odu. *(Izlaze Kleefeldica, Sermažica, Ružica, za njima Amélie i ostale dame desno. Ružica je čitavo vrijeme promatrala Belizara bolnim pogledom, oko kog su se medjutim sakupila gospoda, neki mu daju nijemo ruku, a neki samo nešto kažu. To se zbiva za vrijeme razgovora Sermažice i Kleefeldice).*

PREPOŠT ČEGETEK: Sutra ću doći da te ispovijedim, sinko.

BELIZAR: Hvala, reverendissime!

TROILO *(dade mu ruku):* Gore glavu! Učinio si svoju dužnost!

KRČELIĆ *(dade mu ruku).*

ORŠIĆ *(zagrli ga):* Prijatelju, tvoj će tutor biti na te ponosan, kao i svi mi zajedno.

BELIZAR: Grofe, hvala! O tom sam uvjeren!

(Svi pomalo izlaze desno. Belizar ostaje sam i klone u jedan naslonjač, pokrije rukom lice. U to udje s lijeva JANKOVIĆ, *podje prama njemu).*

JANKOVIĆ: Učinio si veliku ludost! Možeš zlo proći, a medjutim su sve moje namjere pokvarene.

BELIZAR: Nisam mogao drukčije.

JANKOVIĆ: Istina, sve je to lijepo i pošteno, ali je fatalno!

BELIZAR: Ako me i zatvore na godinu dana, to će brzo proći, ali sam kaznio drskog stranca...

JANKOVIĆ: Samo da ne bude gore. A ja ću sve učiniti, da te izvučem. Ja te moram iskopati. *(Pauza. Janković misli i šeta gore dolje. Onda se ustavi pred Belizarom i drugim tonom):* Čujem, da ti je kuma govorila o Kleefeldovoj kćeri.

BELIZAR *(pogleda ga kao da se čudi što on to zna).*

JANKOVIĆ: Ne čudi se. I ako sam ovaj čas došao, znam sve. Kakva je to djevojka? *(Sjede uza nj).*

BELIZAR: To je teško reći?
JANKOVIĆ: Lijepa?
BELIZAR: Radije ružna...
JANKOVIĆ: Ali?
BELIZAR: Vrlo umna.
JANKOVIĆ: Kakva je srca, karaktera?
BELIZAR: Čini mi se otvorena i iskrena. Ali mi smo vrlo kratko konverzirali...

(Ulazi KLEEFELD. *Janković i Belizar se dignu).*

JANKOVIĆ *(se pokloni duboko).* Barune —
KLEEFELD: Upravo sam htio otići, pa mi reče barunica Julijana da ste u dvorcu. Htio sam s vama progovoriti par riječi. *(Belizaru):* Kapetane, bilo bi dobro, da se uputite u vaš stan.
BELIZAR *(stane pred pukovnikom, okrene se i ode desno).*
JANKOVIĆ *(pokaže na jedan naslonjač):* Izvolite.
KLEEFELD: Hvala.
JANKOVIĆ: Čim vam mogu poslužiti, barune!
KLEEFELD: Bit ću kratak. Stvar je žurna i valja odmah nešto učiniti. Vaš će štićenik pasti pod istragu.
JANKOVIĆ: Znam.
KLEEFELD: Posljedice mogu biti vrlo ozbiljne.
JANKOVIĆ: Bojim se.
KLEEFELD: Šteta, mladić je čestit, hrabar. Meni je vrlo omilio. Žao mi ga je. Ne radi se samo o duelu, koji je već sam po sebi kažnjiv.
JANKOVIĆ: Da o čemu još?
KLEEFELD: On je javno opravdavao svoj čin, da, hvalio se s njim. Govorio je prezirno o tudjincima, prezirno o carskom mandatu. To se ne da opravdati mladošću i naglošću. Izgleda, kao da je sve promišljao...
JANKOVIĆ: Dopustit ćete, barune, da je Bergenovo držanje bilo prosto i uvredljivo...
KLEEFELD: Laissons cela. Kako bilo da bilo mene veže lična simpatija uz kapetana Pakića, pa i ako on ne pripada mojoj pukovniji, nego glinskoj, spreman sam da vam ponudim svoju pomoć. Moja riječ važi u Beču.

JANKOVIĆ: To znam predobro. Najljepša vam hvala, barune.
KLEEFELD: Al najprije nek razjasnim situaciju. Nadam se da će sve to ostati medju nama.
JANKOVIĆ: Evidemment.
KLEEFELD: Svaki prijatelj države zna da sadašnji red ne može dalje trajati. Ove plemićke skupštine, gdje jedan drugom pravi neprilike i radi o glavi, ova privilegija nekolicine... opća lakomost... Govorim vam sve to iskreno, jer znam da ste umni i nepristrani...
JANKOVIĆ: Hvala na ljubaznosti!
KLEEFELD: Reforme su svakako potrebite.
JANKOVIĆ: Posao vrlo mučan.
KLEEFELD: Da, da — predrasude, interesi, sebičnost... Glavna je neprilika banska krajina. Jedna stranka hrvatskog plemstva, za kojom stoje madžarski velikaši, uništava naše planove. Vrijeme je da se tome učini kraj. Valja sakupiti sve bolje, nesebične ljude u zemlji i stvoriti jaku novu stranku. Al za tu stranku treba vodja. Vi ste umni, bogati, neovisni, svi će za vama: budite vi vodja!
JANKOVIĆ *(se trgne):* Tko vas je uputio na mene, barune?
KLEEFELD: Ljudi, koji vas poznaju.
JANKOVIĆ: To je širok pojam.
KLEEFELD: Ti ljudi nisu ovdje, a svakako su mogućniji od ovdašnjih.
JANKOVIĆ: A da odbijem?
KLEEFELD: Uz najbolju volju ne bih mogao spasiti kapetana Pakića.
JANKOVIĆ: Barune, je l' to jedini uvjet za njegov spas?
KLEEFELD *(digne se):* Ima još jedan.
JANKOVIĆ: Govorite otvoreno.
KLEEFELD: Dobro, vi znate da sam otac, ljubim svoju kćerku nada sve. Ona je zavoljela Belizara. I ne treba da vam dulje govorim: Kleefeld vrijedi mnogo u Beču. Kleefeldovu se zetu može mnogo oprostiti.
JANKOVIĆ: Gospodine barune, to bi dakle bio drugi uvjet.
KLEEFELD: Da.

JANKOVIĆ: Na prvi bih vam mogao odmah odgovoriti, jer zavisi o mojoj volji. Al na drugi ne mogu. Belizar ima svoju volju.

KLEEFELD: Odbijate me?

JANKOVIĆ: Nipošto. Al vaši su mi uvjeti tako naglo došli. Dajte mi vremena. Moram razmisliti, raspitati se, a onda ću vam reći svoju odluku. Glede Belizara valja biti oprezan. Ja ću nastojati da olakšam tu ljubav, al on ne smije saznati da je baronesa ucjena za njegov život.

KLEEFELD: Vaš oprez je dobar. Pristajem.

JANKOVIĆ: I sve nek ostane tajnom. Sad se samo zauzmite da spasite Belizara.

KLEEFELD: To je moja stvar. Do vidjenja, magnifice!

JANKOVIĆ: Laku noć! *(Kleefeld ode desno).*

JANKOVIĆ *(ostane sam i zamišljen. Pauza. Svuda je mir. Napokon pljesne rukama).*

BENJAMIN *(proviri iza zastora):* Evo me.

JANKOVIĆ: Sutra rano da si kod mene. Kako ideš u grad? *(Ulaze* DVA LAKAJA *i gase svijeće).*

BENJAMIN: Pukovnik se vraća baruničinom kočijom. Ja ću sjesti s kočijašem.

JANKOVIĆ: Žuri se. Napni dobro uši! *(Benjamin iščezne u baštu).*

(Janković uzme šešir i štap, podje do praga bašte, gleda u noć. Medjutim su lakaji gasili svijeće i otišli. Pauza. Mrak. Mjesečina upada iz bašte u sobu. Onda se vidi s desna svijetlo, kao da se približuje neko: udje SERMAŽICA, *noseći u ruci kandelabar sa dvije goruće svijeće).*

SERMAŽICA: Znala sam da ste ovdje, Antoine!

JANKOVIĆ *(približi se, poljubi joj ruku):* Kao svaki put. Pred vašom spavaćom sobom. *(Dodju pred vrata lijevo i stanu pred njima).* Jeste li umorni?

SERMAŽICA: Za vas nikad! To valjda znate, Antoine..

JANKOVIĆ: Nemirna je bila vaša svečanost...

SERMAŽICA: Sve što je nemirno, lijepo je... Ja i ne želim mira... Mir je starost, Antoine...

(Oni dalje razgovaraju, ona uvijek s kandelabrom, a on sa šeširom i štapom u ruci, a dotle zastor pada)

TREĆI ČIN

U biskupskom dvoru. Dvorana sa balkonom u pozadini, sa koga se vidi dolina Save. Plafon sa štukaturama. Dijelovi zida, koje dijeli balkon, pokriveni goblenima. Savremeno, raskošno pokućstvo. Desno i lijevo vrata. U jednom uglu stalak sa velikom krletkom, u kojoj se nalazi papiga.

(Kad se digne zastor grof ADAM BAĆAN, *obrstar glinske pukovnije, sjedi za stolom i bilježi neke cifre, kako mu to saopćuju tri žitara,* DVA TALIJANCA *i jedan* ŽIDOV).

BAĆAN *(kržljav, stasom sitan, blijed, suh, plav, iskipio, bez brade i brkova, lijen u gestama, odjeven u svilenoj spavaćoj haljini, katkad šmrče iz doze duhan, a katkad, dosadjen, zijevne):* Lijepo! Lijepo!

ŽIDOV *(sitan, lukav, nemiran):* U Sisku stoji 1750 vagana slavonske stare pšenice...

BAĆAN: Pošto? Pošto?

ŽIDOV: Vagan po talir, vaša milosti.

BAĆAN *(skoči):* Šta, Samuel?

ŽIDOV *(mirno):* Vagan po talir, vaša milosti. Ni groša manje.

BAĆAN: Ne plaćam. Radije i ja žrtvujem svoj p r e p u t i u m!

ŽIDOV: To bi bila uzaludna žrtva. Vaša je milost i onako dobar trgovac.

BAĆAN: Samuel, proći ćeš kroz šibe! Suponiram, hoćeš da kažeš da sam ja Židov?

ŽIDOV: Ne, vaša milosti . Onda bi morali platiti vagan po talir i po.

BAĆAN: Lijepo, lijepo. A kuruza?

ŽIDOV *(vadi kesicu s muštrom):* Šta veli, vaša milost? Dva voza!
BAĆAN: Gratuliram!... Pošto?
ŽIDOV: Ako vaša milost uzme pšenicu, onda po 50.
BAĆAN *(jednom od ona dva Talijana, koji cijelo vrijeme stoje nešto podalje i lukavo slušaju razgovor):* Pancrazio! Transportare, espedire, recomandire, signore Demeli Segna.
PANCRAZIO. Tutto capito, Eccellenza!
BAĆAN: Idite. *(Digne se).*

(Prancrazio i Samuel odu pokorno se klanjajući).

BAĆAN *(Talijanu, koji je ostao):* Allora, Protasio?
PROTASIO: Porca vita, vaša milosti!
BAĆAN: Ništa?
PROTASIO: Ništa.
BAĆAN *(u lice Protaziju):* Ti si ništa. Ne vrijediš ništa. Ne znaš ništa.
PROTASIO: Čuvaju je kao u tabernakulu.
BAĆAN: Tako. Tako. Tko je čuva?
PROTASIO: Otac, mati, zaručnik, Babika... A onda...
BAĆAN: Šta onda!
PROTASIO: Porca vita, vaša milosti!
BAĆAN: Ne kapiram!
PROTASIO: I rival je tu...
BAĆAN: Tko?
PROTASIO *(približi mu se uhu i nešto mu šapne).*
BAĆAN: Šta?
PROTASIO: Sicurissimo, Eccellenza!
BAĆAN: Kleefeld?
PROTASIO: Kleefeld!

(Vani se čuje buka. Neko otvori vrata desno. Ne vidi se nikoga).

BAĆAN *(Protaziju, pokaže lijevo).* Via! *(Protasio ode).*

(Udje odriješito grofica TEREZA BAĆAN. *Za njom se zatvore vrata).*

TEREZA *(u jahaćem odijelu, bičem u ruci. Tip madžarske ljepotice. Visoka, bujnih ramena i grudi, a ipak gipka i tanka i nježna. Male ruke, puni laktovi, na kažiprstu velik dragulj. Strastvene usne sa zagonetnim smiješkom, zmijolike obrve, žive i vatrene oči. Ona baci bič na stol i reče bez pozdrava):* Mon cher comte, vi ćete sada izaći iz kuće! Na putu ste mi!
BAĆAN: Molim, molim. Ne ću vas smetati. Kad se smijem povratiti?
TEREZA: Kad vidite papigu na balkonu!
BAĆAN: Čuvajte se, chère comtesse, papiga opetuje što čuje!
TEREZA: Pa ja i znam od nje za sve vaše slavne entreprises.
BAĆAN: Bonne chance. *(Podje).*
TEREZA *(presjeti se):* Attendez! *(Podje k stolu, napiše jedno kratko pismo i preda ga Baćanu).* Ovo ćete potpisati! *(Baćan čita, a ona uzme drugi komad papira i piše, kad svrši opet pruži papir Baćanu):* I ovo! *(Digne se).*
BAĆAN *(uzme i čita drugi papir).* Je li ovo vaš novi officier d'ordonnance?
TEREZA: Pitam li ja ikad za vaše žito?
BAĆAN: Vous avez raison. *(Sjede k stolu i potpiše).*
TEREZA *(čeka dok potpiše, pospe papire pijeskom, prigiblje ih i reče):* Merci!
BACAN *(podje k njoj i pogleda onako nizak prama njoj gore):* Vous êtez délicieuse. Poljubite me!
TEREZA: Drugi put. Danas se nerado sagibljem.
BAĆAN: Eh bien. A toute à l'heure. *(Ode desno).*
TEREZA *(podje nervozno par puta sobom, onda pozvoni srebrenim zvonom, koje stoji na stolu).*
LAKAJ *(u narodnoj uniformi, udje kroz sredinu).*
TEREZA: Nek udje gospodin lajtnant!
LAKAJ *(ode).*
TEREZA *(uzme jedno od onih papira i čeka iza stola mirno).*
ŠANDOR *(mlad, krupan konjanički poručnik, uzvinutih brkova, ulazi hitro, sav sretan i pohrli k Baćanki):* Thérèse!
TEREZA *(hladna, mirna, pruži mu papir).*

ŠANDOR *(zaviri u papir, odmah se uzbudi):* Šta je to? Govori!
TEREZA: Znaš čitati!
ŠANDOR: Dopust od tri mjeseca. Ja nisam tražio nikakav dopust!
TEREZA: To zna gospodin obrst!
ŠANDOR: Tvoj muž.
TEREZA: Tvoj komandant.
ŠANDOR: Zašto me tjeraš od sebe?
TEREZA: Ti si luda. Putuj. Treba li ti novaca?
ŠANDOR *(bijesan):* Ne idem nikamo.
TEREZA: Moraš. Uzmi ovu kesu cekina. Idi u Beč. Tamo su žene lijepe i vole mlade oficire...
ŠANDOR: Ja hoću tebe i nikoju drugu.
TEREZA *(smije se izazovno — a papiga oponaša njezin smijeh).*
ŠANDOR: Ne rugaj mi se! Tebe ću ubiti i sebe.
TEREZA *(jače se smije — papiga još jače oponaša njezin smijeh).*
ŠANDOR: Prestani! Ja znam, šta hoćeš. Ti već imaš drugoga. Onog hrvatskog kapetana iz Ptuja... *(Bijesan poleti do zida na kom su visile dvije srebrom okovane kubure).* Al ja se ne dam otjerati!
TEREZA *(koja se je dotle igrala bičem, hitro skoči i stavi se pred oružje):* Odlazi! Pozvat ću stražu i bacit ću te u arest.
ŠANDOR *(se nasmijehne porugljivo, prividno hladan):* A ja ću sve reći tvom mužu!
TEREZA *(kao furija zamahne bičem i udari ga preko lica, da je ciknuo od boli):* Kukavice!... Ti se usudjuješ... *(Zamahne bičem — zakriješti):* Na koljena! Na koljena!
ŠANDOR *(zabezeknut, prestravljen, gleda u nju i automatski pada na koljena i obuhvati joj koljena rukama).*
TEREZA: Kukavice! Hoćeš li me izdati?
ŠANDOR: Ne, ne! Oprosti!
TEREZA: Digni se.
ŠANDOR *(digne se).*

TEREZA *(baci bič i ode k stolu):* Uzmi taj novac!
ŠANDOR *(uzme kesu).*
TEREZA: A sad idi na put.
ŠANDOR: Ići ću.
TEREZA: Ludo! Misliš li da sam za tebe na svijetu? Mogla sam te u ostalom pod bilo kakovom izlikom dati zatvoriti, a mjesto toga dajem ti novce i šaljem te u svijet. Neharniče! Idi! Budeš li dobar, kad se povratiš, možda ćeš opet naći svoju Terezu. Adieu! Sretan put!
ŠANDOR *(oklijeva):* Ne ćeš mi ni ruke pružiti, da je poljubim?
TEREZA *(pokaže rukom na vrata):* Nestani! *(Šandor ode. Ona ostane na mjestu, bijesna, i gleda najprije za njim, a onda na zatvorena vrata kroz koja je izašao. Zatim podje do velikog zrcala, pogleda se sva od glave do pete, u to uleti s desna* FRUZIKA*).*
FRUZIKA *(mlada djevojka, malene okrugle glavice, nabubrenih, rumenih obraza, crne kose, malo previše bujna, ali i previše mirna za svoje godine, u zelenoj, tijesnoj haljini):* Tetice, došao je neki nepoznati gospodin u franceskom odjelu.
TEREZA *(trgne se):* Tako rano! *(Fruziki):* To je on. Ja se moram još preobući. Ti ćeš ga primiti. To ti je dakle gospodin Janković.
FRUZIKA *(se lecne i problijedi):* Janković!
TEREZA: Tutor kapetana Pakića.
FRUZIKA: Znam.
TEREZA: Pazi, da budeš vrlo ljubazna s njim.
FRUZIKA: Hoću.
TEREZA: Danas će biti i o tebi govora.
FRUZIKA: Znam.
TEREZA: Kapetan je Pakić bogat, lijep, iz ugledne porodice. Ti znaš da je za nas ova ženitba od velike važnosti...
FRUZIKA: Znam.
TEREZA: Jesi li još uvijek tvrdoglava?
FRUZIKA *(kroz suze):* Tetice, ja vas moram slušati...

TEREZA: Dobro je. *(Uzme preostali papir na stolu, stavi ga u grudi i podje k vratima desno):* Uvedi gospodina Jankovića i ostani s njime dok ja dodjem. Je li coiffeur dolazio?

FRUZIKA: Poručila sam po nj. Mora biti ovdje svaki čas.

TEREZA: Bien. *(Ode).*

FRUZIKA *(ode kroz vrata u dnu i poslije malo udje s* JANKOVIĆEM).

JANKOVIĆ *(odjeven po najnovijoj francuskoj modi u odjelo od ljubičasta baršuna. O pasu tanak mač, u desnoj ruci šešir na tri ugla):* Vi ste dakle Mademoiselle Eufrosine, grofičina nećakinja! Oh, vrlo se veselim!

FRUZIKA: Izvolite sjesti, Monsieur. Pravit ću vam društvo dok dodje tetka.

JANKOVIĆ: Merci.

FRUZIKA: Ona se je malo prije vratila sa šetnje i nije htjela da vas dočeka u jahaćem kostimu. Morate se malko strpiti.

JANKOVIĆ: To mi ne će biti tako teško uz tako šarmantnu gospodjicu kao što ste vi.

FRUZIKA: Vi ste, Monsieur, vrlo galantni, kad bi ste još bili tako dobri... *(Prekine se i dave ju suze).*

JANKOVIĆ: Gospodjice! — Što vam je? Ja sam i dobar. Povjerite mi se...

FRUZIKA: Ja nemam nikoga na svijetu. Nedavno mi je umrla majka, a tetka me je prekjučer amo dovela.. *(Opet zaplače).*

JANKOVIĆ: Šta vam je! Recite, možda vam ja mogu pomoći.

FRUZIKA: Meni niko ne može pomoći.

JANKOVIĆ: Možda ipak...

FRUZIKA: Ne, ne. — Vi ćete reći tetki Terezi.

JANKOVIĆ: Ne ću, parole d'honneur!

FRUZIKA: I ako je tu nešto proti vašim interesima?

JANKOVIĆ *(ju pogleda čudno):* Mojim interesima? Vi me zbunjujete, petite Demoiselle!

FRUZIKA: Tetka hoće da me uda za vašeg štićenika kapetana Pakića?

JANKOVIĆ: Eh, bien?

FRUZIKA: Pomozite mi! *(Stidno):* Ja volim drugoga!

JANKOVIĆ: Ah, tako, tako... *(Digne se i podje gore dolje).*

FRUZIKA *(zabrinuto ga gleda i upita):* Srdite se na me?

JANKOVIĆ *(u mislima):* Ne, ne, nipošto, mon enfant! Al to se ne da tako lako prekinuti, a da time ne naškodimo vama i kapetanu. Nego, poslušajte! *(Uzme ju preko ramena i dovede ju k balkonu. Gleda je u oči čvrsto):* Može li se čovjek u vas pouzdati?

FRUZIKA: Možete potpuno, Monsieur!

JANKOVIĆ: Pazite, charmante petite, radi se o vašoj sreći. Dakle za sada: nemojte se ničemu protiviti. Držite se, kao da pristajete na sve, a ja ću se pobrinuti za ostalo. Skočite medjutim dolje, u baštu. Tamo čeka kapetan Pakić, da ga pozovem gore i da vam ga predstavim. Predstavite se sami i ispričajte mu sve što vam je na srcu. Au revoir, mon enfant!

FRUZIKA: Učinit ću sve što mi kažete. *(Ode).*

(Čim je Fruzika otišla, otvore se lijevo mala tapetna vratašca i proviri BENJAMIN *sa škarama za kovrčanje kose).*

JANKOVIĆ *(ga odmah opazi):* Benjamin! Šta ti radiš ovdje?

BENJAMIN *(Vrti vruće škare):* Koafiram groficu. Za vas, magnifice! Rekla je: hoću da budem ljepša nego ikada. Pour plaire à Monsieur Janković!

JANKOVIĆ: Je li već gotova?

BENJAMIN: Odmah. Ja upravo grijem posljednje željezo. Pazite na papigu: Papiga na prozor, muž na vrata!

(Iznutra se čuje ženski glas: »Benjamin!«)

BENJAMIN: Nestrpljiva je. Letim. *(Iščezne).*

JANKOVIĆ *(ostavši sam podje do malog stolića na kome stoji šah sa već započetom igrom. On najprije pogleda igru i na jednom ga zainteresira situacija. Najprije pomakne stručnjački jednu bijelu figuru, a onda povuče crnu. Napokon sjedne sa strane cr-*

nih i pasionirano nastavi igru i protuigru. Kroz to vrijeme papiga katkad zakriješti. Zatim pjevucka:

»La belle Thérèse,
Toujours amoureuse!«

Janković se trgne, začudi, nasmije se i klikne: »Bravo!« *Onda opet nastavi igru. A papiga gundja i brblja, napokon zapjeva:*

»— Pierrot et Pierrette,
La flûte et violon.
Madame: une coquette
Monsieur: un cochon!« —

Janković, koji je prekinuo študiranje kod šaha, svratio je pozornost na papiginu pjesmu i glasno se nasmijao, u to udje kroz tapetna vrata TEREZA *i prekine taj smijeh):*

TEREZA *(u širokoj haljini od bijela batista, urešenoj svilenim čipkama, sa dugim razrezanim rukavima):* Bonjour, cher chevalier! Mislila sam da je moja nećakinja s vama.

JANKOVIĆ *(poljubi joj ruku):* Oprostite došao sam u nevrijeme... ali sam htio Belizara predstaviti gospojici. On mora da bude kod kuće uru prije noći.

TEREZA: A gdje ste ga ostavili?

JANKOVIĆ: U vrtu je, sa gospodjicom. Nek se izgovore na samu.

TEREZA: Merci, Antoine! Samo valja nešto učiniti da ga ne vidi Kleefeld. Očekujem ga... Poručio mi je da će doći ovamo. Prenez place' s'il vous plaît. *(Pokaže na naslonjač).*

JANKOVIĆ *(sjedne):* Kleefeld! Vaš najveći neprijatelj?

TEREZA: Šta znači neprijatelj? Gdje je taj neprijatelj od koga Tereza Baćan ne bi učinila odanog prijatelja?

JANKOVIĆ: I roba!

TEREZA: Kako vam drago!

JANKOVIĆ: Pazite, da to nije kakva intriga?

TEREZA: Ja mu ne ću nasjesti, vjerujte. Al još nekoliko minuta, pa bi on mogao biti ovdje. *(Zazvoni).* Svakako, Antoine, vi ćete ostati. *(Udje* LAKAJ). U bašti je gospodjica s jednim oficirom: nek dodju gore. *(Lakaj ode).*

JANKOVIĆ: Ne. Madame. Ja ću ostati samo nekoliko časaka, a vratit ću se večeras na urečeni sat. Rad bih ipak prije progovorio par riječi s Kleefeldom.

TEREZA: Na samu?

JANKOVIĆ: Ako mi dozvolite.

TEREZA: Aranžirat ću to. Antoine, vi znate da je vaša želja za mene zapovijed.

JANKOVIĆ: Pogibeljna je ta vaša devotnost, Madame. To je najteži slučaj: kad žena postaje ropkinja, znači da hoće gospodovati.

(Ulaze: FRUZIKA *i* BELIZAR).

TEREZA *(pruži ruku na cjelov Belizaru):* Drago mi je da vas vidim, cher capitaine! *(Fruziki, koja zabrinuto gleda u Jankovića):* Ti, dijete, podji dolje i ako dodje obrstar Kleefeld, zadrži se s njim u žutom salonu. On ne smije znati da je kapetan Pakić ovdje. *(Fruzika ode. — Belizaru):* Sjedite, kapetane...

BELIZAR *(sjedne):* Hvala, gospodjo grofice!

TEREZA: Kako vaše zdravlje?

BELIZAR: Ne baš najbolje, gospodjo grofice. Uvijek neki nemir...

TEREZA: Znam, znam. Mnogo ste pretrpjeli. Kako vam se svidja moja nećakinja?

BELIZAR: Prirodna, otvorena djevojka, Madame. Mi smo se vrlo dobro razumjeli: imamo slične ideje o svemu, o ljudima i o svijetu...

TEREZA: To me veseli. Znate li da sam ja u Požunu i na vas mislila?

BELIZAR: Vjerujem, gospodjo grofice. Vi ste bili uvijek šarmantni sa mnom...

TEREZA: Al vidite, sad nisam. Sad vas tjeram odavle. *(Zazvoni).* Očekujem svaki čas baruna Kleefelda i ne bih htjela da vas ovdje nadje. Šta sam za vas učinila, to će vam reći kasnije Monsieur Janković... *(Udje* LAKAJ). Odvedite gospodina kapetana kroz male stube i pustite ga sa strane Laške

ulice... A bientôt, cher capitaine! Dodjite čim prije, da nastavite s Fruzikom vaše razgovore o svijetu i o ljudima.

BELIZAR *(poljubi joj ruku):* Gospodjo grofice! *(Jankoviću):* Do vidjenja, velemožni prijatelju! *(Odlazi s lakajem, koji mu je otvorio tapetna vrata).*

TEREZA: Vaš je štićenik očito slab, Antoine! Šta veli liječnik?

JANKOVIĆ: Moramo paziti na nj. Izgleda da je njegova bolest više moralne naravi. Belizar je vrlo osjetljiv.

TEREZA: Izliječit ćemo ga. Pobrinula sam se ja i za to. *(Izvadi iz njedara papir i pruži ga Jankoviću).*

JANKOVIĆ *(pogleda u papir i reče Terezi):* Bansko pismo?

TEREZA: Lisez!

JANKOVIĆ *(u čudu čitajući):* Istraga proti kapetana Pakića odgadja se na godinu dana i slobodan je da ide kud hoće. Potpis bana i obrstara glinske pukovnije. Tko je to učinio?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vi?

TEREZA: Vi ćete mu predati to pismo.

JANKOVIĆ: Al stvar je samo odgodjena. Zašto mu niste ishodili potpuni pardon?

TEREZA: Vi ste čudni, Antoine! Vi bi uvijek htjeli: sve i odmah! Ubijeni Bergen ima mnogo moćne rodbine. Pa Kleefeld!

JANKOVIĆ: Kleefeld?

TEREZA: Pa znate valjda. Ta on vas s tim ucjenjuje radi svoje kćeri. Al ja sam hitrija. Sad je slobodan. Može se i oženiti sa Fruzikom, prodati imanje i pobjeći — recimo — u Veneciju. Premda: ja se nadam da ću mu i to prištediti, ako me samo vi pomognete u mojim namjerama.

JANKOVIĆ: Šteta, što se niste bacili na diplomaciju. Zastidili biste senat venecijanske republike.

TEREZA: To znači, cher chevalier, da sam vješta u spletkama!

JANKOVIĆ: S razlikom, comtesse, da su venecijanski senatori djavolski diplomate, a vi bi bili andjeoski.

TEREZA: Antoine! Antoine! *(Ona ga lupi lepezom po ruci).*

JANKOVIĆ *(Približi joj se i uhvati je oko pasa):* Ja vas obožavam, Madame! *(Hoće da je poljubi).*

TEREZA: Plus tard! Plus tard! Kad dodje naša ura...

JANKOVIĆ: A čija je ova?

TEREZA: Od posla, od spletaka, od politike!
(Udje FRUZIKA).

FRUZIKA: Tetice, gospodin obrstar je ovdje. Smije li ući?

TEREZA: Bit će mi vrlo milo. *(Fruzika izadje).* Ovaj Nijemac misli da će maknuti moga muža iz Zagreba. Šta bi vi rekli da vaša Tereza ode odavle?

JANKOVIĆ: Ja vas ne dam.

TEREZA: Onda moramo uništiti njegovu stranku. *(Čuju se koraci pred vratima).* Eto ga. *(U nonšalatnom tonu):* I tako nas je, cher chevalier, milostivo otpustila carica...
(Ulazi KLEEFELD).

KLEEFELD *(ode ravno k Terezi, nakloni se i poljubi joj ruku):* Madame, čast mi je odazvati se vašem ljubaznom pozivu.

TEREZA: Milo mi je što vas vidim u svojoj kući.

KLEEFELD *(pruži ruku Jankoviću):* Bon jour, Monsieur de Janković! Vi, kao obično, u galantnoj službi...

JANKOVIĆ *(galantno):* Akteon kod okrutne Diane.

TEREZA: Pazite da vas ne rastrgaju moji ljubomorni psi. *(Kleefeldu).* Veuillez-vous asseoir mon cher colonel! Samo me morate ispričati na nekoliko časaka...

KLEEFELD: Molim, molim...

TEREZA: Čeka me dolje kurir, koji noćas odlazi u Požun, i moram mu predati nekoliko depeša. Gospodin Janković ugodan je causeur, ne ćete se dosadivati. *(Ode).*

KLEEFELD *(čim je izašla Tereza):* Baćanka zove mene ovamo?

JANKOVIĆ: Vi se čudite, cher colonel?

KLEEFELD: Šta to znači?

JANKOVIĆ: Ne znam, ali mirišem.

KLEEFELD: Zlo?

JANKOVIĆ: Kako se uzme. Budete li znali parirati, može biti i dobro. Ona je izvrstan diplomat, a vi dobar strateg: sad je pitanje, tko će bolje upotrebiti svoje oružje.

KLEEFELD: Eh, bien... vidjet ćemo.

JANKOVIĆ: Donijela je iz Požuna bansko pismo, kojim se odgadja Belizarov proces za godinu dana...

KLEEFELD: Šta? Šta se nje tiče Belizar?

JANKOVIĆ: Njezin je muž njegov komandant. A onda, čini mi se, ali to nek ostane medju nama, htjela bi ga oženiti s onom malom svojom nećakinjom...

KLEEFELD: A vi, šta ste vi rekli?

JANKOVIĆ: Ja? Ja rekoh, naravno, ako Belizar hoće, nek uzme njezinu nećakinju...

KLEEFELD: A moja Amélie neka umre od žalosti! Gospodine Jankoviću...

JANKOVIĆ: Eh, cher colonel! Baćanka bi uistinu imala na nj više prava od vas. Ona je učinila za nj više od vas. Ono bansko pismo zapravo znači spas.

KLEEFELD: To me se ne tiče. Pamtite li još naš dogovor?

JANKOVIĆ: Vrlo dobro.

KLEFELD: Obećali ste pristati uz moje namjere, stvoriti stranku, mojoj Ameliji Belizara. Šta ste učinili do sada? Zar je zbilja istina što se po Zagrebu govori, da vas je lijepa Baćanka —

JANKOVIĆ *(učtivo i odrešito):* Pardon, cher colonel...

KLEEFELD *(izvadi neki papir):* Vidite li ovaj papir: To je optužba protiv kapetana Pakića. A ovo pismo *(Izvadi pismo)* ...ovlašćuje me nastaviti istragu. Sve ovisi o mom izvješću.

JANKOVIĆ: Znam.

KLEEFELD: Ne ću da dulje čekam. Za nekoliko nedjelja mora se obaviti vjenčanje moje kćeri sa kapetanom...

JANKOVIĆ: Žao mi je —

KLEEFELD: Onda ću nastaviti istragu i osuditi krivca.

JANKOVIĆ: Ne možete. On je teško bolestan.

KLEEFELD: Šta? *(Srdito i prosto).* Nemojte misliti...

JANKOVIĆ *(vrlo učtivo, ali rezolutno):* Pardon, što vas prekidam. Al ja nisam vičan na takav ton, gospodine barune. Ja sam slobodan i neodvisan, i ne bojim se nikoga. Vi ste mene tražili i vi mene trebate, onda se morate i potruditi da se podvrgnete mojoj taktici. U ovaj čas Baćani su jači od vas. Grofica bi mogla ishoditi potpuni pardon za Belizara, čim bi on uzeo njezinu rodjakinju. Ona će to i požuriti čim sazna da je mogućnost tu, da joj ga preotme neka druga, pa bila to i vaša kćerka. Za to ja mislim, da je najbolje da se politički ojačamo, a onda sve uredimo, kad lijepa Baćanka ne će biti u situaciji da dade Belizara fizilirati, a svoga muža postaviti na mjesto banskog lokumtenensa...

KLEEFELD: Šta to znači, chevalier?

JANKOVIĆ: Eto vidite, kako vam nije jasno što se oko vas zbiva! Dakle: dok se ne popuni mjesto banskoga namjesnika, a stari je Erdödy i tako već u zadnjim izdisajima — dotle se ne smije odlučiti, koju će djevojku Belizar uzeti...

KLEEFELD: Zašto?

JANKOVIĆ: Mon Dieu, za to: jer vi želite biti banskim namjesnikom, a to želi i grof Adam Baćan. To mi je rekla sama grofica!

KLEEFELD: Ona? Od koga ona to zna?

JANKOVIĆ: Od Lucifera, možda! Za to sam i dopustio neka kuje osnove po miloj volji dok stvorimo stranku...

KLEEFELD: Al to sve traje predugo, cher chevalier, predugo...

JANKOVIĆ: Znam ja, cher baron, vaše su dame nestrpljive. Al velike se stranke ne stvaraju tako lako ondje, gdje već postoji jedna jaka i moćna. Najprije

valja rastepsti ovu, pa da na njenim ruševinama stvorimo svoju. Ja sam već podmetnuo lagum. Već se tamo lomi... Baćanka zdvaja. I ona me pozivlje da uz njezinu pomoć osnujem stranku.

KLEEFELD: I ona?

JANKOVIĆ: Dakako. Al ja stvaram za sebe stranku. Sa novim parolama. Valja potražiti stare Hrvate i probuditi ih. Valja im reći: da smo kraljevina i svoja država, a ne provincija i zarobljeni teritorij. Regna sumus, non municipia. Valja im pokazati da Hrvati mogu samo onda zapovijedati u svojoj kući, ako se slože svi zajedno u jedan tabor, u kome će biti gospodin i seljak, gradjanin i ratar, svećenik i zvonar...

KLEEFELD: Vi ste mason, chevalier, volterijanac. Pa to je gotov prevrat!...

JANKOVIĆ: Kakav prevrat, cher colonel! To je jednostavno obično pravo svakoga naroda. Hrvati su narod... Zar je čudo što traže svoju državu i svoju slobodu? A onda, vjerujte, danas ne ćete stvoriti stranku bez tih parola. Danas nema Hrvata, koji ne bi htio svoje države i svojih zakona. Svak je uvjerenja da regnum regno non praescribit leges... A ono malo sofista i plaćenika, koji služe tudjim interesima da zadovolje svoje...

KLEEFELD: To je pogibeljna igra, Monsieur!

JANKOVIĆ: Teška, cher baron, teška, ali pravedna i sigurna. Hrvati je moraju dobiti. Prije ili kasnije. Eto, takova će biti moja stranka! Baćanka misli da je za nju, ali...

KLEEFELD *(skoči i zagrli Jankovića)*: Bravissimo!

JANKOVIĆ *(uzmakne)*: Pardon, nemojte me zadaviti. Inače će stranka ostati bez vodje. Svakako vidjeti ćete kako će sve to započeti. Smijat ćete se. Dat ću predložiti u saboru, da se poubijaju po kraljevini svi — vrapci!

KLEEFELD: Vrapci? Zašto vrapci?

JANKOVIĆ: Čekajte. Vidjet ćete. Svi će se medju sobom počupati.

KLEEFELD: Radi vrabaca?

JANKOVIĆ: Da radi vrabaca. Jer...

(U to zašušti svilena haljina pred vratima, i udje TEREZA. *Janković i Kleefeld se dignu).*

TEREZA: Sad sam opet s vama, cher Messieurs! Zacijelo se niste dugočasili... Prenez place...

KLEEFELD: Monsieur Janković je prava riznica znanja i duha.

JANKOVIĆ *(se ukočeno nakloni).*

TEREZA: Le chevalier parfait — kako se ono kaže. Zašto ne sjednete?

JANKOVIĆ: Rekao sam vam, chère comtesse, da sam samo slučajno k vama zabasao. Sad me čekaju neki ljudi kod kuće, vratiti ću se...

TEREZA: Onda, au revoir!

JANKOVIĆ *(Kleefeldu)*: Sutra ću se najaviti kod vas, gospodine barune. Vašil damama mes hommages!

KLEEFELD: Na žalost mene ne ćete naći. Ne će me biti nekoliko dana u Zagrebu. Idem još ove noći u Petrinju i Kostajnicu.

JANKOVIĆ: U kojem poslu?

TEREZA: Zar na Turke?

KLEEFELD: Na krajišnike. Pobunili se krajišnici grčke vjere. Protjerali oficire, a jednog su i ubili. Drže skupštine...

TEREZA: Pa što hoće ti ljudi?

KLEEFELD: Ne znam. Šta mislite vi, magnifice?

JANKOVIĆ: Ili grčke ili katoličke vjere, ljudi su u Hrvatskoj nezadovoljni,a imaju i zašto. Gospodine barune, budite blagi i oprezni s buntovnicima. Tko se buni, tome zacijelo nije dobro. *(Nakloni se Terezi)*: Au revoir, comtesse! *(Daje ruku Kleefeldu)*: Sretan put, dragi barune. *(Izadje).*

TEREZA *(mahne ljubazno rukom obrstaru neka sjedne)*: Baš me veseli što vidim svog najvećeg neprijatelja u svojoj kući!

KLEEFELD: Ja, vaš neprijatelj? Ali, gospodjo grofice.

TEREZA: Point de raillerie, cher baron. Da označimo najprije situaciju kakova jest. Mi smo ne·

prijatelji. Doduše želimo oboje isti cilj, al u različitom smjeru. *(Mekše):* Al ja bih se ipak htjela sprijateljiti s vama.

KLEEFELD *(u velikom čudu):* To bi i meni bilo vrlo drago.

TEREZA: Molim, molim, samo nikakovih fraza. Svaki čovjek hoće da postigne svoj cilj i mrzi zaprjeke, što ga u tome priječe. Mi smo jedno drugom zaprjeka. A mogli bi jedno drugom biti pomoć.

KLEEFELD *(zbunjen tom iskrenosti):* Rado bih znao kako, gospodjo grofice!

TEREZA: Činite se nevješti, barune, al nemojte da gubimo vrijeme. Stvar je prešna, opasnost velika.

KLEEFELD *(pokaže u čudu prstom na sebe):* Opasnost za nas oboje?

TEREZA: Da. Za vas i mene, ili radije, za vas i moga muža.

KLEEFELD: Ali, oprostite, tko bi mogao biti taj naš zajednički protivnik?

TEREZA: Hrvati, cher colonel, Hrvati!

KLEEFELD: Hrvati? Kakvi Hrvati? Ti mi zadaju najmanje briga. Dvije tri iluzije, dvije tri parole... Pa ih imam u ruci...

TEREZA: Kako ste naivni, dragi barune! Al to nije tako. Doduše katkad vam uspije predobiti ovog ili onog, katkad vam se čini da su svi s vama. Ali to bi se moglo preko noći preokrenuti. Ima vam tu ljudi, koji stoje po strani, koji ne traže službe, koji nas u duši mrze, koji slušaju šta govorimo, gledaju šta radimo i stoje na oprezu. Oni ne miruju. Znam pouzdano, da rade na našu i vašu propast.

KLEEFELD: Al kako bi mogli uspjeti?

TEREZA: Imaju oni svoje metode, koje su jače od oružja. Njihove pravice, njihove povlastice, junaštvo prošlost, na koje se uvijek pozivlju. To se ne da izbrisati. Mi pak hoćemo da ih izrabimo, da se njihovim dobrom obogatimo, da se na njihov teret podignemo i ojačamo...

KLEEFELD: Ne bih nikad mogao pomisliti da vaša lijepa usta mogu tako praktično govoriti.

TEREZA: Pustimo sentimentalnost, barune. Nisam vas zvala k sebi, da slavite moja usta, nit je ovo čas za to. Ovdje su dvije stranke na dogovoru: Kleefeld i Baćan. Radi se o tom, je li moguć savez medju nama?

KLEEFELD: Predložite modus, gospodjo grofice.

TEREZA: Prepustite mome mužu bansko namjesništvo, a vi ćete dobiti varaždinsku i karlovačku generaliju. Jeste li za to?

KLEEFELD *(začudjeno gleda u Terezu):* Govorite li istinu?

TEREZA: Parole d'honneur.

KLEEFELD: Tko jamči za uspjeh?

TEREZA: Ban grof Karlo Baćan.

KLEEFELD: U pitanju banskog namjesnika. Ali generalija.

TEREZA: To je vaš posao. Znam da se carski savjetnik Koller bavi tim pitanjem...

KLEEFELD: Vi znate?

TEREZA *(nasmije se):* Dakako. Ali to je vaša briga. Recite bilo šta — izmislite... Na primjer, kažite Kolleru, da ste moj ljubavnik.

KLEEFELD: Ja?

TEREZIJA: Naravno, za šalu. Zar vam ne bi bilo drago, da ste moj ljubavnik?

KLEEFELD: Ja uopće i ne mislim na takve stvari, grofice!

TEREZA *(od srca se smije):* Zar mislite, cher colonel, da vaša neprijateljica ne zna za vaše slaboće? O vama se pripovijeda mnogo toga... Zna se i u Beču, kakav ste vi neumorni don Juan...

KLEEFELD *(ponešto razdražen):* Comtesse, govorimo radije o vašem predlogu.

TEREZA: Dakle: pristajete li na nj?

KLEEFELD *(digne se):* Evo vam ruke. Divim vam se i žalim što niste muškarac.

TEREZA *(digne se i nasmije koketno):* To mi govori čitav svijet. Ali ja — ja sam najradije žena.

KLEEFELD: Zašto?

TEREZA: Jer žene vladaju svijetom.

KLEEFELD *(galantno):* Uistinu žalim, što ne mogu carskom savjetniku pisati nego o hipotezi.

TEREZA *(zagrozi mu se):* Don Juan! Sad otkrivate vaše karte. Al ništa za to: sad smo prijatelji! Samo nikom ni riječi. A d i e u, c h e r c o l o n — c h e r g é n é r a l!

KLEEFELD: Još danas ide pismo. *(Nakloni se).* C o m t e s s e. *(Ode).*

TEREZA *(ostane sama, podje nekoliko koraka, ode do zrcala, pogleda se u nj, popravlja na sebi kakvu toaletnu malenkost, — u to upadne kroz toaletna vrata* BENJAMIN. *Ona se trgne):* No, Benjamin!

BENJAMIN: Pardon, gospodjo grofice...

TEREZA: Šta tražite ovdje?

BENJAMIN: Ušao sam u vaš boudoir s druge strane. Al neko je zaključao vrata. Može li se ovuda izaći?

TEREZA: Može.

BENJAMIN: Ovo je labirint. Nikako se ne snalazim...

TEREZA: B i e n, b i e n! *(Pokaže na srednja vrata):* Ovo je najkraći put.

BENJAMIN: Najponizniji sluga, gospodjo grofice! *(Podje).*

TEREZA: Čekajte. Dodjite amo! *(Benjamin pristupi, ona mu pokaže lice):* Gledajte. Ovdje se opaža jedan nabor, Benjamin. Toga jučer nije bilo.

BENJAMIN: Jučer je gospodja grofica bila mladja.

TEREZA: A malo prije kod coiffiranja iščupali ste mi prvu sijedu vlas. Benjamin, nije li to prerano?

BENJAMIN: Jest, gospodjo grofice, za vašu mladost i vaše godine, prerano.

TEREZA: Onda od čega je to?

BENJAMIN: Hrvatska politika, gospodjo grofice!

TEREZA: Ah, q u e c'e s t d r ô l e! Hrvatska politika! Kako to mislite?

BENJAMIN: Nije lako, gospodjo grofice, natezati se s Hrvatima! Mnoga je državnička glava radi njih posijedila.

TEREZA: Vi ste komični, Benjamin! U koliko ja znam, Hrvati su dobre i blage ćudi.

BENJAMIN: Jegulje, milostiva grofice, jegulje...

TEREZA *(smije se):* Pa vi se, Benjamin, bavite i politikom?

BENJAMIN: U koliko ona tušira moj zanat, milostiva grofice! Svakako politika je od destruktivnog utjecaja na kožu i izraz...

TEREZA: Po tome: kako bi glasio vaš recept?

BENJAMIN: Manje politike, a više — ljubavi.

TEREZA: Ali moderni filozofi govore da se i od mnogo ljubavi brzo stari.

BENJAMIN: Muškarci, milostiva grofice, samo muškarci. Žene se u ljubavi pomladjuju.

TEREZA: Držat ću se vašega recepta, Benjamin. Sutra u dvanaest da ste ovdje. *(Zazvoni).*

BENJAMIN *(duboko se nakloni i ode. Već se je smračilo. Ulazi* LAKAJ).

TEREZA: Nek Janoš dodje gore. Odmah! I gospodjica. A onda svijetla! Puno svijetla! *(Lakaj ode. Ona sjedne u naslonjač do balkona, koji je malo prije otvorila i s koga se vidi dolina Save i srebrna Sava u sumračju. Sa blize katedrale zvoni »Angelus«. Pauza. Sa drugih crkava zvona u daljini. Na jedanput čuje se kako se približuje pjesma šestinskih seljakinja, koje prolaze dolje na putu, i u času kad se ta pjesma počimlje gubiti, udju* DVA LAKAJA *i donesu velike srebrne kandelabre sa gorućim svijećama.)*

TEREZA *(lakaju):* Joško, tko su ove žene šta pjevaju?

LAKAJ: Šestinčanke, vaša milosti. Vraćaju se kući.

TEREZA *(više za se):* Kako je to tužna pjesma!

LAKAJ: Tako one uvijek, vaša milosti. *(Udje* FRUZIKA *— Lakaji odu).*

FRUZIKA: Šta zapovijedate, tetice?

TEREZA: Naredit ćeš da se prostre stol. Hladnog jela i voća. I šampanjca.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: I lule i duvan. *(Udje* JANOŠ, *ciganin, i stane kraj vrata).*

FRUZIKA: Odmah?

TEREZA: Odmah. Dolazi nam M o n s i e u r Janković. I nisam više ni za koga kod kuće.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: Dodji bliže. *(Uhvati je oko pasa):* Kako ti se svidja kapetan?

FRUZIKA: Dobar je. I pametan.

TEREZA: I ništa više? Kad sam ja bila djevojka ja sam drukčije sudila mlade ljude. Eh, b i e n. — Sad idi. Hitro! *(Fruzika ode. Tereza se okrene k Janošu):* Janoš, slušaj! Imam večeras ovdje jednog kavalira. Dovedi svoje cigane u ovu sobu. Kad zazvonim jedanput počnite svirati onako teško, strastveno. Kad zazvonim dvaput, ući ćeš ovamo i da si mi raspalio moga kavalira... Pazi, Janoš, beštijo ciganska, ako on ne izgubi glavu, izgubit ćeš je ti.

JANOŠ: Bit će, bit će, vaša milosti...

TEREZA: Nek se prije toga tvoji ljudi dobro napiju.

JANOŠ: Bit će, bit će...

TEREZA: Odlazi! *(Nestrpljivo očekuje, gleda na uru na kaminu, šeta do balkona, otvara vrata desne prostorije, gdje će doći cigani. Medjutim* DVA LAKAJA *hitro donesu prostrt stol, na kome je jelo, voće i šampanjac i odu. U to udje* JANKOVIĆ *s desna.)*

JANKOVIĆ: M a d a m e l a c o m t e s s e, stojim vam na dispoziciji!

TEREZA *(podje mu u susret, on joj poljubi ruku):* Pomislite, c h e r Antoine, večeras sam osjetila nešto što mi se nije nikad u životu desilo. Dapače ni onda kad sam išla na prvi ljubavni sastanak.

JANKOVIĆ: Smije li se znati šta je to?

TEREZA: Jedva sam čekala da dodjete! Promislite: Tereza Baćan čeka nervozno i nestrpljivo svoga kavalira.

JANKOVIĆ: Ponosam sam na taj triumf, grofice!

TEREZA *(pokaže na sofa):* A s s e y e z - v o u s. *(Sjede i pozove ga):* Ovdje do mene. Uzmite nešto.

JANKOVIĆ: M e r c i. Nije mi do jela u ovaj čas.

TEREZA: Nešto slatko?

JANKOVIĆ *(primi je za zatiljak i poljubi).*

TEREZA *(nakon dugog cjelova):* To vam nisam dozvolila! *(Zazvoni).*

JANKOVIĆ: Rekli ste mi nek uzmem nešto slatko. Uzeo sam najsladje. *(Cigani u susjednoj sobi zasviraju jednu madžarsku strasnu melodiju.* LAKAJ *udje, otvori bocu šampanjca, natoči i izadje).*

TEREZA *(začudjenom Jankoviću):* Dovela sam sobom madžarske cigane, Antoine. Dovela sam ih za vas. Ciganska muzika draži nerve. Volite li me malko, Antoine?

JANKOVIĆ: Šta ja znam, Thérèse! To jest, znam samo da bih uvijek htio biti kraj vas.

TEREZA *(digne čašu):* Mora li mi to biti dosta? Živila ljubav!

JANKOVIĆ: Naša ljubav! *(Ispiju i on je poljubi).*

TEREZA: Još jednu. *(Natoči).*

JANKOVIĆ: Pazite...

TEREZA: Reci mi ti. Onda mi se čini da sam ti bliža.

JANKOVIĆ *(digne čašu):* Da mi budeš bliže od mene samoga!

TEREZA: I još bliža! *(Ispiju).*

JANKOVIĆ: Šta je htio Kleefeld od tebe?

TEREZA: Dosta politike! Glava me boli, poljubi me.

JANKOVIĆ: Zar ja to ne mogu znati?

TEREZA *(zazvoni dvaput):* Znat ćeš, sve ćeš znati, al ne večeras! *(Privine se uza nj).* Večeras nek pamet miruje, a srce nek igra! *(U to se je polako približio Janoš svirajući vijolinu do Jankovića, a njegovi su drugovi stali kraj vrata i prate ga.)* Janoš, beštijo ciganska! Jače, jače!... *(Ona pjeva).*

JANKOVIĆ *(se odmakne diskretno od nje).*

TEREZA *(približi se k njemu strastvenije):* P a s d e g ê n e, m o n c o e u r! Ciganin može sve vidjeti! *(Muzika prelazi u brži tempo, a Tereza u divlji entuzijazam).* Hoćeš li da zaplešem, Antoine? Da plešem tebi! *(Skoči i započne madžarski ples, u tempu koji raste do paroksizma. Medjutim papiga kriči,*

a Tereza svaki čas nuka Janoša): Jače, beštijo! — Jače, beštijo ciganska! — *(Janković ima pune oči krasne, divlje žene. Napokon ples svrši, papiga kriješti, a ona se baci u naručaj Jankovića i reče Janošu):* Baci tu tičurinu na balkon! *(Janoš prestane svirati, a dohvati krletku i stavi je na balkon, vrati se opet, gdje je prije bio i preuzimlje sentimentalnu melodiju. Janković je bio obujmio Terezu, al kad vidi da je papiga iznešena na balkon, digne glavu i pusti je.)*

TEREZA *(Janošu):* Makni se! *(Cigani odlaze svirajući kako su i došli. Vani se gubi njihova svirka. Tereza obuhvati Jankovića i strastveno mu govori):* Tvoja sam! Tvoja sam! Drži me! Uzmi me!

JANKOVIĆ *(digne se naglo i podje k vratima lijevo).* Samo čas!

TEREZA: Kamo ćeš... Antoine...

JANKOVIĆ *(još uvijek pred vratima):* Da pustim grofa unutra. *(Otvori vrata iza kojih stoji grof* ADAM BAĆAN, *sa glupim izrazom na licu od iznenadjenja.)*

Zastor.

ČETVRTI ČIN

Pozornica kao u I. činu.

(Kad se digne zastor: sjedi BELIZAR *uz* *c l a v e c i n* *i preludira sad ovaj sad onaj savremeni motiv. Njegove su geste malko umorne, ovi prelazi s jednog motiva na drugi kao da su više posljedica nervoze, nego li kakvog čeznutljivog raspoloženja. Najednom uleti* JANKO *sa nekakvim papirom u ruci).*

JANKO *(izvan sebe):* Milostivi gospodine, paškvil! Novi paškvil!

BELIZAR *(prekine sviranje i digne se):* Proti koga?

JANKO: Proti Kleefelda i Baćana!

BELIZAR: Nije moguće! *(Počne da čita).*

JANKO: Već su ih sve istrgali! Ovaj je za čudo ostao nevidjen, u Opatičkoj ulici. Odlijepio sam ga polako.

BELIZAR *(čitajući nasmije se glasno):* To je veselo...

JANKO: Šta kaže, šta?

BELIZAR *(čita na glas):*

Zagrepčani, dobri ljudi, stanite,
čujte sada avantire mahnite!
Kovač Magić ima kćerku Maricu,
dušom janje, a ljepotom caricu.
Kud pogleda čar i milje prosipa,
ali voli samo svoga Josipa.
I uzalud svi gurmani kušaju
jarebicu tu da operušaju.
Svi se dugog nosa retiriraju
u Maricu lijepu već ne diraju.
Al ne tako dva obrsta zlaćana:
Poznate li Kleefelda i Baćana?

Oni šalju tajna pisma Marici,
svoga srca moćnoj gospodarici:
Kad večeras mjesec zadje za goru
nek otvori svoju malu komoru.
Poruči im ona: makar cijelu noć
čekat ću te, kad ćeš k meni doć.
Čim je mjesec blijed za goru zašao
barun Kleefeld prvi izbu našao,
malo zatim, gonjen slatkim nadama,
i Baćana eto grofa Adama.
I u času kad su krevet pipali
neki zlobnik svijetlo naglo pripali.
I gle: nije u krevetu Marica,
neg Babika — krmeljava starica...

(Za vrijeme čitanja Belizar prasne u smijeh, a za njim komičnim smijehom i Janko. Iznenada začuje se kućno zvonce).

JANKO: Neko zvoni... *(Izleti. Belizar čita paškvil dalje, ali ne na glas, kao da čeka na Jankov povratak. Medjutim* JANKO *se vrati, ali samo da propusti malenog* KAPUCINA, *i onda izadje zatvorivši vrata za sobom).*

KAPUCIN: Hvaljen Isus, mladi gospodine!

BELIZAR: Na uvijek, oče Jerolime.

KAPUCIN *(izvuče iz svoje mantije kitu ruža):* Uvijek od iste ruke, mladi gospodine.

BELIZAR: Kako se ne umori?

KAPUCIN: Svakog dana: jednu Majci Božjoj, a jednu vama.

BELIZAR: Kao i ja, oče Jerolime. Dukat Majci Božjoj i dukat vama! *(Položi na stol dva dukata).*

KAPUCIN: Bog će vas blagosloviti i osloboditi vaših dušmana, mladi gospodine.

BELIZAR: Tko je dakle ta djevojka, oče? Stotinu dukata Majci Božjoj, a drugu stotinu vama za njezino ime...

KAPUCIN: Tajna ispovijesti, gospodine kapetane.

BELIZAR: Hoćete mi reći ako pogodim?

KAPUCIN: Bi li vi odali tajnu zapovijed u vašoj službi? To bi bio crimen laese majestatis — je li? Ali ne izdaje se samo kralj i čovjek, nego Bog i duša. Zadovoljite se danas sa onim što vam govori ovo cvijeće. Ono dolazi od srca.

BELIZAR *(miluje one ruže):* Pravo govorite, oče Jerolime. Pozdravite mi milosrdnu neznanku...

KAPUCIN: Ne znate, kad će doći velemožni gospodin?

BELIZAR: On je negdje i čeka na vijesti iz sabora. Danas je tamo znamenit dan. Past će predlog da se pobiju svi vrapci u kraljevini.

KAPUCIN: Vrapci? Kome su oni šta skrivili?

BELIZAR: Bog bi ga znao, dragi oče! Ja se ne razumijem u veliku politiku. Al bolje da ubijaju vrapce, nego ljude...

JANKO *(uleti):* Ovaj su čas donesena ova dva pisma za vašu milost. *(Belizar uzme pisma i gleda natpise).*

KAPUCIN: Eh, pa Bog s vama, mladi gospodine. Ja ću pričekati dolje pred vratima na velemožnog gospodina. *(Ode).*

BELIZAR *(otvori jedno pismo i počne da čita).*

JANKO *(pokaže na ono drugo pismo, koje leži na stolu).* Dolje čeka čovjek na odgovor...

BELIZAR *(digne časkom oči na Janka):* Šta? *(Pa opet nastavi čitanjem).*

JANKO: Pismo od baronese Amelije. *(Kad Belizar ne odgovori):* Čeka čovjek na odgovor!

BELIZAR *(plane, bijesno):* Nema odgovora! Idi! *(Janko začudjen ode. Belizar dovrši čitanje, a medjutim se vidi kako u njemu raste uzbudjenje.)* Drskost! Infamna drskost! *(Kruži po sobi, onda naglo zazvoni).*

JANKO *(uleti, očekuje zapovijed bez riječi).*

BELIZAR *(bijesno):* Dolamu, sablju, kalpak...

JANKO: Vaša milost ide van?

BELIZAR: Hitro! Žuri se!

JANKO: Vaša milost ne smije iz kuće. Vaša je milost bolesna...

BELIZAR *(uvijek bijesan):* Ja nisam bolestan!

JANKO: Vaše su stvari zatvorene, ja nemam ključa.

BELIZAR: Razlupaj bravu, čuješ li! *(Sav van sebe):* Ja moram van!

JANKOVIĆ *(udje i sav začudjen radi toga prizora):* Belizare, šta je?

BELIZAR: Došli ste u dobar čas! Ja idem s mjesta pukovniku Kleefeldu. Tražim svoje stvari! *(Janko izadje).*

JANKOVIĆ: Al ti si poludio!

BELIZAR: Meni je svega dosta! *(Uzme malo prije čitano pismo):* Čitajte! Čitajte ovu infamiju.

JANKOVIĆ *(uzme pismo):* Šta je? Od koga?

BELIZAR: Od onog ciganina...

JANKOVIĆ *(pročita potpis):* Lajtnant Šandor Szabo! Šta hoće Šandor Szabo?

BELIZAR: Šta hoće? Čitajte! Svemu ste vi krivi, što me silite na ovu komediju. Ja ne ću da budem bolestan!

JANKOVIĆ *(čita):* »Kapetane, sramota je da se jedan oficir otimlje sudu, radi djela, koje bi se moralo zvati viteško. Još je veća sramota sakrivati se iza ženske suknje, kao što vi činite. Davno bi vi bili osudjeni da nema lijepe Baćanke, koja je meni uskratila svoju milost radi vas. Za ovo znadu svi krajiški oficiri i preziru vas kao što vas prezirem i ja — Šandor Szabo«. To je podlost!

BELIZAR: Jest. I ja toga ne ću više podnositi. S t a n t e p e d e idem k barunu Kleefeldu i reći ću mu: nek me stavi pred sud!

JANKOVIĆ: Ti si poludio, prijatelju!

BELIZAR *(vrlo uzbudjen):* Šandor Szabo ima pravo! Ja sam kukavica. Na viteškom megdanu ubio sam protivnika, pa moram snositi i posljedice. Velemožni, ja sam hrvatski plemić. Pustite me k Kleefeldu! Makar glavu izgubio, ja hoću pred sud!

JANKOVIĆ: Belizare, ja znam da si uvrijedjen i uzbudjen. I opraštam ti, što zaboravljaš koliko te volim i koliko za te strepim. Al ja ne dam, da postaneš žrtvom podlih intriga i gramzljivosti tudjinskih mogućnika. Zašto misliš, da sam se ja bacio u sve te spletke i visim izmedju Kleefelda i Baćanke i letim simo tamo kao na ljuljački?

BELIZAR *(malko blaže):* Ja sam sit te igre, velemožni prijatelju!

JANKOVIĆ: Jer si slijep. Zar ne znaš za opasnost, koja ti prijeti?

BELIZAR: Znam. Neka. Neka mi sude. Bolje i to, nego —

JANKOVIĆ: Šta nego? Zar ti nemaš za koga živjeti? Ili hoćeš živjeti da postaneš Kleefeldov zet i ovdje udomiš krvnog neprijatelja naše zemlje i naših pravica? Ili možda da se srodiš sa lijepom i lakoumnom Baćankom, kojoj ćeš biti pustim sredstvom za njezine intrige, a možda i cilj njezine lakoumnosti i pohote? Svako od njih stavlja te pred alternativu: ili da im uzmeš djevojku ili da budeš fiziliran.

BELIZAR: Radije nek me fiziliraju. Tu leži pismo baronese Amelije i htjela je odgovor; poručio sam da nema odgovora.

JANKOVIĆ: Zlo, zlo si učinio, m o n c h e r! Ti zaboravljaš na sve ono što si mi obećao. Jesi li ti moj Belizar? Moj učenik? Zar nisi ti onaj koji će nastaviti onaj put, što sam ga ja otvorio? Put do oslobodjenja, put do izvršenja? Jesi li ti Hrvat? Da se dadeš fizilirati kao oni vrapci, kojima je danas sabor zapjevao svoj »de profundis?« Al nisu Hrvati vrapci da ih se strijelja onako kad kome pane na pamet... A onda, tvoja djevojka? Kojoj si čast obranio, al ujedno i srce ranio? *(Stavi mu ruke na ramena):* Pogledaj me dobro, Belizare! Imaš li pouzdanja u me? *(Belizar ne odgovara).* Možeš li pomisliti da jedan Antun Janković, koji nema nikoga na svijetu neg ovo malo drage i svete hrvatske zemlje, koja mu je majka i ljubovca, može išta poduzeti, što ne bi imalo jedan veliki i uzvišeni, narodni i čovječanski cilj? Reci, vjeruješ li mi?

BELIZAR *(potpuno razmekšan):* Oprostite...

JANKOVIĆ: Ja ne opraštam ništa. Samo pitam: vjeruješ li mi?

BELIZAR: Vjerujem vam.

JANKOVIĆ: Onda: ti si bolestan!

BELIZAR: Eh pa jesam, bolestan sam, ako nisam lud!

JANKOVIĆ: Živio! *(Udje* BENJAMIN).
BENJAMIN: Vaša milosti...
JANKOVIĆ: Šta je opet, Benjamin?
BENJAMIN: Ovaj čas sam slušao razgovor Kleefelda i njegove žene. Upravo je baronesa Amèlie dobila poruku gospodina Pakića, koji nije htio dati odgovor na njezino pismo...
JANKOVIĆ *(Belizaru):* Sad ćeš čuti, *(Benjaminu):* No, dalje?
BENJAMIN: Mati i kći su plakale, a Kleefeld je bjesnio. Onda su se ljuto posvadili. Kleefeldovica je predbacivala mužu, da je slabić, on je govorio da će dati strijeljati kapetana, a kćerka je vikala da njoj ne treba mrtvi kapetan, nego živi.
JANKOVIĆ *(Belizaru):* Amèlie je najpametnija! *(Benjaminu):* Pa kako je svršilo?
BENJAMIN: Bit će zlo, vaša milosti.
JANKOVIĆ: Kako?
BENJAMIN: Kleefeld je obećao ženi, da će dati aretirati gospodina Belizara, pa ako se vaša milost ne odluči na ženitbu...
JANKOVIĆ: Znam, znam, a šta je rekao, kad će ga aretirati?
BENJAMIN: Barunica je rekla: S t a n t e p e d e, Amèlie je plakala, da je gospodin Belizar bolestan, a pukovnik je govorio, kako ima i sutra vremena. Ja sam se medjutim izvukao iz svog skrovišta i sad sam ovdje.
JANKOVIĆ: Hvala ti, Benjamin. To je sve vrlo važno. *(Benjamin ode).* Dakle ti ćeš sutra u zoru na moje dobro. Tamo ćeš imati svoje čuvare i niko ne će k tebi dolaziti. A ja ću ovdje raditi. Medjutim baronesi ću ja odgovoriti mjesto tebe. Il radije, poći ću tamo da joj saopćim, kako je dezolatno tvoje stanje. A i Szabo će dobiti odgovor kakav zaslužuje. Još danas ćeš ovdje vidjeti Ružicu.
BELIZAR: Ružicu?
JANKOVIĆ: Samo nju. A sad idi — zatvori se u svoju sobu i ne izlazi, dok te ne zovnem. Siromah pater Hieronimus, čeka me bogzna od kada... *(Belizar ode kroz tapetna vrata, a Janković zvoni).*

JANKO *(udje).*
JANKOVIĆ: Nek udje otac Jerolim.
KAPUCIN *(udje):* Hvaljen Isus, m a g n i f i c e d o m i n e!
JANKOVIĆ: Vi, oče? Šta želite?
KAPUCIN: Molio bih vas za nekoliko riječi.
JANKOVIĆ: Sjedite. Šta je dakle?
KAPUCIN: Pogledajte, magnifice! *(Izvadi ispod mantije jednu šatulu).* Pogledajte ovaj nakit.
JANKOVIĆ *(uzme šatulu, otvori poklopac i pogleda u čudu redovnika):* Odakle vam ovaj nakit, oče?
KAPUCIN: Dragocijen je vrlo, je li? Sami dijamanti! Ja se u to ne razumijem.
JANKOVIĆ: Prekrasno! Vanredno! Ali...
KAPUCIN: Reći ću vam. Neka plemenita gospodja u velikoj je neprilici. Treba joj novaca. Zamolila me da ga ponudim nekome tko bi ga mogao kupiti. Možebiti — reče — velemožnom Jankoviću. Dala bi ga jeftino.
JANKOVIĆ: Kako je ime toj gospoji?
KAPUCIN *(slegnu ramenima).*
JANKOVIĆ *(se digne, otvori jedan sekretar, stavi šatulu unutra, a izvadi kesu novaca i stavi je na stol pred fratra):* Toliko vrijedi!
KAPUCIN *(uzme kesu i stavi je u džep od ogrlice).* Hvala vam, magnifice. *(Digne se).* Učinili ste dobro djelo! *(Podje prema vratima).*
JANKOVIĆ: Ne, ne na glavni izlaz. Dodjite sa mnom. Ispratit ću vas. *(Izadju kroz tapetna vrata. Janković je ostavio sekretar otvoren. Kratka pauza. Na zidnoj rokoko uri otkucava pet sati, a odmah zatim zasvira u uri automatska muzika neku savremenu melodiju. I još nije prestala ta svirka, kad udje* JANKO *i nosi dvije velike girandole sa gorućim svijećama. Stavi ih na dva razna mjesta i onda stane pred otvorena vrata i reče nekome vani sa komičnom gestom i slavenskim naglaskom).*
JANKO: S'il v o u s p l a i t, c h è r e M a d a m e Babika! *(Svirka prestane).*

(BABIKA *udje plaho, a Janko izadje i zatvori vrata za sobom).*

BABIKA *(ostane za čas, zgurena, žmirkava, na mjestu Ogleda se. po sobi, izvadi iz džepa malu drvenu burmuticu i zašmrče, ali pri tom pazi da je tko nebi iznenadio. Onda dodje do otvorenog sekretera, zaviri unutra i kad vidi u pretincima naslagane kesice novaca, prestraši se i prekriži, odmaknuv se naglo za par koraka):* I ne uvedi nas u napast...

JANKOVIĆ *(naglo otvori tapetna vrata, da se Babiki pričini kao da je iskočio iz zida).*

BABIKA *(prestrašena):* Jesus Marija! *(Padne na jedan stolac).*

JANKOVIĆ: Ti si to, djevice Babiko! Šta si se prestrašila!

BABIKA: Bože prosti, milostivi gospodine, vi kao nečastivi prolazite kroza zid...

JANKOVIĆ: Dakle napokon si i ti izgubila svoje djevičanstvo, Babika!

BABIKA *(se zlobno-zadovoljno smijucka):* He! he! he!

JANKOVIĆ: Čitav Zagreb priča da su ti ga otela dva kavalira na jedanput!

BABIKA *(se zlobno-zadovoljno smijucka):* He! he! he!

JANKOVIĆ *(podje do jedne karafe likera):* Bi l' ti gucnula malo vražje vodice?

BABIKA *(k. g.)* Zna vrag šta je dobro!

JANKOVIĆ *(napuni čašicu šartreze):* Ovu su popi izmislili.

BABIKA: Pop i vrag iz iste su škole, vaša milosti! *(Pijucne).*

JANKOVIĆ: Pazi da ne svršiš na lomači kô Grička Vještica... Al gdje su tvoji? Ja sam i po njih poručio.

BABIKA: Sad će doći, vaša milosti! Navratili se časkom kod Sv. Marka. Da ih se navijesti, nek je poslije sve gotovo.

JANKOVIĆ: A dobro si mi osramotila onu gospodu! Baš ti hvala, Babika! Sad podji tamo do onog ormarića i izaberi za se jednu kesicu. U zelenim su dukati, a u crvenim srebrnjaci.

BABIKA *(se digne i velikim respektom pridje k sekreteru, virka u pretince i izvuče crvenu kesicu):* Za Babiku su i škude dobre! *(Brže bolje turi novac u svoj džep).*

JANKOVIĆ: A šta će tebi toliki novci, Babika? Pa ti nemaš nikoga kome da ih ostaviš?...

BABIKA: Imam, vaša milosti. Imam... *(Prošapće, skoro stidno):* Unuče... Niko i ne zna, da sam nekad imala muža. Dvije nedjelje smo živjeli zajedno, a onda odveli ga u rat i više se nije vratio. Od njega mi je ostala kćerka, koju mi ovako nekakav bečki oficir zaveo, kao što su ona dva htjela Maricu. Umrla je od sramote i ostavila mi unuče, vaša milosti. Šesnaest mu je godina, šegrt je u Samoboru...

JANKOVIĆ *(podje do sekretera i uzme jednu zelenu kesicu):* Eh, onda, Babika, ovo od mene za tvog unuka! Kad bude htio da postane majstor, da se uredi...

BABIKA *(poče da cjeliva ruke Jankoviću):* Vaša milosti, vaša milosti... *(U to udju* JURATOVIĆ *i* MARICA).

JANKOVIĆ: Gdje ste djeco? Hitro. Očekujem goste...

JURATOVIĆ: Nek nam oprosti vaša milost, al župnik nas je zadržao.... Govorio nam je radi onog paškvila, da se čuvamo...

JANKOVIĆ: Juratoviću, vi ste pošten i spretan mladić. Vidjeli ste svijeta, hrabri ste i razboriti. Ja vas trebam. Sjedite časkom. *(Babiki):* Babika, pričekaj tamo pred vratima. *(Babika izadje).* Marice, vi morate iz Zagreba. Večeras ćete s mojim kolima na selo, k jednoj mojoj tetki, gdje ćete ostati sve do vjenčanja.

MARICA *(briše suze):* Bože, šta će biti iz nas!

JANKOVIĆ: Ne bojte se. Al ovdje ne smijete ostati. Kleefeld i Baćan ne će mirovati. Osvetit će se. Ja sam se tako i s vašim ocem dogovorio. A vi, Juratoviću, vi ćete još noćas na put.

JURATOVIĆ: Kamo god želite, milostivi gospodine.

JANKOVIĆ: Pratit ćete tamo neku mladu plemkinju, od koje ćete saznati sve potankosti i cilj vašega puta. Ona će imati uza se sve šta vam je potrebno...

MARICA *(plaho):* Koja je to mlada plemkinja?

JANKOVIĆ *(pogleda ju i nasmije se):* Ta niste valjda ljubomorni, Marice!

MARICA *(se zastidi i pogleda zaručnika, koji ju pogleda smiješeći se):* Ne, ne... nisam — to jest...

JANKOVIĆ: To jest... jeste. *(Smijeh).* Al ne bojte se. Ja vam jamčim za nju. *(Juratoviću):* Noćas, dakle, oko ponoći čekat ćete s kolima kraj Sv. Žavera. Tamo će vam Benjamin dovesti onu djevojku, a onda nek vas jutro nadje daleko iza granice Hrvatske...

JURATOVIĆ: Razumio sam.

JANKOVIĆ: A sad podjite kući, zatvorite dobro vrata i nikome ni riječi.

JANKO: Vaša milosti, došla su gospoda barun Sermage i grof Oršić.

JANKOVIĆ: Samo čas. Djeco, ovuda, pa kroz baštu. *(Juratović i Marica izadju kroz tapetna vrata. Janković slugi):* Reci Babiki da su ovi otišli, a gospodu pusti ovamo! *(Janko ode, a poslije malo udju barun* TROILO *i grof* KRSTO ORŠIĆ).

JANKOVIĆ: Dobro došli, chères amis! Iz sabora!

ORŠIĆ: Ne, mi smo prijatelji vrabaca!

TROILO: Mi dolazimo iz Kurilovca!

ORŠIĆ: Ti nisi održao riječi!

TROILO: Ovo je već drugi put.

JANKOVIĆ: Bolje da nisam.

TROILO: Ne rugaj se, Antoine! Svi drže da si krenuo vjerom. Branio sam te koliko sam mogao.

JANKOVIĆ: Nisi trebao. Ja sam...

ORŠIĆ *(žešće):* Jutrom pravio planove sa Kleefeldom, a na večer milovao papigu lijepe Tereze. Ja to ne razumijem!...

JANKOVIĆ: To nije nikakva zagonetka. Ja zalazim u svako društvo, da se zabavljam.

TROILO: I ništa više?

ORŠIĆ: Ti ideš kao pelivan po užetu.

JANKOVIĆ: Juste milieu! Al dok ste vi kraj masne pečenke i punih čaša deklamirali o pravima kraljevine, ja sam raskopao lagum, koji nas je sve imao dignuti u zrak.

ORŠIĆ *(grubo):* Žalibože ne razumijem!

JANKO *(udje):* Neki čovjek želi žurno govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ: Šta hoće?

JANKO: Nosi jedno pismo.

JANKOVIĆ: Zašto ti ga ne preda?

JANKO: Veli na vlastite ruke.

JANKOVIĆ: Nek udje. Oprostite, gospodo. *(Podje k vratima. Odmah udje* KOMORNIK *grofice Baćan, odjeven u crnu kadifu).*

KOMORNIK *(nakloni se duboko):* Čast mi je predati vašem gospodstvu ovo pismo.

JANKOVIĆ *(uzme pismo):* Tko ste vi?

KOMORNIK: Komornik presvijetle grofice Baćan! I čekam na odgovor. *(Oršić se i Troilo značajno pogledaju).*

JANKOVIĆ *(otvori pismo i pročita ga hitro. Onda reče):* Mon ami, recite milostivoj grofici, da nemam kada da je pohodim! *(Pri tom rastrga pismo na sitne komadiće i baci ga u kamin. Komornik se nakloni i ode).*

ORŠIĆ: Je li to taj tvoj raskopani lagum?

JANKOVIĆ: Drago mi je da ste bili prisutni! Al medjutim: madžarica Tereza pomirila se s Nijemcem Kleefeldom!

TROILO *(naglo):* Kada?

ORŠIĆ *(naglo):* Nije moguće?

JANKOVIĆ: Jest.

ORŠIĆ: Pod kakvu cijenu?

JANKOVIĆ: Za naše glave. Svakomu pol.

TROILO: To je izdajstvo!

JANKOVIĆ: Šta se žestiš, prijatelju? Oni rade za sebe, a mi za sebe. Vidjet ćemo čija je pamet bolja. Al ja sam bacio sjeme mržnje medju njih. Jeste li čitali paškvil o noćnoj pustolovini ove gospode?

ORŠIĆ: Ti? Ti si?

JANKOVIĆ: Je li bolje da nisam išao u Kurilovac? Al vidjet ćete sutra! Sutra dolazi na red »vrapčji sabor«... Predlog za pokolj vrabaca cilja na istrebljenje svih parasita i nametnika...

JANKO *(udje):* Vaša milosti opet je tu onaj čovjek od maloprije. Sa drugim pismom.

JANKOVIĆ *(Troilu i Oršiću, koji se čude):* Tvrda je Baćanka! *(Janku):* Nek udje! *(Janko izadje).*

KOMORNIK *(udje i preda pismo Jankoviću):* Presvijetla grofica moli odgovor od vaše milosti. Usmeno ili pismeno — svejedno.

JANKOVIĆ *(otvori pismo, pročita ga, turi ga u džep, nasmiješi se malko):* Prijatelju, recite grofici, da se ne mogu maknuti iz svog stana! Zbogom! *(Komornik naklonivši se duboko, ode).*

ORŠIĆ: Okladio bih se, da će sad amo doći!

TROILO: U stan jednog neženje?

ORŠIĆ: I u vražju kuću, ako ustreba!

JANKOVIĆ: Ja joj to ne želim! A šta veliš da Adam Baćan predsjeda saboru?

ORŠIĆ: Kakav sabor, takav i predsjednik! Za to i nije niko od nas išao u sabor.

TROILO: Nečuveno! Kad je banski namjesnik bolestan, red je zagrebačkog biskupa da ga zastupa.

JANKOVIĆ: Bolje da je tako. Čim oni veća bezakonja prave, tim bolje za Hrvatsku. Samo nasilje i nepravda mogu osvijestiti Hrvate.

ORŠIĆ *(digne se i udari snažno rukom Jankovića po ramenu):* Troilo, ipak je on naš! A mi smo sumnjali o njemu!

TROILO: Ja nisam nikad. Samo se srdim, što je uvijek tako misterijozan i moraš ga odgonetati kao kabalu.

JANKOVIĆ: Tko mnogo govori... Al dajte mi ruku obadva. S o y o n s a m i s ! I ne brinite se za me. Držite me slobodno za pustolova, za kabalistu, za satana, ako hoćete, ali nipošto za magarca.

JANKO *(udje naglo):* Vaša milosti, grofica Baćan hoće svakako da udje k vama. Uzrujana je vrlo i veli: ona mora odmah govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ *(Janku):* Čekaj. *(Troilu i Oršiću):* Podjite gore i čekajte me. Zaigrajte partiju piketa. *(Odvede ih do tapetnih vrata i izgura ih na polje).*

ORŠIĆ *(odlazeći):* Pazi da ti madžarska mačka ne iskopa oči! *(Oršić i Troilo odu).*

JANKOVIĆ *(Janku)):* Pusti groficu unutra, a onda podji gore, izvadi gospodi karte i daj im nešto da piju.

(Janko ode, a on podje u susret TEREZI, *koja upane naglo na vrata).*

TEREZA *(vanredno uzrujana, skoro bijesna):* Barem da si kavalir, kad ne znaš biti ljubavnik! Zar te moram na koljenima moliti?...

JANKOVIĆ *(hladan i ozbiljan, pokaže na naslonjač):* Molim.

TEREZA *(uhvati jednu knjigu sa stola i baci je svom snagom na zemlju):* Antoine! *(I sruši se u naslonjač).*

JANKOVIĆ *(ju pogleda u čudu, digne knjigu i stavi je opet na stol):* C h é r e c o m t e s s e, vi ste malko uzrujani. Smijem li vam ponuditi čašu limonade?

TEREZA *(diše naglo, a onda kad on izreče zadnju riječ, kao da moli):* Šta sam ti učinila, Antoine, šta sam ti učinila?

JANKOVIĆ *(omjeri ju od glave do pete porugljivim okom):* Ja vam se divim, c o m t e s s e! Šteta, što niste izabrali drugo zvanje.

TEREZA: Ne razumijem...

JANKOVIĆ: Postali bi zacijelo velikom glumicom.

TEREZA *(i ona ironično):* Kako sam sretna što to nisam!

JANKOVIĆ: Zašto?

TEREZA: Imala bi u vama nenatkriljivog rivala!

JANKOVIĆ: Al zapravo, draga prijateljice, što vas je tako žurno dovelo k meni?

TEREZA *(digne se, triumfalno):* Da vam javim, da će kapetan Pakić još ove noći biti otpraćen u Kufstein.

JANKOVIĆ: Kapetan Pakić ima u ruci bansko pismo, kojim se odgadja njegov proces na čitavu godinu.

TEREZA: Al ja imam bansko pismo, koje naredjuje da se kapetan Pakić odmah zatvori u kufšteinsku tvrdjavu. *(Izvadi papir iz njedara).* Čitajte!

JANKOVIĆ: Al on je bolestan! Teško bolestan!

TEREZA: Čitajte. Bansko pismo veli: bio zdrav ili bolestan...

JANKOVIĆ: On nije u Zagrebu!

TEREZA: Bit će proglašen dezerterom.

JANKOVIĆ: Vi ste na sve mislili. Ali i ja.

TEREZA: Kako to?

JANKOVIĆ *(aludirajući na njezin predlog u 3. činu):* Belizar se sada nalazi na ladji, koja ga nosi put Venecije.

TEREZA *(prenerażena):* Tako!

JANKOVIĆ: Daleko od intriga vaših i Kleefeldovih!

TEREZA *(bijesna):* Zaplijenit će mu se imanja.

JANKOVIĆ *(ode do sekretara i izvadi neke papire, pa ih stavi pred Baćanku):* Čitajte.

TEREZA: Šta je to?

JANKOVIĆ: Kupoprodajna pogodba. Pakićeva sam imanja kupio ja.

TEREZA *(se zagleda u nj, uzbudjena, izgleda kao da će sad planuti, a onda iznenada primi ga oko vrata):* Antoine, je vous aime! Je vous aime! Antoine!

JANKOVIĆ: Ja vam ne vjerujem.

TEREZA: Antoine, zašto ste takvi? Šta sam vam učinila? Zašto me vrijedjate?... Mjesto da se opravdate...

JANKOVIĆ: Ja da se opravdam?

TEREZA *(lupi srdito nogom):* Ja hoću opravdanje!

JANKOVIĆ: Pa dobro. Izvolite. *(Sjednu).* Vi znate vrlo dobro šta ste mi sve bili. Učinili ste me svojim robom i uz vas sam zaboravio na čitav svijet oko sebe. U jednu riječ: poludio sam za vama. Vama sam htio žrtvovati budućnost mladića, koga volim kao rodjenog sina, pa za vas sam htio postati oružje vaše politike — a vi, vi, lijepa prijateljice, vi ste se preko moje glave nagadjali sa svojim krvnim neprijateljem Kleefeldom, a žrtva da budem ja.

TEREZA: To je bio samo čas slaboće, Antoine — i ja ga žalim od sveg srca. Al ipak nije ništa, vjeruj mi. Sve je prošlo, sve...

JANKOVIĆ: Al ne vašom zaslugom.

TEREZA: Moj se je muž ljuto zavadio sa Kleefeldom. Ne znam kako zašto, al to je sreća za me, za nas.

(Počne otkucavati šest sati). Antoine, oprosti. *(Sa suzama u očima).* Budi dobar! *(Klekne preda nj).* Uzmi me... *(U ovaj čas počne u uri svirka. Terezija se trgne, digne i bijesno se izdere na Jankovića):* Ustavi tu prokletu muziku!

JANKOVIĆ *(podje do ure, takne jedan šaraf na njoj i svirka prestane):* Na vašu zapovijed! Ja vašu papigu nisam ušutkavao...

TEREZA *(klone u naslonjač):* Rugaj se, rugaj se. Imaš pravo. Al ja ću ti sve ispovjediti. Sto puta sam hinila ljubav radi prolazne strasti, iz hira, rad političke koristi. Al moje srce nije bilo pri tom neg usijana željezna kugla, koja se brzo ohladi. I tvoga sam Belizara htjela privući, ali...

JANKOVIĆ *(upadne joj u riječ):* Ali ja sam bio unosniji politički dobitak.

TEREZA: Ne, ne, Antoine. Ti si bio prvi čovjek, koga sam od srca zavolila.

JANKOVIĆ *(ostane hladan i nepomičan promatrajući je, a onda):* Kad vas tako gledam i slušam, skoro da vam vjerujem. Jest, vi me možda i ljubite... I ja bih vas htio ljubiti, al ja vas se bojim, jer vam je um za ženu preoštar. Takav um izjeda srce. Vjerujem vam, ali tko mi jamči da neće to što osjećate za me, sutra prestati?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vaše je ime »strast« — a strast nema svoje volje.

TEREZA *(skoči i divlje prama njemu):* Šta tražiš dakle od mene? Šta tražiš?

JANKOVIĆ: Jamstvo, grofice.

TEREZA: Ljubav je najveće jamstvo.

JANKOVIĆ *(osmijehne se):* Ljubav? Vi ste toliko puta ljubili i možda svakom isto govorili što i meni. Jamstvo je nešto realno, i ja želim biti osiguran po vama proti vama. *(Odlučno):* Thérèse, ja tražim potpunu pokornost. Pokornost bez prigovora. Da imam pravo ubiti vas, ako slažete...

TEREZA *(u uzbudjenosti):* Antoine! Antoine!... *(Hoće da mu se baci oko vrata, al u to udje* JANKO*).*

JANKO *(naglo):* Vaša milosti, barun Kleefeld!

TEREZA: Kleefeld? On me ne smije ovdje vidjeti. Gdje da se zaklonim?

JANKOVIĆ *(Janku):* Odvedi gospodju groficu gore... Ne, ne... ovdje, u modru sobu, a ja ću sâm poći u susret barunu.

JANKO *(otvori tapetia vrata, pusti izaći Baćanku, a on za njom).*

JANKOVIĆ *(izadje kroz glavni ulaz u susret* KLEEFELDU *i dovede ga):* Koja čast, cher colonel?

KLEEFELD *(grub u gesti i tonu):* Ovaj čas je došla štafeta iz Jastrebarskog. Banski namjesnik je umro.

JANKOVIĆ *(osupnut):* Erdödy je umro!

KLEEFELD: Al nisam došao za to da vam javim tu vijest. Ova smrt znači za mene više nô što vi mislite!

JANKOVIĆ *(opet na visini):* Govori se, da ćete mu vi, cher colonel, biti nasljednikom.

KLEEFELD *(rasjapi se):* Vi mi se rugate, gospodine Jankoviću! Kao da Karlo Baćan nije ban i kao da Tereza Baćan ne može kod njega sve šta hoće! A ona hoće da njezin muž postane lokumtenens.

JANKOVIĆ: Nema sumnje, da su Baćani danas kod dvora personae gratae.

KLEEFELD: Meni je to svejedno. Ja sam ovdje za nešto drugo. Hoću da vas zapitam: kad će biti Pakićevo vjenčanje sa mojom kćerkom?

JANKOVIĆ: Kad Pakić ozdravi.

KLEEFELD: Ja dulje ne čekam.

JANKOVIĆ: Ta ne ćete bolesna čovjeka voditi pred oltar?

KLEEFELD: Mnogi se žene i na smrtnoj postelji. Moja ga kćerka voli, pa joj je svejedno...

JANKOVIĆ: Al meni nije svejedno. Belizar nije duševno zdrav.

KLEEFELD: Al još uvijek toliko zdrav, da uzme nećakinju grofice Baćan.

JANKOVIĆ *(se od srca nasmije):* Ah, très bien! Très bien!

KLEEFELD: Gospodine, vi ste mahnit obožavatelj moje neprijateljice Baćanke, vi samo zbijate od mene šalu. Mislite, da ne znam, kako ste dvorskom savjetniku Kolleru preporučili Adama Baćana za Erdödyeva nasljednika?

JANKOVIĆ: Jesam. Jer imajući u rukama njegovu ženu, ja sam onda lokumtenens u Hrvatskoj. Al s vama je teško govoriti, cher colonel! Samo ja nerado trošim riječi, a najdosadnije mi je tumačiti sve moje čine. Moralo bi vam napokon biti dosta to, što sam vas upozorio da je grof Baćan javio u Beč, kako vi špekulirate sa blagajnom krajiške regimente. A da ja nisam taj »mahniti obožavatelj« grofice Tereze, bi li to ikad doznali?

KLEEFELD: Al do vraga! Ja vas zbilja ne razumijem!

JANKOVIĆ *(srdito):* I opet! Al konačno: ja vas pozivljem na maskaradu, koju ću prirediti 15. prosinca. Dakle za mjesec dana.

KLEEFELD: Oprostite. Ja nisam prijatelj maskarada.

JANKOVIĆ: Al za to igrate zakrabuljenog ljubavnika... kao što se je to danas čitalo po zidovima gradskih kuća.

KLEEFELD *(prekine ga):* Pardon...

JANKOVIĆ: Ne žestite se, cher colonel. To je, na koncu konca vaša stvar. Ja ću na maskaradu pozvati sve stranke.

KLEEFELD: Doći će i lijepa Tereza?

JANKOVIĆ: Dakako. Sa Eufrozinom Fejèrvary, svojom nećakinjom. U nadi da će se te večeri obaviti svečane zaruke njezine nećakinje sa Belizarom. A mi ćemo iznenada na njezine oči zaručiti Belizara sa vašom Amèlie.

KLEEFELD: Ne, ne, cher chevalier. Ja se više ne dam varati. Vaša je kuća opkoljena stražom, i ako mi dragovoljno ne predate Belizara, prisiljen sam da naredim nek se vaša kuća pretraži. *(Ode do vrata, dade znak i udje jedan* OFICIR *sa dva vojnika).*

JANKOVIĆ *(bijesan Kleefeldu):* Kako se usudjujete...

KLEEFELD: Želite li vidjeti nalog?

JANKOVIĆ: Al vi ne ćete pretraživati moje kuće! Ja to ne dam.
KLEEFELD: A vi mi predajte kapetana Pakića.
JANKOVIĆ: Pa dobro. Kad želite da bude u arestu?
KLEEFELD: Odmah! Odmah!
JANKOVIĆ: Dajte mi samo uru vremena.
KLEEFELD: Da opet izmislite kakvu intrigu?
JANKOVIĆ: Ne, ne, parole d'honneur. Do jednu uru bit će kapetan Pakić u arestu. *(Pokaže na oficira).* Neka gospodin oficir pričeka dolje sa stražom...
KLEEFELD: C'est bien, nek bude tako. *(Oficiru):* Vi ćete kapetane, pričekati dok vam gospodin Janković izruči kapetana Pakića. Kad kapetan bude u arestu, podnijet ćete mi raport. *(Oficir sa stražom ode).* A kad bude vaša zabava, onda ću ga pustiti, da se tamo proglase njegove zaruke sa mojom kćerkom.
JANKOVIĆ: Vi me ucjenjujete. Al nek vam bude. Odlazite?
KLEEFELD: Žuri mi se. Moram objaviti smrt lokumentenensa. Vi ste dosad jedini, koji to znate.
JANKOVIĆ: Hvala što ste mi dali tu prednost. *(Kleefeld ode, Janković podje u modru sobu i vrati se domalo sa* BAĆANKOM*).*
TEREZA: Dakle? Šta je htio?
JANKOVIĆ: Doveo je stražu da aretira Belizara.
TEREZA: A on je na putu...
JANKOVIĆ: Belizar ide u arest.
TEREZA: Kleefeld jo poludio!
JANKOVIĆ: Šta poludio? Pobjesnio... Bijesan je na te, na me, na dragoga Boga!
TEREZA: Pauvre bon Dieu! Šta mu je taj učinio?
JANKOVIĆ: Pozvao je k sebi na istinu grofa Ljudevita Erdödy-a!
TEREZA: Šta?
JANKOVIĆ: Lokumtenens je mrtav. Ovaj čas je došla štafeta iz...
TEREZA *(prekine ga radosna):* Antoine! Erdödy umro?
JANKOVIĆ: Umro.

TEREZA: Sad je naš čas, Antoine! *(Zagrli ga mahnito).* To ti je za dobru vijest! *(Poljubi ga još jednom).* A ovo za ljubav! *(Naglo):* Ali šta je sada ovdje radim... Bježim... Služba me zove! Kuriri moraju na put... Au revoir, mon cher fou! *(Izleti van neokrenuvši se).*
JANKOVIĆ *(ostane nepomičan, gleda za njom, nasmiješi se, a u to udje* JANKO*):* Je su li otišli vojnici?
JANKO: Jesu, vaša milosti. Ostao je samo oficir.
JANKOVIĆ: Odvedi ga u sobu gospodinu Belizaru. Ja ću odmah doći tamo. Je li još tko došao?
JANKO: Jest, vaša milosti. Tu su gospoda Škrlec, barun Malenić, grof Patačić, Kušević i još dva tri. Odveo sam ih gore, pa neki igraju, a neki gledaju..
JANKOVIĆ: Tko god dodje, pusti ga gore. Još će doći i barunica Sermage, uvedi je ovdje, i javi mi da je došla.
JANKO: Razumio sam vaša milosti. *(Janković ode kroz tapetna vrata).*
JANKO *(podje do likera i natoči čašicu):* Musjè Janko — à la votre! *(Ispije. Hoće da natoči još jednu, a u to zazvoni izvana zvono. On odloži bocu, potrči k izlazu i imitira glasom zvonjavu zvona govoreći):* Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... *(I izgubi se a poslije malo udje* SERMAŽICA, RUŽICA *i za njima* JANKO, *koji im oduzimlje krznene ogrtače).*
SERMAŽICA *(Janku):* A gdje je tvoj gospodin?
JANKO: Gore, vaša milosti, al rekao mi je, čim dodje vaša milost da mu javim.
SERMAŽICA: Pričekaj, sinko, par časaka. *(Sjede u naslonjač).*
JANKO *(krcat ogrtačima):* Dobro, vaša milosti. Ovdje je zvono, pa kad vaša milost bude htjela... *(Izadje)*
SERMAŽICA *(Ružici):* Daj mi, dijete, onaj mali podnožnik. Tako, hvala! Čuješ, Ružice.
RUŽICA: Molim.
SERMAŽICA: Nisam te htjela pitati na ulici, jer je svaki čas neko prolazio. Sjedi ovdje kraj mene! *(Ružica sjedne uz podnožnik).* Ti znaš da te volim kao svoje

rodjeno dijete. Ali ti nisi dobra. Ti nešto kriješ od mene...

RUŽICA: Gospodjo barunice...

SERMAŽICA: Kad smo naloprije bili u kapucinskoj crkvi, dok sam ja klečala pred Majkom božjom, ti si govorila s ocem Jerolimom.

RUŽICA: Pa ja mu često, skoro svaki dan nosim ili šaljem cvijeće za oltar Majke Božje...

SERMAŽICA: Ružice, moje su noge popustile, al oči stare Sermažice vide kao da im je dvaest godina Kapucin ti je nešto potajno dao.

RUŽICA *(izvadi molitvenik iz džepa):* Zaboravila sam nedavno svoj molitvenik u crkvi.

SERMAŽICA: Čudnovato! Al ne mari. Može biti da je tako.

RUŽICA: Jest, može biti da je tako! *(Pauza).*

SERMAŽICA: Prekosutra ćemo se preseliti u grad. Sutra na večer proslavit ćemo tvoje zaruke. Zamoli večeras gospodina Jankovića da ti bude vjenčanim kumom. *(Zazvoni).*

RUŽICA: Gospodjo barunice... *(Ona se digne — udje* JANKO).

SERMAŽICA: Reci gospodinu, da sam ovdje. *(*JANKO *ode).* Ja se po stoti put pitam, zašto se tebi ne dopada naš upravitelj? Mlad, pošten, radin. Pa šta ću ja bez tebe, dijete? Zar ti nimalo ne misliš na me? Ta ti hodaš za mene, računaš za mene, misliš za mene. Ako se baš udaš, a ono udaj se u mojoj kući. *(Ulaze* TROILO *i* JANKOVIĆ).

JANKOVIĆ *(poljubi ruku Sermažici):* C h e r e b a r o n n e...

SERMAŽICA: Šta velite, Antoine? S ovim vjetrom iz Šestina na vaše vijeće, a još večeras vraćam se tamo.

TROILO: To nije pametno, mama.

JANKOVIĆ: Mislio sam, da ćete ovdje prenoćiti.

SERMAŽICA: Preksutra — kad bude gotova peć u mojoj sobi. U ostalom: staro se stablo ne boji vjetra.

JANKOVIĆ: Šteta, c h e r e b a r o n n e, što niste došli malo prije ovdje. Prisustvovali bi jednoj veseloj sceni. Kleefeld se je proslavio!

SERMAŽICA: Kleefeld!

JANKOVIĆ: Da, doveo je nekoliko vojnika i jednog oficira da odvedu Belizara u arest.

TROILO: Kojim pravom?

SERMAŽICA: Je li moguće?

RUŽICA *(krikne i problijedi):* Ah! *(Al onda se suzdrži, da ne bi otkrila svoje tajne).*

JANKOVIĆ *(pogleda Ružicu, a onda nastavi):* Htio je pretražiti kuću, ako mu ga ne izručim dragovoljno. Do mjesec dana mora Belizar uzeti njegovu Amelie inače...

SERMAŽICA: C' e s t u n e i n f a m i e! Barun Kleefeld misli da se ljubav i srce mogu pozvati na raport, kao kakav kapral. P a u v r e Belizar!

TROILO: On će se radije dati fizilirati, nego da se oženi na ovaj način...

JANKOVIĆ: Svakako: imamo još mjesec dana vremena.

SERMAŽICA: N o u s n e r e p a r l e r o n s, c h e r a m i. *(Uhvati Troila pod ruku. Jankoviću):* Medjutim mi idemo gore, a vi ostanite časkom sa Ružicom. Ona želi da vas zamoli za jednu uslugu. *(Odlazi s Troilom).*

JANKOVIĆ *(Ružici):* Dakle, šta je, drago dijete?

RUŽICA *(gleda na vrata kud je izašla Sermažica).* Šta će biti s njim? Šta će biti s njim? *(Zaplače, a Janković je primi u naručaj).*

JANKOVIĆ: Budite pametni, Ružice! Nema razloga suzama.

RUŽICA: Ubit će ga... odnijet će mi ga...

JANKOVIĆ: Ni jedno ni drugo, dok se ja zovem Antun Janković i dok hodam po ovoj zemlji.

RUŽICA: Oslobodite ga!

JANKOVIĆ: Zar ste izgubili vjeru u me?

RUŽICA: Oh, nisam, nisam. Samo se tako strašno bojim.

JANKOVIĆ: Nikad niste bili tako malodušni, Ružice! Gore glavu. Vi morate da me pomognete. Pred vama je velik zadatak. Ali, o kakvoj je ono usluzi govorila barunica?

RUŽICA: Naredila mi je, nek vas zamolim, da dodjete sutra na večer u Šestine, na moje zaruke. Jadna gospodja barunica!

JANKOVIĆ: Ja ću ići u Šestine, al zaruka ne će biti. Jer sve ostaje onako kako je dogovoreno. Pisma imate. Dokumente imate. Benjamin će vam donijeti novce za vas i Juratovića.

RUŽICA: Meni ne treba...

JANKOVIĆ: Pa dobro, što vam ostane vratit ćete mi. Sad ćete se oprostiti s Belizarom, koji, kako rekosmo, ne smije znati o onom što poduzimljete za njegov spas. A kod kuće: pazite, da se ne izdate. *(Primi je za glavu i gleda joj u oči):* Sretni Belizar! čitav svoj život gledat će u ove lijepe oči! *(Ode).*

RUŽICA *(ostane za čas nepomična, u nekom tihom zanosu. Onda podje do vrata kroz koja je izašao Janković i prisluškuje da li čuje korake. Malo zatim, kao da je nekog čula, odalji se par koraka,a u to naglo udje* BELIZAR*).*

RUŽICA *(poleti mu u naručaj):* Dragi!

BELIZAR *(je zagrli čvrsto):* Ružice!

RUŽICA *(otrgne se, pa ga gleda):* Kako si? Nek te vidim? Pa ti si zdrav, srce, ali čujem da te hoće zatvoriti. Šta će biti od tebe?

BELIZAR: Ostat ću uvijek i jednako tvoj! *(Zagrljaj).*

RUŽICA: Al ti ne smiješ biti moj, inače ćeš glavu izgubiti...

BELIZAR: Ja ne znam kako će gospodin Janković sve to udesiti.

RUŽICA: On je uvjeren, da će pobijediti. Al vidiš, srce — ja sam noćas dugo, dugo razmišljala. Ako se nikako drukčije ne može, a ti onda radije uzmi onu Amélie ili Fruziku, nego da te strijeljaju...

BELIZAR: Na koju si ti manje ljubomorna?

RUŽICA: Nisam, srce, ni na jednu. Bila bih samo onda ljubomorna, kad bi ti ljubio koju od njih. Ovako, uzmi koju hoćeš, samo da živiš.

BELIZAR: A ti?

RUŽICA: Ja, srce? Šta j a tu računam. Samo da si ti sretan.

BELIZAR: Bez tebe?

RUŽICA: Pa ti nisi nikad bez mene, dok te ja ljubim. Pa i onda me imaš, kad bi umrla od tuge za tobom.

BELIZAR: Sad ne ću dugo znati za te.

RUŽICA: Gospodin će ti Janković donijeti moje poruke.

BELIZAR: A cvijeće? Sad ga više ne smiješ slati?

RUŽICA: Znao si da je od mene? Oh, ja ću ga i dalje donositi! Majka Božja će ga čuvati za te.

JANKO *(udje):* Hitro, hitro odavle. Poručio je velemožni, da gospoda dolaze amo... *(Sprema stolce, stavlja na stol liker, lule, a donio je i vino s čašama. Sve to ide vrlo brzo. I dok on to čini, govori):* Podjite u biblioteku... Tamo je toplo... To jest, vama je toplo i onako... Tamo možete i nešto čitati, ako vam bude dugočasno... Eto ih...

BELIZAR: Kad oficir bude htio, da idemo, javi mi. *(Ružici):* Dodji.

(Ružica i Belizar odu: zatvore za sobom tapetna vrata, a Janko, začuvši pred glavnim vratima korake, podje i otvori ih. Ulaze SERMAŽICA *držeći ispod ruke* JANKOVIĆA, *za njima:* NIKOLA ŠKRLEC, *barun* MALENIĆ, ORŠIĆ, TROILO, *grof* FRAN PATAČIĆ, FRAN KUŠEVIĆ, ANTUN BEDEKOVIĆ, VUK ZELAČIČIĆ, KRSTO STOLNIKOVIĆ, *kanonik* IVAN KUKULJEVIĆ *i* GJURO POGLEDIĆ. *Janković stane na čelo stola, a do njega sjede Sermažica. Ostali se nepravilno poredaju po sobi. Kad su počeli sjedati najednom se oglase zvona sv. Marka i sv. Kralja i ostalih crkava. Prisutni pogledaše u čudu jedan drugoga, al niko ne progovori ni riječi. Svi su čekali da Janković počne).*

JANKOVIĆ *(ostane na nogama i reče svečano):* Gospodo, molim da se dignete na noge, pa da pozdravimo novog člana »Družbe starih dobrih Horvata« plemenitu gospodju barunicu Julijanu Sermage sa usklikom, koji je naše geslo, a ujedno i naš cilj: »F e l i x C r o a t i a«!

SVI *(se dignu, s njima i Sermažica, i kliknu):* »F e l i x C r o a t i a«!

JANKOVIĆ *(nastavlja, a drugi ponovo sjednu):* Zvona sa zagrebačkih tornjeva navješćuju vam smrt banskog namjestnika *(Konsternacija.)* grofa Ljudevita Erdödy-a. Umro je čovjek, koji je zastupao onu vlast, šta drži Hrvatsku u gvozdenim šakama. Al smrt takog čovjeka ne znači mnogo. Njegov će nasljednik biti kao i on: neprijatelj Hrvatske, izrabljivač Hrvatske, tiranin Hrvatske. A naša je težnja i volja, da onaj tko s nama vlada, bude: prijatelj, otac, čuvar ove zemlje i njezinih pravica. I nije bez namjere, što sam danas vas, stare dobre Horvate, ovdje sakupio, danas baš u času kad je sabor otvoren. Sabor, u koji mi ne ćemo da idemo, jer se tamo skida kraljevski grimiz sa starodrevne hrvatske kraljevine, jer se tamo uništava najljepša baština naše prošlosti, jer se tamo otimlju naša dobra i kidi-še na život Hrvata... *(Zagrebačka zvona neprestano zvone, a medjutim pada)*

Zastor.

PETI ČIN

Svečana dvorana u Jankovićevoj kući. Maskarada. U prvoj kulisi desno i lijevo stepenice sa balustradom. U dnu: sredinu zaprema mala pozornica, sa zastorom na kome je slika Hrvatske i natpis: »Croatia rediviva«. Desno i lijevo od pozornice dva ulaza kroz zavjese, desno crne sa bijelim natpisom: »U Pakao«, lijevo crvene sa bijelim natpisom: »Na Olimp«. Sve je iskićeno zelenilom, cvijećem, vazama, simboličkim statuama, amorettima, mnogo girandola, kandelabra i uopće svijetla.

(Kad se digne glavni zastor, zastor na maloj pozornici je zatvoren. Svijetla gore. Duboko dolje »Na Olimpu« ili »U Paklu« muzika, koja otkad dokad pauzira. Lijevo i desno kraj stupa od balustrade dva nepomična crnca, koji drže u obim rukama veliku srebrnu tasu, na koju svaki nadošli gost baca najmanje dukat ulaznine. Oko vrata visi im natpis: »Za dobrotvornost«. Zabava je davno počela. Već je došlo mnogo svijeta, ali svak tko dodje, nakon što je platio ulazninu, gubi se kroz jedan ili drugi ulaz u dnu. Ulazi jedna grupa maskâ, neke s desna, druge s lijeva. Sva maske koje personificiraju koji tip vrlo su groteskne.

(Ulaze AMOR *i* PSIHE *s desna).*

AMOR *(s velikim trbuhom, malim krilima, velikim tobolcem, malim lukom i strijelama):* Dražesna Psihe, ja ću platiti za te ulaznicu. Ja sam kavalir!

PSIHE *(vrlo duga i mršava stara frajla u transparentnoj haljini, drži Amora ispod ruke):* Slatki Amoriću! Hvala ti! Meni je i onako mama rekla: Tvojoj ljepoti ne treba ulaznice: njoj su sva vrata otvorena! *(Ulazi s lijeva* DIMNJAČAR *i* DEZDEMONA).

AMOR *(Psihi):* Čekaj malo, nek prostrijelim srce onom dimnjačaru.
PSIHE: Ova Dezdemona ima faible za crne ljude! Skandal!
DIMNJAČAR *(pogodjen strijelom):* Hi! Dezdemona, poludit ću od ljubavi!
AMOR *(stupi na sredinu pozornice):* Hoćemo li u pakao ili na Olimp dražesna prijateljice?
PSIHE: Ja bih htjela zaviriti u pakao!
AMOR: Ti ćeš i pakao pretvoriti u raj, slatka moja! *(Odu).*
DIMNJAČAR: Je li istina, divna Dezdemono, da je Otelo ljudožder?
DEZDEMONA: Ne, dragi prijatelju, on je mene samo ubio, al nije me pojeo.
DIMNJAČAR: A ja bih te, vidiš radije pojeo, nego ubio. *(Ulaze s desna* TURČIN *i* KOLUDRICA*).*
DEZDEMONA: Hoćemo li u pakao?
DIMNJAČAR: Ne, ne, dušice, tamo ima previše dimnjaka. Na Olimp! *(Odu).*
TURČIN: Jesi li ikad poljubila koga fratra, sestro?
KOLUDRICA: Turčine, nekrste! Ja nisam nikad poljubila muškarca. *(Ulaze s lijeva* MEDVJED *i* KALABREZ *sa svojim bubnjem i sviralom).*
TURČIN: Sestro, ako me ne poljubiš, ne možeš sa mnom u pakao...
KOLUDRICA: Poljubit ću te koliko hoćeš, samo da vidim kako je u paklu...
KALABREZ *(vodi na lancu medvjeda, svira u svoju sviralu i lupa u bubanj i činele, a onda udari nogom u Medvjeda, koji stane tancati):* Salta, porco de orso!
BENJAMIN *(maskiran kao Pierrot, uleti):*

Signore Italiano,
Fa sempre baccano!

KALABREZ:

State a tacere,
Signor parrucchiere!

BENJAMIN *(pristojno mu pokazuje ulaz u Pakao):* Ja te molim smjerno: Idi u inferno!

(Kalabrez i Medvjed odlaze. S desna udje kapetan grof FRAN PATAČIĆ *nemaskiran).*
BENJAMIN *(kad ga vidi):* Felix Croatia!
OBA CRNCA: Felix Croatia!
PATAČIĆ: Felix! Ah, Benjamin! Gdje je gospodin Janković? Trebam ga žurno. A ne bih htio gubiti vremena...
BENJAMIN: Dovest ću ga odmah! *(Ode lijevo).*
ANDROKLO *(ulazi s lijeva i vodi na uzici malog lava [igračku]):* Oh, Franciscus! Gdje je tvoja maska?
PATAČIĆ: Ovdje sam službeno. A tko si ti?
ANDROKLO: Ja sam dobri Androklo. Ovo je moj zahvalni lav. *(Pokaže na velik trn koji mu visi oko pasa).* A ovo je onaj ubojiti trn, što sam ovom lavu izvukao iz noge. Valet, Franciscus! *(Odlazi na Olimp. U to ulazi* JANKOVIĆ *— nemaskiran, — za njim nešto podalje* BENJAMIN*).*
JANKOVIĆ: Zdravo, dragi grofe. Sve u redu?
PATAČIĆ: Sve.
JANKOVIĆ: Jeste li predali Belizaru moje pismo?
PATAČIĆ: Jesam.
JANKOVIĆ: Pa?
PATAČIĆ: Dobro je.
JANKOVIĆ: Vi ćete ga pod stražom iz zatvora dopratiti amo?
PATAČIĆ: Da, ja.
JANKOVIĆ: On će biti odjeven kao maltez?
PATAČIĆ: Jest. Kao maltez.
JANKOVIĆ: A vi?
PATAČIĆ: Kako je ugovoreno: kao prosjak.
JANKOVIĆ: Onda se požurite i dodjite odmah ovamo.
PATAČIĆ: Prije pola sata mi smo ovdje.
JANKOVIĆ: Radi veće sigurnosti, nek vaši krajišnici napune puške oštrim nabojem.
PATAČIĆ: To je i Kleefeld zapovjedio!
JANKOVIĆ: Tako? Dobro je.
PATAČIĆ: Naredio je još da sutra zorom bude četa spremna — a i svećenik.
JANKOVIĆ: Da ustrijele Belizara — je li?
PATAČIĆ: Po svoj prilici.

JANKOVIĆ: Al sada hitro — do vidjenja!

PATAČIĆ: Do vidjenja! *(Ode. Medjutim dolaze s desna maske* KOKOT *i* PATKA*)*.

JANKOVIĆ *(Benjaminu)*: Podji dolje i pričekaj dok dodje Kleefeld. Dovedi ga ovamo. *(Benjamin ode)*.

KOKOT: Bon soir, cher Janković! A tvoj kostim?

JANKOVIĆ: Dobro došao, plemeniti kukurikavče! Moj kostim još nije gotov. *(Patki)*: Bon soir, madame!

PATKA: Ja znam kakav je tvoj kostim? Lijepa mi je Tereza rekla...

JANKOVIĆ: No, da čujem...

PATKA: Ne, ne... c'est très discret...

JANKOVIĆ *(Kokotu)*: A kako si ti došao do patke, mon ami!

KOKOT: Mésalliance, magnifice. Mésalliance... *(Odu u Pakao)*.

(Ulazi s lijeva DEVET PROSJAKA. *To su maskirani:* TROILO, ŠKRLEC, ORŠIĆ, MALENIĆ, KUŠEVIĆ, BEDEKOVIĆ, ZELAČIČIĆ, STOLNIKOVIĆ POGLEDIĆ. *Kad vide Jankovića svi kliknu u jedan glas:* »Felix Croatia«! *i okupe se oko njega)*.

JANKOVIĆ: Felicissima! Prijatelji, kad počne spentakulum, vi ćete sjesti ondje *(Pokazuje na stepenice pred pozornicom)* jedan do drugoga.

GLASOVI: Dobro! Dobro! Šta je nova?

JANKOVIĆ: Više nego li je jutros bilo!

GLASOVI: Reci nam, Janković!

JANKOVIĆ: Imam silu senzacija. I za tebe, Škrlec!

ŠKRLEC *(pod maskom)*: Radije, reci. gdje je dobro vino!

JANKOVIĆ: Ne zna piti, tko ne njuši gdje je dobro vino!

DRUGI PROSJAK: Gdje su najljepše žene?

JANKOVIĆ: To ne ćeš nikad doznati, ako drugoga pitaš. *(Opazi na vrh stepenica lijevo nemaskiranog* KLEEFELDA, *i reče podglasno)*: Odlazite!

KLEEFELD *(dovikne Jankoviću, koji se je pričinjao kao da ga nije opazio)*: Monsieur Janković!

JANKOVIĆ *(okrene se)*: Dobro došli, cher baron!

PROSJACI *(se sakupe oko Kleefelda)*: Kako zdravlje? Čujemo, da ste bili bolesni! Otkad je Baćan lokumtenens, vi ste, vele, u postelji! Koliko su vam puta pustili krv? Je li se još vidjate s Maricom? Sad je lako, kad je Juratović pobjegao?

KLEEFELD *(brani se od indiskretnih zadirkivača)*: Gospodo, nemojte... Pustite...

JANKOVIĆ *(Prosjacima)*: Idite, — idite. *(Gura ih na Olimp. Prosjaci odu. Kleefeldu)*: Oprostite... Gdje je gospodja barunica?

KLEEFELD: Sad će doći sa baronesom Amélie. *(Pokazuje na Crnce)*: Jesu li diskretni?

JANKOVIĆ: Par force. Ne razumiju nego svoj jezik.

Kleefeld: Afrikanci?

JANKOVIĆ: Kako vam drago.

KLEEFELD: Belizar nije još došao?

JANKOVIĆ: Grof Patačić je otišao po nj.

KLEEFELD: Très bien. A kad će biti zaruke?

JANKOVIĆ: O ponoći, cher colonel. Sad bi bilo dobro da obučete kostim, koji sam vam namijenio. Kostim djavla. Moj ga je krojač savršeno napravio. Samo ako želite koješta čuti i doznati, morate ostati nijemi. Ja ću razglasiti da sam je taj nijemi djavo.

KLEEFELD: Da mi je samo pet minuta biti djavo uistinu!

JANKOVIĆ: Jao lijepoj Terezi!

KLEEFELD: Ni vama ne bi bilo lako! Medjutim —*(Izvadi kesu novaca)*: Koliko je dala namjesnikovica za vašu dobrotvornost?

CRNAC *(to je Janko)*: Pedeset cekina!

KLEEFELD: Mislio sam da on samo afrikanski govori!

JANKOVIĆ *(malko u neprilici)*: Novac i ljubav govore sve jezike, cher baron!

KLEEFELD *(baci kesu Crncu)*: Ja dajem šezdeset!

BENJAMIN *(dodje s lijeva i najavi Jankoviću)*: Presvijetli gospodin biskup!

KLEEFELD: Tausi! Baš toga trebam! To me veseli!

JANKOVIĆ: Zašto?

KLEEFELD: Da mu rečem dvije tri... onako iskreno. Čuo sam za njegove intrige proti meni u Beču.

JANKOVIĆ: Čekajte, kad budete maskirani...

KLEEFELD: A, što! Oficir nije jezuita! (TAUSI, *biskup zagrebački, pojavi se u pratnji svoga tajnika* PAXI-a *Janković mu podje u susret, a Kleefeld stoji nepomično).*

JANKOVIĆ *(primi ruku Tausi-a):* Excellentissime, sretan sam, što je moja kuća tako počašćena...

TAUSI: Nek i biskup vidi, šta rade pogani. *(Prama Kleefeldu).* I ako se nije nadao, da će se iko naći tko bi mu otkazao respekt...

KLEEFELD *(hladno i prezirno):* Gospodine biskupe! Podučajavajte vi vaše popove koliko hoćete, a pustite oficire na miru. Jer vi ste magarac! *(Okrene se).*

JANKOVIĆ *(prijekorno):* Kleefeld! *(Intervenira):* Pardon, excellentissime...

TAUSI *(digne bijesno prst):* To ćete mi platiti, tudjinski prostače! Ja idem odavle...

JANKOVIĆ: Za Boga, preuzvišeni gospodine... Umirite se...

(U to se pojavi s lijeva general grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ).

TAUSI *(opazi generala):* Generale, došli ste u zgodan čas! Uzmite me u zaštitu!

DRAŠKOVIĆ: Šta je, excellentissime?

TAUSI *(oštro):* Šta? Ovaj Nijemac, vaš obrst, nazvao je zagrebačkoga biskupa — magarcem! Ja želim zadovoljštinu na mjestu!

DRAŠKOVIĆ: Preuzvišeni gospodine, ja ću stvar istražiti.

TAUSI: Zar je zagrebački biskup vaš kapral?

DRAŠKOVIĆ: Exellentissime, ne kvarimo ove lijepe zabave našega prijatelja Jankovića.

JANKOVIĆ: Molim, molim, preuzvišeni.

DRAŠKOVIĆ *(Kleefeldu):* Čekam vas sutra u deset sati.

KLEEFELD: Na službu, gospodine generale.

DRAŠKOVIĆ: Ah, kako je tu prekrasno. *(Čita natpise).* Na Olimp! U Pakao! Kamo ćemo, excellentissime?

TAUSI *(malko ublažen, Jankoviću):* Šta misli naš domaćin?

JANKOVIĆ: Dobro bi bilo da se jedan biskup lično informira kako izgleda u paklu!

TAUSI: O p t i m e! O p t i m e. Pa podjimo u pakao, generale! Ako vas nije strah.

DRAŠKOVIĆ: Dok sam uz vas, excellentissime, ja se djavola ne bojim.

JANKOVIĆ *(koji ih doprati do vrata, digne zavjese):* Čim se maskiram, doći ću da vidim kako se zabavljate!

TAUSI *(Jankoviću):* Do vidjenja, magnifice domine! *(Drašković, Tausi i njegov Tajnik odlaze u Pakao).*

JANKOVIĆ: Bilo mi je vrlo neugodno, dragi barune.

KLEEFELD: Oprostite — ali sam ispao iz ekvilibrija. Da nije večeras tih zaruka...

JANKOVIĆ: Da ste barem bili pod maskom!

KLEEFELD: Gdje je moj kostim?

JANKOVIĆ *(pljesne rukama, udje* BENJAMIN*):* Benjamin, odvedi gospodina baruna u moj kabinet. *(Kleefeldu).* On će vam pomoći kod kostimiranja. Znaš, Benjamin, onaj lijepi vražji kostim. *(Kleefeldu):* A u r e v o i r! *(Kleefeld i Benjamin odu lijevo, a medjutim pokažu se* TRI GRACIJE *na desnim stubama, mlade, elegantne pojave, umotane u lepršave koprene, u modernim koafirama, modernim cipelama. Janković je baš htio izaći na tu stranu, al one ga opkole).*

1. GRACIJA: Kamo, lijepi c h e v a l i e r?

2. GRACIJA: Neodoljivi Janković!

3. GRACIJA: A t t e n d e z, c h e r Antoine!

JANKOVIĆ: Dobro došle, šarmantne maske! Vanredno!

1. GRACIJA: Ne poznaš me, Antoine? Gledaj ovu ruku! Čija je?

JANKOVIĆ *(prima joj ruku):* Sitna, gracijozna ručica! Al čija je ne znam.

2. GRACIJA: A toliko si je puta poljubio!

JANKOVIĆ: To ću drage volje i sada učiniti!

3. GRACIJA: I mene znaš vrlo dobro, Antoine! Pogledaj dobro ispod moga uha!

JANKOVIĆ: Madež! Pravi, nepatvoreni madež! Jesam li i njega ikad poljubio?

3. GRACIJA: Nezahvalan si, Antoine! Kako se može takvo šta zaboraviti?

JANKOVIĆ: To se da lako reparirati! *(Poljubi je ispod uha).* Imaš li još gdje ovakvih malih mrljica?

3. GRACIJA: Imam. Ako pogodiš gdje... *(Smijeh).*

2. GRACIJA: I mene poznaš, Antoine, dobro me poznaš.

JANKOVIĆ: Jest, jest... Ta usta se nikad ne zaboravljaju... *(Hoće da je poljubi u usta).*

2. GRACIJA: Ne, ne... Ako pogodiš moje ime, onda su usta tvoja...

JANKOVIĆ: Al tko ste, domaćinu možete reći tko ste?

SVE TRI GRACIJE: Pogodi! Pogodi!

JANKOVIĆ: Recite mi samo jedno: jeste li domaće ili tudjinke?

1. GRACIJA: Mi smo Gracije — iz Kroacije! *(Smijeh, a u to izadje iz Olimpa* ADAM BAĆAN *u maski Plutona, sa krunom na glavi).*

2. GRACIJA: Tko je ovo?

JANKOVIĆ: Pluto, kralj podzemnoga svijeta. *(Tiho).* Baćan!

2. GRACIJA: Vivat Pluto!

BAĆAN *(približi se grupi):* Fino! Fino! Ah, Tri Gracije! *(Jankoviću):* A vi, m o n c h e r? Bez maske?

JANKOVIĆ: Još malo, vaše podzemno veličanstvo!

BAĆAN: Tko su ove dame?

JANKOVIĆ: To ih i ja pitam...

1. GRACIJA: Pluto bi nas morao poznavati! Mi smo njegove kuzine.

2. GRACIJA: A gdje je lijepa Tereza, M o n s i e u r Pluto?

3. GRACIJA: To bi ti prije morao znati, Antoine!

1. GRACIJA: A kako je ona obučena?

BAĆAN: C h è r e G r â c e, ja mislim da ona večeras uopće nije obučena... *(Smijeh. U to izadje* TEREZA BAĆAN *iz Pakla. Maskirana kao Bakantica. Na licu polukrinka od crne svile. Niz ramena joj pada tigrovo krzno, u ruci pozlaćen štap. Tijelo grimizom umotano sa velikim dekolté-om. U kosi zeleno lišće od loze i rumene jagode. Gole ruke, sa narukvicama, gole noge sa zlatnim obručima i u sandalima. Ona podje ravno k Jankoviću).*

BAĆAN *(Gracijama, aludirajući na polugolu Terezu):* Što sam vam rekao?

TEREZA *(Jankoviću):* Svuda te tražim, Antoine! Ovaj mirni, dosadni menuet pravi me melankoličnom!

JANKOVIĆ: A šta bi htjela naša božanska bahantica?

TEREZA: Divlje muzike, m o n c h e r! Cigane — cigane — hoću! Ah, šta, vi Hrvati! Čovjek misli kad k vama dodje, naći će snagu i vatru, a kad tamo: čitate Voltaira i plešete menuet... *(Okrene se k Baćanu i Trima Gracijama).* Oh, M o n s i e u r Pluto! Čuvaj se Prozerpine! Ako te ona vidi sa Tri Gracije na jedanput, tri mjeseca ne ćeš dobiti ni jednog poljupca.

BAĆAN: Ne dobivam ga ni ovako! *(Smijeh).*

TEREZA: M o n p a u v r e Pluto! Za to se ti inače tješiš...

JANKOVIĆ: To čine svi muškarci, bili oni ljudi ili bogovi!

BAĆAN *(Baćanki):* Utješi me ti, šarmantna Bahova svećenice!

TEREZA: Baš nisi galantan, moj dobri Pluto! Kaznite ga za to, gracijozne Gracije, i odvedite ga k njegovoj ženi u Pakao! *(Baćanu na uho):* A l l e z!

BAĆAN *(koji je razumio):* Pristajem! Dakle gracijozne moje Gracije: A l l o n s a u x E n f e r s!

GRACIJE: Idimo! Dodjite! U pakao! *(Uhvate Baćana i odlaze u Pakao).*

TEREZA: Ah, napokon!

JANKOVIĆ: Kako si lijepa, Thérèse! I večeras ću opet poluditi za tobom!

TEREZA: Poludi koliko hoćeš, samo ostani toliko pametan, da izvršiš obećanje.

JANKOVIĆ: Thérèse, Thérèse, šta ti sve od mene ne tražiš! Da budem lud i pametan u isti mah!

TEREZA: To ja mogu, kad hoću!

JANKOVIĆ: Pa ti si žena!

TEREZA: Lijepa žena, m o n c h e r! A zašto se nisi još maskirao?

JANKOVIĆ: Htio sam da se s tobom razgovorim prije neg se maskiram. Jer onda do ponoći ostajem nijem.

TEREZA: Zašto?

JANKOVIĆ: Jer mi niko ne smije ući u trag.

TEREZA: A kako ćeš se kostimirati?

JANKOVIĆ: Kao Djavo! Lijepi, crveni Djavo!

TEREZA: Djavo! Nijemi Djavo! Ne, ne, Antoine! To je ružna maska!

JANKOVIĆ: Oprosti, ali sad je nemoguće da svoj plan promijenim. Dakle, m a c h è r e Thérèse, valja se pokoriti. A pomisli kakvu sam masku odabrao Kleefeldu?

TEREZA: Kakvu?

JANKOVIĆ: Masku odrpanog filozofa Diogena, koga je sudbina strpala u praznu bačvu.

TEREZA *(smije se s njim zajedno):* Ti si genijalan, Antoine!

JANKOVIĆ: Ljubav je dala krila mojoj fantaziji. Belizar će doći kao malteški vitez. Kad zatrubi trublja poći će on sa Fruzikom iza zastora, a šta će doći poslije, znaš i sama. Fruzika i Belizar bit će svoji.

TEREZA: A Kleefeld će pobijesniti, kao i nedavno kad je moj muž postao banskim namjesnikom! *(Smije se).* Poljubi me, Antoine! Na račun buduće nagrade.

JANKOVIĆ: Ne, ne, Thérèse! *(uzme iz jedne vaze nešto cvijeća):* Ja ne volim slasti na kapljice Ja ispijam sve na jedanput...

TEREZA *(udari ga po licu cvijećem):* Ti si mahnit!

JANKOVIĆ: Moja se mahnitost zove: Thérèse!

TEREZA: A moja: Antoine! *(Pojavi se na stubama desno* KLEEFELDOVICA *kao Vestalka i* AMÈLIE *kao Škotkinja).*

JANKOVIĆ: Ali — a d i e u, m a c h è r e! Već je skrajnje vrijeme da se maskiram.

TEREZA: A u r e v o i r, m o n c h e r f o u! *(Ona ode u Olimp, a Janković lijevo. Kleefeldovica i Amèlie silaze niz stube).*

KLEEFELDICA *(odjevena kao Vestalka):* Jesi li vidjela? Tko je bio s Jankovićem?

AMÈLIE: Po glasu, čini mi se Baćanka!

KLEEFELDICA: Pa ona je u potpunom negligè-u! Čudim se da nije došla kao Eva!

AMÈLIE: I morala je, kao Adamova žena! *(Smijeh).*

KLEEFELDICA: I to je žena banskog namjesnika! Skandal!

AMÈLIE: Ne će se ovako triumfalno držati kad udari ponoć. Kako ćemo znati tko je papà?

KLEEFELDICA: Valjda će nam se sâm javiti. *(Opazi kako dolazi SERMAŽICA s desne strane. S njom je* ANKA *u šestinskom kostimu).* Gle, Sermažice! Vrlo neugodno!

AMÈLIE: Možda nas ne prepozna!

KLEEFELDICA: Držimo se kao da ih ne vidimo!

SERMAŽICA *(bez kostima silazeći Anki):* Ako me oči ne varaju... Madame Kleefeld!

ANKA: O u i, O u i, m a m a n! Pogodili ste.

KLEEFELDICA *(Amèliji):* Prepoznala nas je! *(Podje u susret Sermažici):* Oh, c h è r e b a r o n n e! Bez maske?

SERMAŽICA: B o n s o i r, c h è r e b a r o n n e! Nama je starima dobri bog već napravio masku sa naborima i sijedom kosom.

KLEEFELDICA *(Anki):* V o u s ê t e z t r è s c h a r m a n t e! U n e v r a i e p a y s a n n e!

ANKA: M e r c i, m a d a m e!

AMÈLIE: Jeste li išta čuli, gospodjo barunice, za onu djevojku, što je bila kod vas?

KLEEFELDICA: Da, da, čule smo da je pobjegla sa nekim mladim kovačem.

SERMAŽICA: Ne govorimo o njoj, molim vas. C' e s t l a p l u s g r a n d e d é s i l l u s i o n d e m a v i e!

AMÈLIE: Nije zaslužila da je jedan mlad oficir radi nje nastradao.

ANKA: Ah, taj oficir, baroneso, da nije bio onako drzak...

KLEEFELDICA *(Sermažici):* Otkada se nismo vidjele, draga barunice?

SERMAŽICA: Ja se vrlo srdim na vašega muža, chère baronne. On je nepravedno zatvorio kapetana Pakića!

KLEEFELDICA: Takav je bio nalog!

SERMAŽICA: Ta, valjda ne mislite, da je stara Sermažica podjetinjila. Kakav nalog! Tu je drugo po srijedi. C'est un ôtage. Madame la baronne! *(Ode sa Ankom na Olimp).*

KLEEFELDICA: Madame la baronne!

AMÈLIE: Rasrdila se je.

KLEEFELDICA. Malo mi je stalo. I onako nas je izdala! Dodji! *(Odlaze u Pakao).*

(Ulaze s desna BELIZAR *kao Malteški vitez, a* PATAČIĆ *kao prosjak. Scena medju njima u velikom tempu).*

BELIZAR: Rekao sam ti, da me ne vodiš amo.

BATAČIĆ: Belizar — tvoj tutor zna šta čini.

BELIZAR: Ne dam se više mrcvariti...

PATAČIĆ: Strpi se — molim te.

BELIZAR: Ne vjerujem ti, što mi veliš o Ružici...Kako je to moguće?

PATAČIĆ: Pobjegla pa pobjegla. Zar je to jedna žena učinila! Zaljubila se i otišla za čovjekom, koji joj je bio drag.

BELIZAR: Prisilili su je na to. Prevarili su je. Odvedi me k Jankoviću...

PATAČIĆ: Bogzna gdje je on. Ne boj se. On ćete već naći.

(S lijeva dolazi KLEEFELD *kao* DJAVO, *a* JANKOVIĆ *kao* DIOGENES *sa fenjerom u ruci).*

BELIZAR: Idimo odavle... Ne volim gledati te glupe maske.

(Kleefeld i Janković se nasmiju. Udje BENJAMIN *i približi se Belizaru).*

BENJAMIN *(sad je Harlekin):* Viteže, dodjite sa mnom!

(Belizar i Patačić prodju lijevo s Benjaminom).

KLEEFELD *(Jankoviću):* Tko je ovaj harlekin?

JANKOVIĆ *(prst uz usta):* Pst!

(Iz Olimpa izadju nekoje maske. KASTOR *i* POLUKS, MERKUR, JUPITER, *Janković podje kraj*

stupa od stepenica i ostane nepomičan. Otkad dokad osvijetli koju masku. I iz pakla izadju nekoje maske: BAĆAN, TRI GRACIJE, AMOR *i* PSIHE. *Kleefeld je prešao na drugu stranu).*

BAĆAN *(Kleefeldu):* Gospodine djavole, jeste li vi ovdje kućedomaćin?

GRACIJE *(odobravaju):* Janković! Poznamo te, Janković!

ZASTOR: Djavo je Janković.

POLUKS: A ovaj ovdje sa svjetiljkom?

KASTOR: Rekla mi je Baćanka: Kleefeld.

(Ulaze druge maske: KLEEFELDICA, AMÈLIE, MARS, HERKULES, GANIMED).

AMÈLIE: Maman, još nema malteškog viteza?

KLEEFELDOVICA: Ne vidim ga, dijete. Strpi se, On mora doći.

BAĆAN *(Amèliji):* Vi ste iz Škotske, draga gospodjo. Ima li u Škotskoj kakvo ispražnjeno mjesto lokumentenensa?

KLEEFELDICA: Na žalost nema; Baćani su sve okupirali.

(Ulazi TEREZA BAĆAN *sa* EUFROZINOM, *kao Turkinjom).*

MARS *(Ganimedu):* To je Baćanka.

KASTOR: Divna žena! Da je moja!

POLUKS: Ima tu više vlasnika. Ne bi te dopao nego komadić.

KASTOR: Bolji je komadić lijepe žene, nego cijela ružna.

TEREZA *(podje ravno k djavlu):* Bon soir, chèr diable! *(Pruži mu ruku).*

KLEEFELD *(kao da ne vidi ruke, samo se nakloni).*

MARS *(Herkulesu):* Gle, djavo se čuva žene!

TEREZA *(se privine uz Djavla i povuče ga naprijed):* Oh, hvala ti, Antoine! Hvala ti za ovu zabavu, za sve što si za me večeras učinio. Sad vjerujem u tvoju ljubav. *(Djavo samo potvrdjuje glavom).*

KLEEFELDICA *(koja opazi kako Baćanka vuče vraga):* Amèlie, gledaj Baćanka i Janković...

AMÈLIE: Zaludu joj sve!

KLEEFELDICA: Pakić je u našim rukama!

(Opet se sakupljaju NOVE MASKE *na pozornicu. U smijehu i šali. Medju njima* BELIZAR, *koji se razgovara s Tukinjom* EUFROZINOM).

TEREZA *(je dovela Djavla sprijeda do jedne niše ispod stuba, sjela tu, a Kleefeld do nje):* Od danas si moj dušom i tijelom, Antoine? Jesi li, reci? *(Uhvati ga strastveno za ruku. On kimnu glavom i stavi njezinu ruku na svoje srce. Medjutim se dovuče k njima Harlekin (Benjamin) i pjevucka i sluša razgovor).*

BENJAMIN *(pjavucka još):*

La belle Thérèse
Toujours amoureuse!

KLEEFELDICA: Eno: malteški vitez!

AMÈLIE: Tko je ona Turkinja?

KLEEFELDICA: Nije li to Fruzika! Podjimo bliže!

BENJAMIN *(pjevucka dalje):* Toujours amoureuse!

TEREZA: Ti si impertinentan, mon cher Harlequin.

BENJAMIN: To sam naučio od tvoje papige, lijepa masko! Ovaj bi tvoj vrag mogao takodjer poći k njoj u školu. Naučio bi govoriti. *(Podje do Kleefeldice i Amèlie).*

KLEEFELD *(se treska tobože u smijehu, klima glavom).*

(Mali orkestar, takodjer maskiran, izlazi iz pakla. I nove maske. I jedna grupa PASTIRA *i* PASTIRICA, *koje zauzmu sredinu i plešu, uz diskretnu muziku, menuet).*

JANKOVIĆ *(stoji u svom ćošku, rasvijetli svjetiljkom odkad dokad koga prolaznika, i mirno promatra živu zabavu.* CRNCI *su već davno odnijeli svoje tase sa novcem za ulazninu i javljaju se medju masom).*

KLEEFELDICA: *(zauzme lijevu stranu sprijeda, Amèliji):* Jest, s njim je Fruzika. Približi se i poslušaj šta govore. *(Amélie ode. Medjutim prodje* PATAČIĆ *kao prosjak, mimo Kleefeldice. Ona ga naglo zadrži):* Grofe, vi ne čuvate sužnja!

PATAČIĆ: Ne bojte se, barunice. Moje ga oko prati svuda. Odavle može izaći samo kao zaručnik baronese Amèlie.

KLEEFELDICA: Jeste li mu pokazali smrtnu osudu?

PATAČIĆ: Jesam.

KLEEFELDICA: Šta veli?

PATAČIĆ: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

TEREZA *(čitavo vrijeme u nijemoj igri izazivlje svoga Djavla, otkad dokad čuje se jasno po koja fraza njezina govora):* Srce mi puca od radosti... svi mi nervi igraju... Antoine!... Jedva sam dočekala taj dan ljubavi i osvete! Sve mi se čini kao san! Svršena je borba, a Kleefeld, mrski i gadni Kleefeld bit će preda mnom ponižen. A uništit ću ga do kraja! Ti mi, Antoine, moraš pomoći! *(Djavo kimne glavom).* Oh, hvala, hvala, Antoine! Samo tebi moram zahvaliti za tu pobjedu. Moj muž je veliki slabić... On mi je samo maska, a ti si srce...

(Menuet se dalje pleše. Maske poredane gledaju, smiju se i dobacuju riječi neprestano. Mora biti buka i nemir, al ipak se dijalog mora dobro čuti).

JANKOVIĆ *(je još prije pošao dvoranom, zašao medju maske i kao slučajno došao pred Kleefelda i Bačanku, digne svoju svjetiljku u zrak i osvijetli ih).*

TEREZA *(skoči i plane):* Šta tražiš, odrpani filozofe? Zar ljude? Ovdje su samo vragovi i bogovi! Nema tu mjesta za kukavne stvorove kao što si ti. Odlazi!

JANKOVIĆ *(opet digne svjetiljku, pogleda čvrsto Bačanku i udari u paklen, grohotan smijeh):* Ha! Ha! Ha!

BELIZAR *(je opazio da Škotkinja prisluškuje njegov rozgovor i provlači se sa Fruzikom naprijed, lijevo).* Ona nas Škotkinja prisluškuje... Budite oprezni!

FRUZIKA: Teta Tereza sve je priredila za svadbu. Ona će me otjerati, ako ne podjem za vas.

BELIZAR: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

FRUZIKA: Pa i vi volite vašu Amèlie — je li?...

BELIZAR *(polako):* Tiho! *(Amèlie prolazi mimo njih).*

AMÈLIE *(dodje do majke i Patačića):* Kapetane, Pakić se dogovara sa Fruzikom. Spominju i mene. To je vrlo sumnjivo.
PATAČIĆ: Vi ste, baroneso, nemirni, razdraženi...
AMÈLIE: I jesam, grofe. Vrlo sam nemirna.
KLEEFELDICA: Nemaš razloga, m o n e n f a n t! Pobjeda je naša.
1. PROSJAK *(pridje do Jankovića):* Je li vrijeme?
JANKOVIĆ *(samo kimne glavom. Prosjak se izgubi, za čas presta glazba, jeknu zvuk, mukao i gromoran, i opetova se 12 puta. Sve se uskomeša. Žamor. Glasovi:* »Ponoć«. »Ponoć«. »Sad će početi!« *U masi se pojaviše i biskup* TAUSI, *s njim* SERMAŽICA *i njihova pratnja. Sluge im donesu fotelje i stave ih pred stube lijevo, pred stube desno stvori se u čas oniski pjedestal na koji je Djavo doveo Baćanku, a on sjedne uz njeno podnožje. Maske se porcdaju i sjede na balustradama, donešenim stolcima, sve okrenuto prama maloj pozornici. Svakako sjede: Kleefeldica, Baćan, uz koga su ostale Tri Gracije i još po koja uglednija ličnost. Medjutim dodju* DJEVOJČIĆE *s košarama cvijeća i dijele maskama po kiticu dvije. Pred zastor male pozornice stane* CRNAC *[Janko]).*
JANKO: Gospodo, ponoć je. Sad dolazi posljednja i glavna točka današnje večeri. Ali prije toga u ime moga gospodara *(Okrenu se k Baćanki)* čast i slava kraljici slasti i radosti, slava ljepoti! *(Mnoštvo posu cvijećem Bahanticu, i klikne):* Slava! Slava! *(Glazba zasvira par bahantskih akorda).*
BAĆANKA *(obasuta cvijećem, digne svoj štap i baci krinku):* Evo vam kraljice!
MNOŠTVO *(klikne burno):* V i v a t T h e r e s i a! V i v a t T h e r e s i a!
TEREZA: Hvala vam! Hvala, robovi moji! Robovi sa zlatnog Olimpa, sa dalekog istoka, sa vječitog leda, i ti, moj najvjerniji robe iz crnog pakla! Ljepota prima vaš poklon i vašu počast!
MNOŠTVO *(ju pozdravlja burno i kliče):* V i v a t T h e r e s i a!

(Opet prihvati nježna muzika i onda sve tiše i tužnije, na što se polako diže zastor, na sred pozornice sjedi bez maske ANKA SERMAGE kostimirana kao hrvatska seljakinja. Uz nju sjedi rutav Satir i nepomično gleda preda se. Balet satira i nimfa, koji zavadjaju sa darovima zarobljenicu. Ona sve odbija. Napokon dolazi mlad hrvatski seljak na čelu čete svojih drugova i oslobadjaju zarobljenu ženu. Balet vila, muzika, pjevanje).
KLEEFELDICA *(za vrijeme pantomime):* Šta je to? Ti si učena...
AMÈLIE: Ne razumijem ni ja tu dosadnu alegoriju.
(Kad pane zastor, pljesak).
TEREZA *(Djavlu):* Ja ne znam, Antoine, odakle taj tvoj f a i b l e za seljake i seljakine! Ovo ti baš nije uspjelo!
TAUSI *(Sermažici):* Janković se je zaletio svojom fantazijom predaleko. Šta mislite, gospodjo barunice?
SERMAŽICA: Možda imate pravo, e x c e l l e n t i s s i m e d o m i n e! Proći će još mnogo vremena, a možda i čitav vijek, dok dodje novi Matija Gubec..
TAUSI: Pa će i taj izgubiti glavu!
SERMAŽICA: Može biti. Ali tko vam kaže, da ne će osloboditi svoj narod?
TAUSI: I l l u s i o n e s, i l l u s i o n e s, i l l u s t r i s s i m a d o m i n a!
SERMAŽICA: Čitava historija, excellentissime, nije nego niz iluzija, koje su postale realnost...
(Novi znak. Muzika. Zastor se digne. Preko pozornice predje klipsajući malen DJEČARAC, u karikaturi Baćan, sa velikim ostrugama, velikom sabljom, ogromnim kalpakom, a on malen, malen).
AMÈLIE *(smiući se):* Mama, pa to je lokumtenens!
(Publika se dosjeti da je to Baćanova karikatura nemirna je i smije se).
SERMAŽICA: A h, c'est m a g n i f i q u e!
1. GRACIJA *(Baćanu):* Čuješ mali Pluto, ono si ti!
BAĆAN *(se kiselo smije).*
(Još veći žamor. Zastor pada. Muzika. Zastor se opet digne: Na pozornici zlatni fotelj. Izlazi jedan

GLUMAC kao karikatura Kleefelda, i sve gleda kako će sjesti na fotelj, ali se ovaj odmiče. Konačno kad hoće da sjedne, fotelj se hitro odmakne i on padne. Zastor se spušta. U publici veliki smijeh, žamor).

TEREZA: *(Djavlu):* To si sjajno izmislio! Antoine!

KLEEFELD *(se nešto buni).*

AMÈLIE: Mama, to je uvrjeda...

KLEEFELDICA: A što to uistinu znači?

1. MASKA *(kraj Kleefeldice):* Pa to je jasno! Kleefeldu je izmakla stolica banskog namjesnika!

BAĆAN *(se žestoko smije kao malo dijete i Tri Gracije s njim).*

TAUSI *(Sermažici):* Janković me je osvetio...

SERMAŽICA: Pauvre Kleefeld!

(Opet sveopći žamor. Smijeh. Muzika počne da udara bahantski ritam. Zastor se diže. Na jednom izadje četa raznih MUŠKARACA koja vuče zlatnu dvokolicu na kojoj stoji razgaljena BAHANTICA slična na Baćanku. Otraga gura kola onaj mali dječarac od prije, a bahantica baca cjelove muškarcima).

MNOGO GLASOVA: Baćanka! La belle Thérèse! Madžarica!

(Veliki smijeh i buka. Zastor hitro pada).

TEREZA *(zadrhta i kroz usta reče vragu):* Infame! Šta si učinio?

JANKOVIĆ *(negdje sakriven):* Attention! *(Tišina).* Revanš!

(Muzika. Zastor se diže. Na pozornici: Dva mlada para zagrljena: BELIZAR u ruhu prosjaka i RUŽICA, JURATOVIĆ i MARICA. U pozadini DVANAEST PROSJAKA sa krinkom. Na jednom kraju pozornice sprijeda zgurena na stolcu BABIKA, na drugom kao pandan BENJAMIN. U sredini sjedi na stepenici JANKO. Publika u velikom čudu. Glasovi srčbe, nemir. Na jednom dodje DIOGEN (Janković) sa svojom lampom, stane na mali proscenij, baci bradu, krinku i lampu).

JANKOVIĆ: Dolje maske! *(Metež u publici, skidanje krinka).*

SERMAŽICA *(uhvati Tausi-a za ruku):* Za boga, Ružica!

TEREZA: Antoine! *(poleti k njemu):* Ti si Diogen! Prevara!

JANKOVIĆ: Révanche, Madame! *(Publici):* Gospodo, dragi gosti ove hrvatske kuće. Diogenes je tražio ljude i veli vam: Evo ljudi! Evo vam Belizara Pakića i Ružice Delićeve! Evo vam Josipa Juratovića i njegove Marice Magićeve. Pohlepa, zloba i podlost htjedoše rastaviti ova dva para srdaca, al ja sam ih sastavio za uvijek!

(U publici pljesak i buka. Smijeh).

TEREZA *(trgne masku Djavlu):* A tko si ti, beštijo paklena? *(Opazi Kleefelda i krikne).*

KLEEFELDICA *(nešto viče i drži onesviještenu Amèlie u naručju).*

KLEEFELD *(stupi pred pozornicu i krikne):* Izdajstvo! Smrt za izdajstvo! *(Okrene se):* Kapetane Patačiću, povedite kapetana Pakića u zatvor! Sutra nek bude fiziliran!

TEREZA *(skoči bijesno pred pozornicu i siknu kao zmija):* Ne! Ne! *(Izvadi iz njedara papir):* Evo bansko pismo! Pakić je moj. On će još ove noći u Kufstein, u tamnicu...

BAĆAN *(približi se k Baćanki i viče kriještavo):* U Kufstein! U Kufstein!

JANKOVIĆ *(glasno, suprostavi se s pozornice protestima, buci, i nasta tišina):* Ni u Kufstein, ni u smrt — nego pred oltar! Uhvatio vas je bijes i da možete ovaj bi me čas uništili — al ja, Antun Janković, hrvatski plemić, ja vas se ne bojim! Kapetan Pakić kaznio je drskog stranca, što je prostotom obružio hrvatsku djevojku, a vi ste ga htjeli samo onda pardonirati, ako uzme jednu od vaših kćeri. Divne li pravde! Prav je ako se proda, kriv, ako ostane čovjek! Ali ja ljubim ovog mladića, ja njegov prijatelj i zaštitnik, i nisam htio da mu ubijete srce. Tko krade srce, razbojnik je komu para nema. I započeo sam s vama nejednaku borbu. Znao sam kakovi ste i vidio sam, da bi se protiv vaše moći, zlobe i pa-

kosti teško odhrvao u otvorenoj borbi. Vi ste silni i mogući, a mi slabi i maleni. Vi ste oružani, a mi goloruki. I lukavštinom i spretnošću duha pobijedili smo. Ulovio sam vas u onu mrežu, u koju ste htjeli saplesti ovog mladića, čije je bogastvo bilo glavni uzrok vašoj brizi za nj. Ovamo, gledajte ovu djevojku *(Pokazuje na Ružicu):* Ona će vas naučiti kako se voli, kako se strada iz ljubavi, kako se pomoću ljubavi pobjedjuje. Šta mislite šta je ona radila, dok ste se vi trgali za Pakićevo srce i ruku, stavljajući ga pred dilemu: ili neljubljenu ženu ili smrt, i dok sam ja pisao proti vama pamflete, dizao u lagum vaše utvrde, varao vas na sve moguće načine, intrigom, licemjerstvom, kameleonstvom, ako hoćete — šta je ona radila? Sirota, bez ikoga, živeći od milosti jedne plemenite hrvatske gospodje, prodala je jedino što je imala, nakit svoje pokojne majke i pobjegla. Ali ne u sramotu, kao što ste vi bili razglaglasili, nego s ovim čestitim gradjaninom, komu ste vi, razbludnici i podlaci, htjeli odnijeti djevojku, pobjegla je preko brda i dolina, kroz buru i snijeg, u daleku zemlju da nadje zaštite, proti kojoj sve vaše himbe i pakosti ništa ne mogu. Otišla je u Beč, klekla pred kraljicu, i ganula njezino srce suzama i svojom velikom ljubavi. Kraljica joj reče: — Pardon, p u k o v n i k u Pakiću, koga poznam kao junaka i vojnika! — Dakle, gospodo, ni u Kufstein ni u smrt! *(Izvadi carski akt):* Evo pardona! Evo pečata: »M a r i a T h e r e s i a, r e g i n a!« *(U dvorani potpuna tišina, opća konsternacija).* Al ne bojte se, ne će Belizar Pakić pred pukovniju. On ostaje na svome imanju, uz svoju družicu, da čuva, goji i podiže hrvatsku zemlju. A vi budite pravedni. Bog nas stavi ovamo, od Boga nam je pravo da Hrvat bude svoj. Ne mrzimo vas, al dajte nam, da možemo ljubiti svoje. Ostavite nam naša prava, naše ime, naše srce. A vi, koji ste Hrvati, a zaboraviste da ste Hrvati, vratite se medju svoje, prije nego li v a s vaši ne zaborave. A da ne mislite da je Antun Janković sâm, kličem da čujete odaziv: Borba do smrti za naše pravice! F e l i x C r o a t i a!

PROSJACI *(skinuše krinke):* F e l i x C r o a t i a!
(Ujedno sva masa prisutnih čvršće se okupi oko pozornice, a medju njima i Sermažica i Tausi, koji svi skupa kliknuše: F e l i x C r o a t i a! *Kleefeld, uz svoju ženu, Baćan uz Baćanku ostaše sprijeda).*

MALENIĆ *(jedan od prosjaka, istupi naprijed):* Iz Beča donosim važne vijesti. Kraljica je premjestila pukovnika Kleefelda iz Zagreba u Karlovac, a pošto izgleda da gospodinu grofu Adamu Baćanu vladanje zadaje teške muke, daje mu kraljica za suvladara sa jednakim pravima starog Horvata Nikolu Škrleca!

DRUŠTVO: Vivat Škrlec!
(Kleefeldovi su medjutim izmakli. Tereza je od srčbe pala opet u naslonjač i slomila svoj bahantski štap, a Baćan, bacivši krunu Plutonovu s glave, reče joj):

BAĆAN: Tako je to, kad čovjek ženu sluša!

JANKOVIĆ *(stupi malo bliže):* Hvala vam, gospodo moja, što ste me počastili. Hvala za vaše cekine, koje sam poklonio dijelom kao miraz Marici Magićevoj, a dijelom mojim čednim pomoćnicima, staroj Babiki i dosjetljivom Benjaminu. Laka vam noć! I sjetite se katkad hrvatskog Diogenesa!
(Mnoštvo podje prama izlazu. Muzika. Ružica poleti do Sermažice i zagrle se. Rukovanje i čestitke. Baćanka uhvati Baćana i gurne ga prama izlazu).

TEREZA *(Baćanu):* Idi! Šta se ne mičeš? *(Poleti prema izlazu lijevo, ispane joj tigrovo krzno).*

ORŠIĆ *(digne krzno i pruži joj ga):* Gospodjo grofice! Vaše krzno... *(Al Baćanke je već nestalo).*

MALENIĆ: Ti si sjajan, dragi Diogenes! Pobijedio si!

SERMAŽICA: Hvala vam, Antoine, od srca vam hvala za ovo moje siroče!

TAUSI: Ja vam se divim, magnifice. Vi ste pošten čovjek!

SERMAŽICA: Pa i vi, excellentissime, kao da ste i vi s nama?

TAUSI: Pa s kim ćete da bude zagrebački biskup, ako ne s Hrvatima?

(Opće odobravanje: »V i v a t C r o a t i a! »V i v a t D i o g e n e s!« *Pomalo izlaze gosti, a ostanu zadnji Belizar i Ružica, a s njima Janković).*

JANKOVIĆ *(ustavi ih):* Jeste li sretni, djeco?

BELIZAR *(primi ruku Jankovića i poljubi je):* Hvala, dobročinitelju naš!

JANKOVIĆ: Bog vas blagoslovio. Ljubite se, ostajte što jeste i ne dajte da vam djeca budu drugo nego što ste vi! Budite sretni! Sad se ne ćemo vidjeti za dulje vremena.

BELIZAR: A kamo vi?

JANKOVIĆ: Hrvatski se Diogenes vraća u svoju bačvu.

RUŽICA: Da nas ostavi?

JANKOVIĆ: Nipošto. Da pazi kroz škulju svoje bačve, jeste li dobri i pametni, jeste li dobri Hrvati! *(Uzme ih preko ramena i vodi preko stuba, dotle pada)*

Zastor.

Zagreb, srpanj, kolovoz, 1928.

KNJIŽEVNI RAD MILANA BEGOVIĆA.

Milan Begović je bez sumnje jedna od najmarkantnijih pojava u hrvatskom modernom kulturnom životu. Kroz zadnjih dvadesetipet godina neprekidno sretamo njegovo ime na stranicama naših revija, u podlistcima naših novina, na repertoarima naših pozorišta. Za vrijeme »moderne« on je istaknut liričar, uz Nazora, Domjanića. Vidrića jedan od prvih, formom možda najdotjeraniji. Kasnije posvećuje se dramatici, da danas poslije dva decenija zauzme vidno mjesto medju hrvatskim dramatičarima. Istodobno piše novele, poznati roman »Dunju u kovčegu«, kritike o kazalištu, recenzije o literarnim djelima našim i stranim, putopise, prevadja pozorišna djela iz francuskog, njemačkog i talijanskog, uredjuje reviju »Kritika«, »Savremenik« i »Književnik«, dopisuje o našoj literaturi i teatru u stranim novinama itd.

Raznolikost njegova rada dokazom je ne samo neobične erudicije, nego i ustrajnosti, koja u našim prilikama, gdje je književni rad tako lalo cijenjen i nagradjivan, znači i požrtvovanje i idealizam, koji zaslužuju veliko priznanje. Jer Begović je živio samo za književnost i u njoj nalazio sva svoja zadovoljstva. O umjetničkim kvalitetama njegova rada nepristrana domaća kritika dala je uvijek pozitivan sud, a priznanje inozemstva, koje mu je u tom smislu dalo, gdje su njegova djela prevadjana, čitana i prikazivana, dobro primljena i ocjenjivana, samo je potvrdilo njegov literarni ugled, koji uživa kod kuće.

I koliko god njegova literarna ličnost ima već danas jasne konture, to iz svega njegovog dosadanjeg rada najviše se ističe neprestana tendencija k višim i sve čovječanskijim motivima. Od artiste Begovića, kako je bio u početku svog pjesnikovanja, postaje salonski causeur

i duhoviti opservator mondenoga društva. Kasnije pod uplivom realizma opisuje malovaroški život svoga kraja. Povratak u domovinu nadahnjuje ga na roman, u kome oživljava svoju mladost i uspomene iz djetinjstva, da zatim stvori dramu, u kojoj je opisao vlastite borbe izmedju čovjeka i umjetnika. Slijedeće djelo posvećeno je sveopćoj ljubavi ljudi medju sobom, dok se napokon posljednje, dotiče problema smrti i sreće čovječje služeći se pri crtanju ljudi i njihovih borba najnovijim rezultatima psihoanalitične nauke. »Kad stane srce — počimlje sreća« veli Begović u ovom djelu: u ovim riječima jest sinteza njegova gledanja na svijet i život.

Stilski i tenički slovi Begović odavna kao jedan od prvih medju hrvatskim piscima. Stil mu je jasan i prijatan, obiluje mnogim figurama, a jezik biran i živ. Tehnička strana njegovih dramatskih radova odaje poznavaoca pozornice i publike i dolazi katkad do takvog virtuoziteta, da su mu mnogi to zamjerali kao neku hladnu proračunanost. Ali to je s druge strane doprinijelo, da je na taj način svaki put pridobio gledaoca za svoje ljude i ideje i držao u napetosti njegov interes sve do kraja.

Begović se je rodio u maloj dalmatinskoj zagorskoj varošici Vrlici 19. januara 1876. od oca Ivana, malog posjednika i majke File rodj. Bressan. U Splitu je pohadjao realku skupa sa svojim prijateljem Vladimirom Nazorom, gdje su oba maturirali 1894. Dvije godine poslije položio je gimnazijalnu maturu u Zagrebu. Medjutim slušao je četiri semestra na zagrebačkom univerzitetu prirodne nauke, a onda što u Beču, što u Italiji studirao romanske jezike. 1899. postaje suplentom na splitskoj realci, gdje je postao profesorom 1903. nakon što je položio ispit iz romanistike i slavistike na bečkom univerzitetu kod profesora Majer-Lübke-a i Vatroslava Jagića. Od tog doba datira i vrlo prijateljski odnošaj medju njim i Jagićem, koji ga je vrlo volio i cijenio, s njim se često dopisivao i za nj se neobično mnogo zauzimao.

1908. proživljuje Begović nekoliko mjeseci u Beču, Münchenu, Salzburgu i, ustavivši se nekoliko dana u

Topolšici, upozna se tamo s barunom Bergerom, glasovitim njemačkim redateljem, koji mu ishodi dopust od bečkog Ministarstva Prosvjete i povede ga sobom u Hamburg na »Deutsches Schauspielhaus«, gdje je Berger bio upravnikom. Poslije malo mjeseci, kad je Berger otišao u Beč, a Carl Hagemann došao kao direktor »Schauspielhausa«, Begović postane dramaturgom toga teatra. U Hamburgu Begović je ubrzo stekao prijateljstva i priznanja, drugujući tamo osim sa odličnim pozorišnim ljudima i sa poznatim njemačkim pjesnicima: Dehmel-om, Falke-om, Eulenbergom. Osim svoga djelovanja u teatru povjerila mu je hamburška prosvjetna vlast, da predaje o talijanskoj književnosti na tamošnjim javnim predavanjima. U Hamburgu je saradjivao kod raznih novina, predavao o dubrovačkoj književnosti i drugim kulturnim temama. 1912. Begović prelazi u Beč kao dramaturg i režiser na »Neue Wiener Bühne«, gdje ostaje do rata. I u Beču on je zašao u društvo prvih literarnih i umjetničkih ličnosti i drugovao sa Schnitzlerom, Hofmannsthalom, Altenbergom, Zweigom itd., a kao režiser radio skupa sa Kayslerom, gospodjom Eysoldt i Bassermannom. God. 1920. vraća se Begović u domovinu : u srpnju iste godine namješten je kao profesor glumačke škole. Istodobno on se je kroz čitavo ovo vrijeme bavio i kazališnom kritikom najprije kod zagrebačkog dnevnika »Novosti«, a onda kod »Večeri«. Od svibnja 1927. Begović je direktor drame na Hrv. zem. kazalištu u Zagrebu.

Begovićeva glavna djela su slijedeća: »Knjiga Boccadoro«, pjesme, izašle god. 1900. pod pseudonimom Xeres de la Maraja. »Hrvatska pjesma« prigodom 400-godišnjice hrvatske umjetne književnosti. »Myrrha«, drama u tri čina po klasičnoj priči, izd. Vl. Jelovšek, Prag 1902. »Venus Victrix« komedija iz renesanse u 1 činu, štampana u »Srpskom književnom glasniku« i u Splitu 1903. sa kojom autor prvi put dolazi na zagrebačko kazalište. »Gospodja Walewska«, drama u stihovima u 5 činova, iz napoleonskih vremena, izd. u »Savremeniku« i napose u Zagrebu 1905. Iste godine prikazivana u Zagrebu sa Ljerkom Šram u glavnoj ulozi, te

Fijanom i Borštnikom. »Život za Cara«, ciklus soneta, prigodom rusko-japanskog rata. Split 1905. »Stana«, drama u tri čina, iz dalmatinsko-zagorskog života, prikazivana 1909. u Zagrebu, nagradjena Demetrovom nagradom, štampana u »Savremeniku«. »Vrelo«, sabrane pjesme, izd. Društvo hrv. književnika u Zagrebu 1912. »Dunja u kovčegu«, roman iz vrličkog života, izd. Kugli 1900. »Male komedije«, 7 aktovka, medju njima »Biskupova sinovica«, »Čičak« i »Cvjetna cesta«, prikazivane u Zagrebu 1921. Izd. Kazališna Knjižnica 1921. »Svadbeni let«, drama u 3 čina. Prikazivana prvi put u Zagrebu 1922. »Božji Čovjek«, drama u 3 čina. Prikazivana prvi put u Zagrebu 1924. Nagradjena Demetrovom nagradom. »Pustolov pred vratima«, tragikomedija u 9 slika, prikazivana prvi put u siječnju 1926. u Hrvatskom Nar. kazalištu u Zagrebu.

Najnovije Begovićevo dramsko djelo jest dramatizacija Šenoina romana iz XVIII. vijeka »Diogenes«, koje je nastalo pod dojmom lipanjske beogradske tragedije i, usprkos historičkog ambijenta, živo odrazuje današnje raspoloženje hrvatskog naroda. Ni jedan hrvatski, a uopće ni jugoslavenski pisac nije našao toliko priznanja u inozemstvu kao Milan Begović. Njegove su drame prevedene na češki, slovački, bugarski, ruski, talijanski, francuski, njemački, norveški i engleski. »Božji Čovjek« prikazivan je u Zagrebu, Ljubljani, Splitu, Osijeku, Pragu, Brnu, Plznju, Bratislavi, San Francisku, Los Angelosu i doskora se prikazuje u New-Yorku. »Pustolov pred vratima« prikazivan je velikim uspjehom u Brnu, Sofiji, Rimu, Bergenu (Norveška), Beču, a ove sezone bit će prikazivan u Parizu (Théâtre de l'Avenue — u režiji i preradbi poznatog francuskog režisera Gastona Baty) i u Oslu. Interesantno je istaknuti da Beogradsko pozorište nije do danas prikazivalo ni jedno od Begovićevih djela, koja su u inozemstvu tako lijepo primljena.

Begović je poznat i kao vrstan prevodilac. On je preveo za zagrebačko kazalište ova djela:

Iz njemačkog: »Götz von Berlichingen« od Goethe-a; »Mariju Stuart« i »Braut von Messina« od

Schiller-a; »Penthesileju« od Kleista; »Zlatno Runo« od Grillparzera; »Elektru« od Hofmannsthala; »Kuću na Moru« od Zweiga; »Erdgeist« od Wedekinda; »Dječju tragediju« od Schönherra; »Nju« od Dymova; »Ujakov san« od Dostojevskog (Vollmöller).

Iz francuskog: »Peleas i Melisanda« od Maeterlincka; »Le passé« od Portorichea; »La femme nue« od Bataille-a; »Slomljena krila« od Pierre Wolfa.

Iz talijanskog: »La locandiera« od Goldonia; »La figlia di Jorio« od D'Annunzia; »La duchessina« od Testonia. »Šest lica traže autora« i »Henrik IV.« od Pirandella; »L'elogio del furto« od Signorinia; »Cvijet pred očima« od Martinia; »Maska i lice« od Chiarelli-a, i t. d.

O Begovićevom književnom radu pisali su opširnije: na našem jeziku Arsen Wenzelides (»Savremenik« 1912.); poljski Juraj Pogonowski — Lawow 1922. (vrlo iscrpiva studija); talijanski U. Urbanaz (Studi della litteratura Serbo-Croata); njemački Otto Hauser (u Berlinskoj »Die Nation«) i Herman Bahr (»Neue Rundschau«, Berlin).